

Suomen kasarmit

Kulttuuriympäristö- ja rakennushistoriaselvitys

20.12.2013

ark-byroo

TILAAJA

Senaatti-kiinteistöt

Yhteyshenkilö myyntipäällikkö Asko Taskila

KONSULTTI

Arkkitehtitoimisto ark-byroo

Kustaankatu 3

00500 Helsinki

marianna.heikinheimo@arkbyroo.fi

www.arkbyroo.fi

p. 010 2350 566

TYÖRYHMÄ

Marianna Heikinheimo, arkkitehti, KuvM, vastaava tutkija

Mia Puranen, arkkitehti, tutkija

Heini Ynnilä, arkeologi, filosofian tohtori, tutkija

Eero Astala, TM, graafikko

Sami Heikinheimo, OTK, valokuvaaja

NYKYTILAVALOKUVAT

© Sami Heikinheimo, ark-byroo

ETUKANNEN KUVA

7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan upseereja rakennuksen 8 edessä. MV.

TAKAKANNEN KUVA

7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan kasarmialueen asemapiirros. HMA.

SUORITUSAJANKOHTA

Työ on suoritettu loka–joulukuussa 2013.

© Arkkitehtitoimisto ark-byroo

KÄYTETYT LYHENTEET

HKM	Hämeenlinnan kaupungin historiallinen museo
HML MS	Hämeenlinnan kaupungin maankäytön suunnittelu
HML MYP	Hämeenlinnan kaupungin maankäytön ja ympäristön palvelupiste
HMA	Hämeenlinnan maakunta-arkisto
KA	Kansallisarkisto
LSHR	Länsi-Suomen Huoltorykmentti
MV	Museovirasto
PHRakL HML	Puolustushallinnon Rakennuslaitoksen Hämeenlinnan aluetoimisto
PHRakL keskusyksikkö	Puolustushallinnon Rakennuslaitoksen keskusyksikkö, Hamina
Sk Helsinki	Senaatti-kiinteistöjen arkisto Helsinki
Sk Tampere	Senaatti-kiinteistöjen arkisto Tampere

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Kohde	4
1.2	Tehtävä	7
1.3	Perustiedot	9
2	Sijainti kaupungissa ja alueen asemakaavahistoriaa	12
2.1	Myllymäki ja sen asemakaavoitus	12
2.2	Suomen kasarmeja koskeva kaavoitus	14
3	Suomen kasarit perustamisvaiheessa	21
3.1	Suunnittelijat	21
3.2	Hankkeen historia, rakennuttaja ja ensimmäiset käyttäjät	22
3.3	Suomen kasarmien kokonaisuus	23
4	Myöhempiä vaiheita	30
4.1	Suomen kasarit 1910-luvulla	30
4.2	Kasarmien suunnitteluratkaisuista 1910-luvulla	31
4.3	Suomen kasarit itsenäistymisen jälkeen	34
4.4	Yhteenveto muutostoimenpiteistä	39
4.5	Korttelikaaviot	40
5	Rakennuskortit	43
6	Pihapiiri	104
7	Yhteenveto	114
	Lähteet	117
	Liite	122

I / Johdanto

I.1 Kohde

Suomen kasarmit¹ on valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö (RKY-alue) ja hyvin säilynyt kasarmikokonaisuus Hämeenlinnan keskustan tuntumassa valtatie 3:n länsipuolella. Alue rakentui kahdessa vaiheessa 1880- ja 1910-luvuilla. Kasarmi-alueen perustamisvaihe kuuluu 1800-luvun lopun sotarakentamisen aikakauteen, joka sai sykäyksen vuonna 1878 voimaan tulleesta yleisestä asevelvollisuuslaista. Se sai lain voiman Suomen suuriruhtinaskunnassa vuonna 1881, ja sen seurauksena maan jokaisen kahdeksan läänin pääkaupunkiin rakennettiin kaupunkikasarmeja.² Päätös Hämeenlinnaan Myllymäen kupeeseen maneesin paikalle sijoitettavasta 7. tarkk'ampujapataljoonasta tehtiin vuonna 1882.

Ensimmäisen vaiheen kasarmirakennukset rakennettiin Yleisten rakennusten ylihallituksen laatimien tyyppiirustusten mukaan, joista vastasi pääasiassa arkkitehti August Boman. Rakennusten sijoittelusta vastasi lääninarkkitehti Carl Alfred Cawén, joka hahmotteli ensimmäisen asemapiirroksen jo vuonna 1881. Rakennustyöt kestivät vuoteen 1884.³ Kaiken kaikkiaan 1880-luvulla rakennettiin 33 rakennusta ja näistä vain leipomorakennus oli kivinen,

muut olivat puutaloja. Neljä U:n muotoista miehistökasarmia sijoitettiin pareittain siipirakennukset vastakkain siten, että niiden väliin muodostui keskuspiha. Sen keskelle sijoitettiin ristimäinen päävartiorakennus. Pataljoonan komentajan ja komppanianpäälliköiden asuintalojen⁴ rivistä muodostui alueen itäreunaan puistomainen alue. Huoltotoimintoihin keskittyneet rakennukset sijoittuivat lähinnä suuren korttelin eteläreunaan. Rakennukset sijoittuivat paitsi nykyiseen kortteliin numero 64, myös sen eteläpuoleiseen kortteliin, jossa oli mm. sotilassairaala. Sairaala-alueen pinta-ala laajeni vuonna 1899 tapahtuneen pakkolunastuksen myötä. Noin 500-päisen pataljoonan sijoittuminen vaikutti Hämeenlinnan kaupunkikehitykseen ja antaa edelleen, yhdessä Linnan kasarmien kanssa, vahvan leiman kaupunkikuvalle.⁵

Pataljoona lakkautettiin 1901, jonka jälkeen kasarmit siirtyivät suomalaiselta sotaväeltä venäläisille joukoille. Tsaari käynnisti suuren rakennusohjelman venäläisjoukkojensa majoituksen järjestämiseksi. Suomen kasarmien alueelle nousi ennen 1. maailmansotaa 1910-luvulla tiilirakennuksia, joista moni rakennettiin niitä edeltäneiden, joko palaneiden tai purettujen, puurakennusten paikalle, entistä puurakennusten sommitelmaa kunnioittaen.

1 Käsite Suomen kasarmit tulee siitä, että ne suunniteltiin suomalaiselle sotaväelle (Korkama ja Rudasmaa 1988, 207). Linnan kasarmit majoittivat venäläiset joukot.

2 Kauppi 2001, 142.

3 Laine 1978, 9–10.

4 Rakennuksia kutsutaan myös upseeritaloiksi.

5 Kauppi 2001, 142.

7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan I. komppania ryhmäkuvassa 1891–1892. Kuvan keskellä istuu komppanian päällikkö alikapteeni Gustaf Emil af Enehjelm vieressään luutnantti Karl Gunnar Winter. Kuva on otettu todennäköisesti nykyisen rakennuksen I paikalla vuoteen 1902 sijainneen miehistökasarmin edustalla. MV.

Rakennukset noudattelevat venäläisen insinöörikomennuskunnan suunnittele-
mia tyyppiirustuksia ja vastaavanlaisia
rakennuksia tehtiin samanaikaisesti muil-
lekin kasarmialueille. Venäläisen kasar-
miarkkitehtuurin tyyppisten tiiliraken-
nusten puhtaaksi muuratut julkisivut on
jäsenelty poikkeuksellisen rikkaasti.
1910-luvulta peräisin olevia tiilirakennuk-
sia ovat kasarmirakennukset 1, 2 ja 10, ve-
näläisten upseereiden komea kerhotalo 5
ja varastorakennus 19. Kellarirakennus nu-
mero 9 on sittemmin purettu, kuten myös
sairaala-alueelle rakennetut talot.⁶

Suomen kasarmit siirtyivät Suomen
valtiolle itsenäistymisen jälkeen vuonna
1921. Itsenäisyyden aikana alueella toimi
kenttätykistöjoukkoja yli 50 vuoden ajan

6 Geocaching-nettisivut, Suomen kasarmit.

eri nimisinä yksikköinä: ensimmäisenä
Jääkäritykitörykmentti 1921- ja viimei-
senä Jääkäripatteristo -1977.⁷ Suomen ka-
sarmien kahden päärakentumisvaiheen
jälkeen alueen lisärakentaminen on ollut
vähäistä. 1930-luvulla tontin lounaiskul-
maan rakennettiin tykkivaja (rakennus
20). Vuonna 1969 rakennettu puinen mie-
histösauna purettiin 1979. Lisäksi alueelle
on rakennettu 1990-luvulla kulunvalvon-
takoppi sekä vaatimaton päiväkodin gril-
likatos ja vuonna 2007 jätekatos. Vuosina
1969–1979 kasarmialueelta purettiin useita
rakennuksia. Myös sairaalakorttelin raken-
nukset purettiin asuinkerrostalojen alta ja
kasarmialue käsitti tämän jälkeen vain itse
pääkorttelin. 1980-luku oli peruskorjaus-
ten aikaa. Korjaus- ja muutostoimenpiteitä

7 Geocaching-nettisivut, Suomen kasarmit.

on silti tehty pitkin kasarmialueen historiaa.

Suomen kasarmien ensimmäisestä rakennusvaiheesta on jäljellä kahdeksan rakennusta. Puinen miehistökasarmi numero 11 on ainoa jäljelle jäänyt neljästä samanlaisesta komppaniarakennuksesta. Muita ensimmäisen vaiheen säilyneitä rakennuksia ovat puinen aliupseerien asuintalo 3, upseerien puiset asuintalot 4, 8 ja 15, päävartio 6, kerho- ja ravintolarakennus 7, toimistorakennus 14 ja kivinen leipomorakennus 18. 1910-luvun venäläisistä tiilirakennuksista ovat säilyneet rakennukset 1, 2, 5, 10 ja 19. Kaupunkikuvassa alueen tärkeimmät sivut ovat pohjoinen ja itä.⁸ Pohjoissuuntaan kasarmin sulkee kahden kolmekerroksisen tiilirakennuksen rivi, kun taas itäsivun matalat puurakennukset muodostavat yhtenäisen, puistomaisen rakennusryhmän viereen nousevaa kaupakeskusta vastapäätä. Etelässä ja lännessä kasarmialue liittyy ympäristöönsä rikkonaisuemmin.”⁹

Suomen kasarmit muodostavat kokonaisuuden, joka heijastelee Hämeenlinnan roolia alueen sotilas- ja hallintokaupunkina, Suomen armeijan kehitysvaiheita ja sotilasarakentamisen periaatteiden toteuttamista käytännössä, sekä Venäjän vallan vaikutusta Suomen sotalaitokseen. Alue on säilynyt ehjänä kokonaisuutena, joka sisältää sotalaitoksen eri toimintoille suunniteltuja rakennuksilta 1880- ja 1910-luvulta. Kasarmialuetta jäsenöivät vanhat puut ja puurivit ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita, vastaavia puurivejä on

esitetty Suomen kasarmeille jo 1880-luvun asemapiirroksessa.

Joukko-osastot on Suomen kasarmeilta siirretty pois, niin kuin muistakin Hämeenlinnan varuskunnista. Puolustusvoimien säästöihin liittyvässä organisaatiouudistuksessa sotilasläänit ollaan lakkauttamassa. Myös Länsi-Suomen huoltorykmentin esikunta ja Kanta-Hämeen aluetoimisto lakkautetaan. Tällöin Hämeenlinnan keskustassa sijaitseva Suomen kasarmien laaja alue ja sen arvokkaat rakennukset jäävät tyhjiilleen lukuunottamatta rakennusta numero 10, jossa Palkeet jatkaa toimintaansa senkin jälkeen, kun Puolustusvoimat 1.1.2015 mennessä poistuu alueelta.

Suomen kasarmit on valtakunnallisesti merkittävä rakennetun kulttuuriympäristön kohde eli RKY-alue, jonka kulttuurihistoriallinen ja kaupunkikuvallinen arvo on merkittävä. Kasarmialue edustaa suomalaista sotilasarkkitehtuuria ja henkii järjestelmällisyyttä. Valtio on myymässä tätä omistamaansa ja Senaatti-kiinteistöjen hallinnoimaa kiinteistöä, mistä syystä suojelutarve joudutaan arvioimaan uudelleen. Tekeillä on uusi asemakaava alueen täydennysrakentamiseksi. Tämä historiallinen kohde on lähellä ydinkeskustaa, mikä antaa paljon mahdollisuuksia miettiä alueen uusiokäyttöä. Hämeenlinnassa vastaavanlaisia isoja rakenteellisia muutoksia on tehty aikaisemmin Linnankasarmien, Hattemalan sairaalan ja Verkatehtaan alueilla.

8 Laine 1978, 27.

9 Laine 1978, 27.

I.2 Tehtävä

Suomen kasarmien kulttuuriympäristö- ja rakennushistoriaselvitys kohdistuu kohteen vaiheisiin 1880-luvulta nykypäivään, nykyiseen rakennuskantaan ja lähiympäristöön. Rakennuskohtaisessa tarkastelussa on syvennetty rakennustaiteellisten ja historiallisten piirteiden sekä säilyneisyyden tunnistamista, mikä linjaa jatkossa ohjaavien periaatteiden laatimista rakennusten ja ympäristön hoidolle sekä korjaus- ja muutostöille.

Ensimmäinen luku johdattaa Suomen kasarmeihin ja sisältää kohteen perustiedot. Toinen luku käsittelee asemakaavahistoriaa ja kuvituksena on käytetty eriaikaisia asemakaavoja ja valokuvia. Kolmas luku tuo esiin Suomen kasarmien perustamisvaihetta suunnittelijoineen ja rakennuttajineen ja selvittää hankkeen taustoja sekä suunnitteluperiaatteita. Kasarmialueen myöhemmät vaiheet on sijoitettu neljänteen lukuun. Tämä luku sisältää 1910-luvun venäläisten tiilirakennusten suunnitteluratkaisujen lisäksi käyttäjähistoriaa ja havaintoja muutostöidenpiteistä Suomen itsenäisyyden ajalta aina tähän päivään saakka. Keskeinen muutoshistoria on tiivistetty korttelikaavioihin. Viidennessä luvussa ovat rakennuskortit, joihin on koottu rakennuskohtaisten perustietojen ja töidenpiteiden lisäksi kenttäinventoinnin tulokset. Alueen ja rakennusten nykytila on dokumentoitu valokuvaamalla. Rakennuksista on esitetty alkuperäispiirustukset tai mahdollisimman vanhat piirustukset sekä joitakin vanhoja valokuvia. Sisätilojen inventoiminen ei kuulu työohjelmaan, mutta kenttäkatselmuksen yhteydessä

on kartoitettu, onko rakennuksissa suojeltavia sisätiloja. Luku kuusi tarkastelee kasarmialueen pihapiiriä ja sen muutosvaiheita. Seitsemänten lukuun on koottu yhteenveto Suomen kasarmeista ja se pohjaa selvityksen tuloksia ja antaa suosituksia suojelumääräyksille koskien rakennusten ulkotilaa. Työn liitteenä on selvitys Suomen kasarmien kiinteistörekisterihistoriasta.

Tärkeitä kirjallisia lähteitä ovat olleet kohteesta tehdyt varhaisemmat selvitykset ja aihetta sivuavat teokset. Pekka Laineen teos *Linnan kasarmi – Suomen kasarmi. Hämeenlinnan varuskunnan rakennushistoriaa: tutkimus ja suojelutavoitteet* vuodelta 1978, Elina Joutsenen opinnäytetyönä Lahden ammattikorkeakoulussa tekemä *Hämeenlinnan keskustan länsireunan laajentumiseen liittyvä historiallinen selvitys* (2007) ja Lauri Putkosen *Pikkutori, Suomen kasarmit ja vanha hautausmaa - inventointi* (2007) ovat hyviä yleisesityksiä kohteesta, sen kaavoitushistoriasta ja ympäristöstä. Sito Oy:n laati Suomen kasarmeille maankäyttö- ja maisemasuunnitelman vuonna 2007. Arkkitehtitoimisto Kaipainen Oy:n Suomen kasarmien maankäyttöselvitys vuodelta 2013 auttoi kohteeseen tutustumisessa. Akseli Salokanteleen teksteissä kuvastuu aikalaisen kertomus Myllymäestä ennen kasarmeja ja kasarmien valmistamisen jälkeen, sekä Suomen kasarmien alkuvaiheen rakentamisesta. 1910-luvun suunnittelutilannetta ovat avanneet Sirpa Hailan teokset *Venäläinen rationaalisuus: tutkimus 1910-luvun venäläisestä kasarmiarkkitehtuurista* vuodelta 1993 ja *Venäläi-*

nen rationaalisuus – 1910-luvun kasarmiarkkitehtuuri sosiaalisena käytäntönä vuodelta 1996 sekä museoviraston erikoistutkijan Jarkko Sinisalonen kommentit. Käyttäjistä olemme saaneet arvokasta tietoa sekä alueen pitkäaikaiselta vahtimestarilta Ari Tiihoselta suullisina tiedonantoina, että Erkki Korkaman ja Stig Rudasmaan vuonna 1988 julkaistusta teoksesta *Tapparasta Tankkeihin – Hämeenlinnan varuskunnan historia*. Kohteen suunnittelijoista, August Bomanista ja Carl Cawénista, kattavimmat tiedot löytyivät heidän kuolinilmoituksistaan, jotka julkaistiin ajan sanomalehdissä. Senaatti-kiinteistöjen Helsingin ja Tampereen arkistoilta on saatu käyttöön rakennusten KOKI-raportit sekä eriaikaisia piirustuksia ja piirustusluetteloita. Rakennusten alkuperäisiä ja vanhimpia piirustuksia on käyty tutkimaan Kansallisarkistossa ja Hämeenlinnan maakunta-arkistossa sekä Puolustushallituksen Rakennuslaitoksen Hämeenlinnan aluetoimistossa ja tärkeimmistä piirustuk-

sista on tilattu skannaukset. Puolustushallinnon Rakennuslaitoksen Haminassa sijaitsevalta keskusyksiköltä on saatu joidenkin tiilirakennusten vanhimpia piirustuksia. Hämeenlinnan kaupunginarkistossa säilytettävät rakennuslupapiirustukset ovat antaneet tärkeää tietoa rakennusten muutostoimenpiteistä. Asemakaavat ja kiinteistöhistoriatiedot on saatu Hämeenlinnan kaupungin maankäytön ja suunnittelun palvelupisteestä. Valokuva-aineiston löytäminen Museovirastosta ja Hämeenlinnan kaupunginmuseon historiallisesta arkistosta oli työn takana, sillä Hämeenlinnassa on kolme kasarmialuetta, joita ei aina ole yksilöity kohteena kuviin ja erityisesti Linnan kasarmeilla on samakaltaista arkkitehtuuria kuin Suomen kasarmeilla. Myös iso osa kuvista on ajoittamattomia. Ne vanhat valokuvat, joista tunnistimme kohteen, kertovat puukasarmivaiheesta kun taas venäläisten rakentamista rakennuksista on vain joitakin varhaisia valokuvia.

I.3 Perustiedot

Rakennuksen nimi	Rakennusaika	Suunnittelija	
Rakennus 1	Esikunnan toimistorakennus	1913	VIK eli venäläinen insinöörikomennuskunta
Rakennus 2	Esikunnan toimistorakennus	1913	VIK
Rakennus 3	Asuinpientalo	1882–1883	August Boman
Rakennus 4	Asuinpientalo	1882–1883	August Boman
Rakennus 5	Upseerikerho	1913	VIK
Rakennus 6	Päävartio	1882–1883	August Boman
Rakennus 7	Seiska, toimiupseerikerho	1882–1883	August Boman
Rakennus 8	Varuskunnan päiväkoti	1882–1883	August Boman
Rakennus 10	Palkeet	1913	VIK
Rakennus 11	Entinen miehistörakennus	1882–1883	August Boman
Rakennus 14	Toimistorakennus (maksukeskus)	1882–1883	August Boman
Rakennus 15	Toimistorakennus	1882–1883	August Boman
Rakennus 18	Korjaamo	1882–1883	August Boman
Rakennus 19	Puutyöhuone/varasto	1913	VIK
Rakennus 20	Varasto	1934	Puolustusministeriön rakennusosasto
G	Päiväkodin grillikatos	1990-luku	
J	Jätekatos	2007	Arkkitetoimisto Lasse Kosunen Oy
K	Kulunvalvontakoppi, siirrettävä	1990-luku	
T	Tykkimuiستomerkki		

PERUSTIETOJA

Kohteen nimi

Suomen kasarmit,
tunnettu myös nimillä Suomenkasarmit,
Suomen kasarmi, 7. Hämeenlinnan
tarkk'ampujapataljoona, 7de Tavastehus finska
skarpskyttebataljon

Osoite

Suomen kasarmit
13100 Hämeenlinna

Kaupunginosa

7. kaupunginosa,
Myllymäki

Kortteli

64
Kortteli rajautuu katuihin Turuntie, Vuoritie, Sel-
käsuonkatu ja Eureninkatu

Tontti

nykyisin tontti numero 3
aikaisemmin 2, tonttijaon muutos 17.5.1976
sitä aiemmin 1A (17.5.1976 asti)
sitä aiemmin 1
Muodostunut alunperin tilasta nimeltä Saarinen

Toimiala

Puolustus ja turvallisuus

Alaryhmä

Puolustusvoimat

Viralliset kiinteistötunnukset

109-7-64-3 (varsinainen kiinteistö, jolla rakennuk-
set sijaitsevat)
109-7-1001-1001 (katualue: Vuorikadun laidassa
korttelin lounaiskulman kapea 193 m² suuruinen
siivu, jolla ei ole rakennuksia)

LAAJUUSTIETOJA

Rakennusten lukumäärä

16, joista yksi on kulunvalvontakoppi

Rakennusten bruttoala

14 033,0 m²

Tontin rakennusoikeus

30 500 m²

Maa-alueen pinta-ala

38 686,0 m² (kiinteistötunnus 109-7-64-3) + katu-
alue (kiinteistötunnus 109-7-1001-1001) 193 m² =
38 879,0 m²

Suunnittelijat

1880-luvun rakennukset:
Arkkitehti August Boman
1880-luvun rakennusten sijoittelu:
Lääninarkkitehti Carl Alfred Cawén
1910-luvun tiilirakennukset:
Venäläinen insinöörikomennuskunta eli VIK
Vuoden 1934 tykkivaja:
Puolustusministeriön teknillisen osaston
rakennustoimisto

Rakennuttaja

1880-luvun vaihe:
Yleisten rakennusten ylihallitus
1910-luvun vaihe:
Venäläinen insinöörikomennuskunta

KÄYTTÖ

Nykyinen käyttö

Suomen kasarmeilla toimivat Puolustushallinnon
alaiset toiminnat: Länsi-Suomen sotilasläänin
esikunta (rakennus 1), Kanta-Hämeen aluetoimisto
(rakennus 1), Länsi-Suomen huoltorykmentin esi-
kunta (rakennukset 2 ja 14), Kerhoravintola Seiska
(rakennus 7), veteraanitoimisto, Maanpuolustus-
koulutusyhdistys ja Sotilasperinneyhdistys (raken-
nus 15) ja Puolustushallinnon Rakennuslaitos (18).

Lisäksi alueella toimii rakennuksessa 10 Valtion
talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Pal-
keet, joka ei ole Puolustushallinnon alainen.

OMISTAJA

Nykyinen omistaja

12.5.1921 alkaen Suomen valtio

Edelliset omistajat¹⁰

1901–12.5.1921 Venäjän valtio
1882–1901 Suomen suuriruhtinaskunta
–1882 Hämeenlinnan kaupunki

HALTIJA

Nykyinen haltija

1.1.2003 alkaen Senaatti-kiinteistöt

Edelliset haltijat¹¹

2002–31.12.2002 Valtiovarainministeriö

12.5.1921–2002 Puolustusministeriö
(vuoteen 1922 asti nimeltä
Sotaministeriö)

1901–12.5.1921 Venäjän valtio

1882–1901 Suomen suuriruhtinaskunta

¹⁰ Sähköposti 3.12.2013: Jari Sipilä, Senaatti-kiinteistöjen puolustus ja turvallisuus -toimialan kiinteistöasiantuntija.

¹¹ Sähköposti 3.12.2013: Jari Sipilä, Senaatti-kiinteistöjen puolustus ja turvallisuus -toimialan kiinteistöasiantuntija.

YLEISKAAVA

Suomen kasarmit on merkitty vuonna 1998 vahvistettuun Hämeenlinnan yleiskaavaan keskustatoimintojen alueeksi ja sen ympäristö on säilytettävä (C/S).

ASEMAKAAVA

Voimassa oleva asemakaava

ak 2087, hyväksytty 2.9.1992, vahvistettu 28.10.1992. Asemakaavassa Suomen kasarmien alue on merkitty puolustusvoimien alueeksi.

Aiemmin voimassa olleet asemakaavat

ak 1740, vahvistettu 25.3.1987
ak 1567, vahvistettu 17.8.1981
ak 881, vahvistettu 1.9.1972
ak 591, vahvistettu 6.3.1965
asemakaava, joka vahvistettiin 7.4.1961
ak 119, vahvistettu 16.2.1955
ak 10, vahvistettu 15.4.1936
ak 7, vahvistettu 1887

SUOJELUTILANNE

Suomen kasarmit on merkitty RKY-alueeksi eli se on museoviraston listaama valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.

2 / Sijainti kaupungissa ja alueen asemakaavahistoriaa

2.1 Myllymäki ja sen asemakaavoitus

Suomen kasarmit sijaitsevat Myllymäen kaupunginosassa. Myllymäen erotti kantakaupungista soisen niittymaan yli kulkeva Kuivasilta,¹² joka johti kantakaupungin puolella Pikkutorille. Kasarmit sijoitettiin Kuivasillan jatkeena olleen Turuntien varteen. Toisella puolen Turuntietä sijaitsi vanha hautausmaa, joka oli perustettu jo 1700-luvun lopulla ja toimi vuoteen 1872. Nyt alue on puistona.¹³ Tie Turkuun on vanha, se on mm. kuvattuna Hämeenlinnan ensimmäisessä, vuonna 1777 laaditussa asemakaavassa.¹⁴ Turuntie oli jo aikaisemmin koettu strategiseksi kohteeksi ja paikalle oli rakennettu 1800-luvun alussa sisämaaliikennettä suojaava maalinnoitusrakenne, ns. redutti, joka tuhoutui lopullisesti kasarmeja rakentaessa. Alueella sijaitsi myös puutarhuri Vikmanin puu- ja kasvitarha rakennuksineen sekä apteekkari Elfsbergin ryytimä.¹⁵ Redutin ja viljelysten lisäksi aluetta hallitsi maneesi, joka oli suuri puurakennus. Sen oli rakennuttanut Hämeenlinnan kauppiat ruotujakoisen

sotaväen harjoitusluoneeksi vuonna 1853. Rakennus siirtyi kaupungille, kun ruotuväki lakkautettiin 1867.¹⁶ Kaupunki myi tulevan kasarmialueen valtiolle vuonna 1882. Noin 10 hehtaaria käsittävän alueen hinnaksi määriteltiin 1 200 markkaa tynnyrialalta ja kauppahinta 26 250 markkaa oli suurin yksittäinen tuloerä, jonka kaupunki oli kassaansa kerralla saanut.¹⁷ Vikman ja Elfsberg saivat myös valtiolta korvauksia menetyksistään.¹⁸

Myllymäki oli nimensä mukaisesti kaupunginosa, jota hallitsivat mylly ja kallioinen mäki. Myllyjä oli aiemmin ollut useampikin, mutta Suomen kasarmien rakentamisen aikana niitä oli enää yksi. Alueella toimi lisäksi käsityöläisiä ja kauppiaita, ja siellä oli rakennusmateriaalituontantoa kuten kivenhakkuuta ja tiilenpolttoa.¹⁹ Ympäristössä oli pitkään paljon vuokratontteja, joilla asui kaupungin vähävaraisia. Vuokramaita annettiin asemakaavoittamattomalta alueelta, jota kuitenkin koski virkamiesten laatima oma tonttijako.²⁰ Asemakaava tälle alueelle

12 Moottoritien rakentaminen tuhosi Kuivasillan. Ks. Joutsen 2007, 22.

13 Joutsen 2007, 15; Putkonen 2007, 36.

14 Axel Magnus von Arbinin 1777 kaava, ks. esim. Putkonen 2007, 6.

15 Salokannel 1954, 18; 1956, 24; 1964, 14–5.

16 Laine 1978, 9; kuvaus Suomen kasarmeista Häme-wikissä.

17 Koskimies1966, 201.

18 Salokannel 1956, 24.

19 Salokannel 1954; 1964.

20 Koskimies 1966, 208.

Gavril Sergejevin akvarelli Hämeenlinnan kaupunkinäköymästä Myllymäeltä katsottuna vuodelta 1811. Kuvan vasemmassa etulaidassa on Suomen kasarmien paikalla sijainnut redutti eli maalinnoitusrakenne (ympyröity kuvaan). Redutin takana näkyy puiden reunustama Turun tie ja taaempana Hämeen linna. Kuvattu asutustiheys kuvanee todellisuutta ja rakennustyypit ovat samoja kuin todellisuudessa joskin suhteettoman kookkaita. Venäjän valtiollinen sotahistorian arkisto, Moskova. Valokuvaa ja Timo Syrjänen 1992. MV.

laadittiin noin vuonna 1900.²¹ Tonttien myynti kiihtyi 1890-luvun puolivälissä ja 1907 Myllymäessä oli enää seitsemän myymätöntä tonttia, joista kolmelta puuttui virallistettu asemakaava.²² Samoihin aikoihin kaupunginosaan kaavoitettiin uusia tontteja ja rakentamattomien niitty- ja peltotonttien määrä väheni merkittävästi.²³ Vasta 1900-luvun alussa Myllymäkeen rakennettiin ensimmäiset kaksi katua.²⁴ Niitä ympäröivät tontit olivat pääsääntöisesti säännöllisiä ja muodostivat ruutukaavan. Jotkut tontit olivat kuitenkin viistoja maaston asettamien haasteiden vuoksi. Koko Myllymäen käsittävän asemakaavan

laati Elias Kaalamo ja se vahvistettiin vasta 1936.²⁵

Suomen kasarmeja ympäröivä alue on nykyään suosittua ja arvostettua asuinalueetta. Myllymäelle ovat ominaisia pääkatuja rajaavat pienkerrostalot, jotka ovat korvanneet katuja ennen reunustaneet pitkät puutalot. Useat ruutukaavaa noudattavien kortteleiden sisäosissa sijaitsevista pientaloista on puusta tehty. Ne ovat joko kunnostettuja 1900-luvun alun rakennuksia tai uusvanhoja uudisrakennuksia.²⁶

21 Koskimies 1966, 211.

22 Koskimies 1966, 202.

23 Koskimies 1966, 211–213.

24 Koskimies 1966, 209.

25 Koskimies 1966, 201–202; kuvaus Myllymäen historiasta Hämeenlinnan kaupungin verkkosivuilla.

26 Kuvaus Myllymäestä Hämeenlinnan kaupungin verkkosivuilla.

2.2 Suomen kasarmeja koskeva kaavoitus

Suomen kasarmien korttelien osalta kaavoitustilanne oli alusta asti muuta Myllymäkeä selkeämpi. Kasarmialue sisältyi Turuntien ja Myllymäentien väliseen alueeseen, joka oli yhdessä Turuntietä pohjoisessa reunustavien tonttien kanssa asemakaavoitettu vuodesta 1872.²⁷ Tässä Georg Wileniuksen laatimassa kaavassa kaupunki on laajentunut länteen: Myllymäen kaupunginosaan on kaavoitettu 13 korttelia sekä toriaukio, vanhan hautausmaan pohjoispuolelle on kaavoitettu kuusi uutta korttelia. Suomen kasarmien nykyisen pääkorttelin alueella sijaitsee Wileniuksen kartalla neljä korttelia.

Suomen kasarmit esiintyvät asemakaavassa ensi kertaa vuonna 1887, jolloin lääninarkkitehti Carl Alfred Cawén päivitti vuonna 1881 laatimansa kaavaa. Keisarillinen senaatti vahvisti korttelin asemakaavan ja tonttijaon 22.11.1887.²⁸ Kiinnostavaa onkin, että Cawén oli jättänyt kasarmit pois aiemmasta esityksestään, vaikka niiden rakentamisesta oli jo päätös.²⁹ Uusi asemakaava oli perusrakenteeltaan edeltäjänsä kaltainen. Vuoden 1887 kaavassa merkittävimpiä muutoksia edeltäjänsä nähden on jo rakennetun Suomen kasarmien alueen merkitseminen kasarmialueeksi.³⁰ Piirustukseen on merkitty Suomen kasarmien pääkorttelin pinta-alaksi 3,980

ha ja eteläisen korttelin pinta-alaksi on merkitty 0,756 ha. Suomen kasarmeja sivuavien katujen nimet poikkeavat jonkin verran nykyisestä: pohjoiseen on merkitty *Chaussée* katu (Turuntie), itään *Puutarhakatu* (nyk. Eureninkatu), etelään *Etelä Niittykatu* (nyk. Selkäsuonkatu) ja itään *Itä Vuorikatu* (nyk. Vuorikatu).

Cawénin asemakaava pysyi voimassa pitkään. Sisäasiainministeriö vahvisti alueelle uuden asemakaavan 1936 ja tonttijaon 31.8.1937.³¹ Asemakaavaa muutettiin taas vuonna 1955, kun korttelin kulmia pyöristettiin. Vuonna 1961 vahvistetussa asemakaavamuutoksessa korttelin itäpäättä muutettiin siten, että osasta tonttia tuli katu- ja puistoaluetta.³² Korttelin itäreuna sai nykyisen kaarevan muotonsa. Asemakaavan muutos, jossa korttelin itäosaan muodostettiin puistoalue ja korttelin rakennusoi-keutta samalla muutettiin, vahvistettiin 1965. Vuoden 1972 asemakaavassa Selkäsuonkadusta tehtiin yleiselle jalankululle varattu katualue ja tonttinumerointi muutui. Sairaalakorttelissa purettiin vanhoja rakennuksia ja tilalle suunniteltiin uusia asuinkerrostaloja. Tonttijakoa muutettiin vuonna 1976 ja asemakaavaa muutettiin vuosina 1981 ja 1987.

Vuonna 1992 laaditussa, nykyisin voimassa olevassa kaavassa puistoa on kaven-

27 Wileniuksen asemakaavasta ks. esim. Joutsen 2007, 30–31.

28 Tieto asemakaavasta 852. HML MYP.

29 Putkonen 2007, 4.

30 Joutsen 2007, 32.

31 Tiedot asemakaavasta 852. HML MYP.

32 Tiedot asemakaavasta 852. HML MYP.

Myllymäki ja Kuivasilta noin vuonna 1890. Etualalla oikealla on Kuivasilta, jonka paikalla on nykyään Helsinki-Tampere Valtatien ylittävä silta osana Turuntietä. Taustalla vasemmalla on 1880-luvulla perustettu Hämeenlinnan Suomen kasarmit, joka oli aidattu puuaidalla. Huomaa rakennuksen 4 sisäänkäyntijärjestely, jota muutettiin luultavasti pian kuvan ottamisen jälkeen. Taaimpana Myllykalliolla näkyy vuonna 1891 purettu Sirénin tuulimylly. Valokuvaaja Michael Schleifer. MV.

7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan päällystön puutalot 1890-luvulla. Vasemmalla rakennus 15, keskellä 8 ja oikealla 4 ja 3. Tässä kuvassa rakennus 4 on jo saanut uuden sisäänkäyntikuistinsa. Kuvan kosteikon kohdalla on nykyään Eureninkatu. HKM.

nettu entisestään.³³ Tämä Eureninpuistoksi nimetyn kaistaleen muutoshistoria liittyy alueen liikennejärjestelyiden kehitykseen. Merkittävin muutos alueen liikenneväylien osalta oli Helsinki–Tampere-moottoritien rakentaminen entiselle kosteikkoalueelle, jonka yli Kuivasilta oli tähän asti kulkenut. Nyt siihen rakennettiin moottoritie, jonka ensimmäinen osuus Hämeenlinnan kaupungin kohdalla avattiin liikenteelle vuonna 1964 ja Suomen kasarmien ohitse kulkeva osuus valmistui 1968.³⁴ Eureninkatu tuli palvelemaan sekä moottoritien liityntäliikennettä että kaupungin sisäistä, moottoritien yli kulkevien siltojen yhdysliikennettä. Nämä edellyttivät uusia linjauksia. Nyt liikennejärjestelyt ovat uuden muutoksen edessä, kun Suomen kasarmien itäpuolelle on rakennettu 220 m pituinen kansi moottoritien yli. Vuoden 2014 loppuun mennessä kannen päälle valmistuu kauppakeskuksen ja asuintalojen kokonaisuus. Jo nyt Eureninkatu on muutettu kaksisuuntaiseksi.³⁵

Vuonna 1992 vahvistetussa, voimassa olevassa asemakaavassa kasarmit ovat

33 Hämeenlinnan kaupungin asemakaavat 244, 350, 2087; Joutsen 2007, 33.

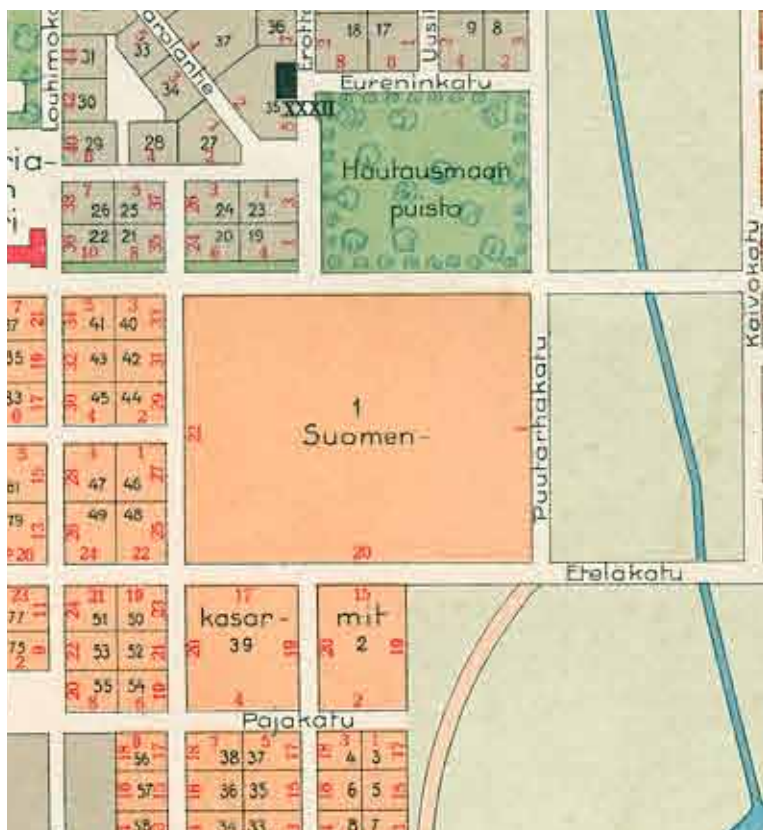
34 Joutsen 2007, 22–23.

35 Tietoa Moottoritien kate -hankkeesta Hämeenlinnan kaupungin verkkosivuilla.

puolustusvoimien aluetta ja Eureninkadun laidan viherkaistale on puistoaluetta. Entinen sairaalan alue Selkäsuonkadun eteläpuoleisessa korttelissa on kaavamutoksen myötä merkitty asuinkortteliksi. Selkäsuonkatu on kevyen liikenteen väylä, ja vain tonteille ajo on sallittu.

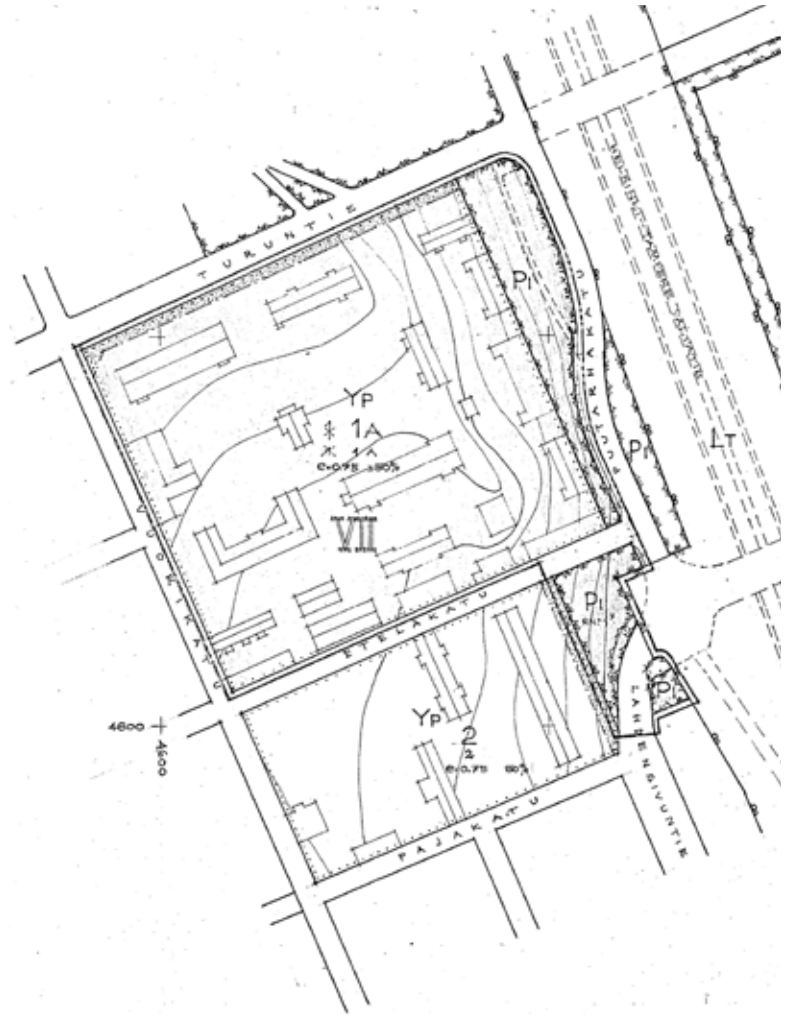

Alfred Cawénin Hämeenlinnan asemakaava, joka on laadittu toukokuussa 1886 ja vahvistettu vuonna 1887. Uusi asemakaava oli perusrakenteeltaan edeltäjänsä kaltainen. Oleellimmat muutokset olivat keskustan itäpuolen ranta-alueen muodostaminen puistoalueeksi ja jo rakennetun Suomen kasarmien alueen merkitseminen kasarmi-alueeksi (ympyröity kuvaan). HKA.

Hämeenlinnan kaupungin asemakartta vuodelta 1926. Karttaan on merkitty tonttien numerot ja kadunnimet suomen kielellä. Moni keskustan kaduista oli pari vuotta aikaisemmin saanut uuden nimen. HKA.

Ote asemakaavasta 591, joka vahvistettiin 6.3.1965. Helsinki-Tampere moottoritien rakentaminen vaati uusia liikennejärjestelyjä, mm. Turuntiensillan. Kasarmialueen itäreunan puistoalue on jo saanut kaarevan muotonsa Puutarhakadun (nyk. Eureninkatu) uuden linjauksen myötä. HML MYP.

Alueen kantakartta ajantasa-asemakaavalla. Suomen kasarmialueen voimassa oleva kaava vahvistettiin vuonna 1992. HML MYP.

Suomen kasarmien ilmakuva 1950-luvulta kuvattuna kohti pohjoista. Alueen itäpuolella eli kuvan oikeassa reunassa näkyy vielä niittyalue, jota kuivatettiin ajan myötä ja johon rakennettiin moottoritie 1960-luvulla. Kasarmin sairaala-alueen, sittemmin puretut, rakennukset näkyvät hyvin kuvassa. HKM.

Suomen kasarmien ilmakuva kohti etelää 1950-luvulta. Pohjoisen pääsisäänkäyntiä vastassa on keskuspihan keskellä sijaitseva päävartio. Kuvaan on rengastettu 1960-1970-lukujen taitteessa puretut rakennukset 13 ja 16. HKM.

Ote viistoilmakuvasta vuodelta 2003. Moottoritie oli tässä vaiheessa vielä ilman kantta. Sairaala-alueen vanhat rakennukset on jo purettu, mutta uusimmat pienkerrostalot puuttuvat vielä. Valokuvaaja Hannu Vallas. HML MS.

Viistoilmakuva keväältä 2013. Kasarmialueen itäpuolella moottoritien päälle on rakennettu kansi ja kauppakeskukseen rakennustyömaa on kesken. Valokuva Skyfoto Group, Sami Kurikka. HML MS.

3 /

Suomen kasarmit 1881–1913

3.1 Suunnittelijat

Suomen kasarmien perustusvaiheen rakennukset pohjautuvat Yleisten rakennusten ylihallituksen tyyppipiirustuksiin. Suunnittelutyöstä vastasi pääasiassa ylihallituksen arkkitehtina toiminut August Boman. Rakennusten sommittelusta ja sijoittamisesta maastoon vastasi Hämeen lääninarkkitehti Carl Alfred Cawén.

3.1.1 ARKKITEHTI AUGUST BOMAN

s. 18.6.1826 Porvoossa, k. 17.6.1883 Helsingissä

Arkkitehti August Boman päteväytyi intendentin konttorissa (1865 alkaen Yleisten rakennusten ylihallitus) muodollisen koulutuksen sijaan. Ylihallituksessa hän eteni ensimmäiseksi arkkitehdiksi ja kollegiasessoriksi,³⁶ mutta luopui virastaan muutamia vuosia ennen kuolemaansa heikon terveydentilan takia. Bomanin tunnetuimpia töitään ovat nimenomaan kasarmirakennukset, kuten Suomen kasarmien kanssa samanaikaisesti rakennetut muut kasarmialueet Kuopioon, Vaasaan, Ouluun ja Mikkeliin Suomen kahdeksalle

36 Suomessa ja Venäjällä käytössä ollut kahdeksannen luokan arvonimi (kapteeninarvo). Ks. Castrén 1912, 600.

tarkk'ampujapataljoonalle. Piirustukset valmistuivat vuonna 1879³⁷ ja ne on allekirjoittanut Bomanin lisäksi Yleisten rakennusten ylihallituksen ylitirehtööri Ludvig Isak Lindqvist. Kaartin maneesin rakennustöihin hän osallistui valvojan roolissa. Muita hänen töitään ovat puusta rakennetut Savonrannan, Petäjänveden uusi ja Jaalan kirkko,³⁸ sekä Helsingissä sijaitsevat Kalevankatu 19 (1876–1877), Siltavuorenranta 16 (1886) ja Satamakatu 9 (1869). Kalevankatu 19 rakennettiin kaupunkikivitaloksi porvaristolle, ja sotien jälkeen se on vaihteittain muutettu pitkäaikaisasunnotomien asuntolaksi.³⁹ Siltavuorenranta 16 palveli aluksi armeijan muonavarastona ja sotien jälkeen siitä tuli puolustusvoimien Sota-arkisto.⁴⁰ Satamakatu 9 valmistui yksityiskodiksi, mutta se siirtyi diakonissalaitoksen käyttöön jo vuonna 1875 Aurora Karamzin antamin varoin.⁴¹

37 Museoviraston asiakirja ”Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo, alueinventointilomake, Hämeenlinna, Suomen 7. tarkk'ampujapataljoonan kasarmi”.

38 Helsingin Wiikko-Sanomia 22.7.1883 nro 25; Museoviraston RKY-portaali, kohdetiedot Kuopion, Vaasan, Mikkelin ja Oulun kasarmeista; August Boman Wikipediassa.

39 ark-byroo 2011.

40 Ollila ja Toppari 1975, 60.

41 Ollila ja Toppari 1975, 316.

3.1.2 LÄÄNINARKKITEHTI CARL ALFRED CAWÉN

s. 1836 Tyrvännössä, k. 1912 Hämeelinnassa

Carl Alfred Cawén toimi Suomen kasarmien rakentamisen aikoihin Hämeen lääninarkkitehtina. Hän laati alueelle asemakaavan, vastasi tyyppipiirustusten mukaisesti laadittujen rakennusten sijoittelusta maastoon sekä osallistui rakennustöiden valvontaan.

Cawén opiskeli arkkitehdiksi Ruotsin taideakatemiassa ja palattuaan Suomeen hän sai hoidettavakseen lääninkonduktöörin viran Hämeenlinnassa. Vuodesta 1876 hän toimi Hämeen lääninarkkitehtina Mikkelissä ja sai tehtäväkseen vuonna 1869 johtaa Suomen ensimmäisen sellivankilan rakentamista Hämeenlinnaan. Vuonna 1874 tehty opin-

tomatka Ranskaan ja Italiaan teki vaikutuksen Cawéniin. Hänen myöhemmissä töissään voidaankin nähdä vaikutteita Ranskan uusrenessanssista. Palattuaan Suomeen hän johti Sörnäisten kuritusvankilan uudisrakennustöitä. Vuonna 1876 Cawén nimitettiin lääninrakennuskonttorin johtajaksi Hämeenlinnaan. Hän osallistui sekä kaavoitukseen että rakennussuunnitteluun. Cawén suunnitteli mm. Kalvolan ja Rengon kirkot, Hämeenlinnan raatihuoneen, yksityistaloja ja huviloita, kansakouluja ja pappiloita. Hän erosi tehtävästään vuonna 1907. Suurin osa Cawénin yksityisille suunnittelemissa töistä on aikojen saatossa purettu. Suunnittelun ohella Cawén oli innokas taiteilijaseuran jäsen ja osallistui kunnallispolitiikkaan.⁴²

42 Hämeenlinnan kaupunki 1989, 27–28; Häme-tär 15.8.1912, nro 90.

3.2 Hankkeen historia, rakennuttaja ja ensimmäiset käyttäjät

Kun päätös pataljoonan sijoittamisesta Hämeenlinnaan oli tehty, alkoi pohdinta kasarmialueen paikasta. Linnan kasarmeja pidettiin hyvänä vaihtoehtona joukkojen sijoittamiselle, mutta kun sinne sijoitettiin venäläisiä joukkoja, oli suomalaisille rakennettava uudet kasarmit. Valittavana oli neljä vaihtoehtoista sijaintia, joista hylätyksi tulivat sekä Myllymäen kallio, Hättilän mäki että Vähikkälän seutu Ojoisten maalla. Myös valituksi tullut alue sai osakseen vastustusta. Se katsottiin liian ahtaaksi ja epätasaiseksi sekä sopimattomaksi ”terveydellisistä ja siveydellisistä” syistä.⁴³

Suomen kasarmien rakennustyöt aloitettiin Yleisten rakennusten ylihallituksen toimesta keväällä 1882 ja alue valmistui pääosin 1884. Kustannusarvio oli 700 000 markkaa, ja se alitettiin 140 000 markal-

la.⁴⁴ Töitä johtivat insinööri K. G. Stond sekä rakennuslautakunnan jäsenet Cawén, Helsingius ja Eklund.⁴⁵ Rakennustyöhön osallistui paljon paikallista työväkeä. Rakennusmateriaalit hankittiin lähistöltä, mm. kiviaines tuli Myllymäestä. Työpäivät venyivät 10–12-tuntisiksi ja miehet työskentelivät urakkapalkalla. Esimerkiksi hirsiä käsin sahaavat sahurit saivat palkaa noin 3 markkaa päivältä.⁴⁶

Vastavalmistuneisiin rakennuksiin majoinnattiin pataljoonan neljä komppaniaa, päällikkö ja aseeton komennuskunta. Pataljoonassa palveli ensimmäisenä vuonna reilut 200 miestä. Asevelvollisten palvelusaika oli kolme vuotta, kolmessa vuodessa kasarmien miesvahvuus nousi 500–600 sotilaaseen. Opetuskielenä oli suomi, vain komentosanasto olivat venäjäksi.⁴⁷

44 Korkama ja Rudasmaa 1988, 207.

45 Salokannel 1956, 26.

46 Salokannel 1964, 90–91.

47 Korkama ja Rudasmaa 1988, 208–213.

3.3 Suomen kasarmien kokonaisuus

3.3.1 SUOMEN KASARMIEN SUUNNITTELURATKAISUISTA 1880-LUVULLA

Suomen kasarmit toteutettiin laajana piirustuskokoelmana julkaistujen Bomanin tyyppipiirrosten pohjalta. Nämä Bomanin piirustukset palvelivat kaikkia Suomeen 1880-luvulla rakennettuja kasarmeja, mutta niihin tehtiin paikkakuntaakohtaisesti pieniä muutoksia. Suomen kasarmien kohdalla Cawénin lisäksi kokonaisuuteen näytävät vaikuttaneen Evert Erland Lagerspetz (1847–1884) ja Axel Hampus Dalström (1829–1882). Esimerkiksi rakennuksen 15 alkuperäispiirustuksissa vuodelta 1882 on kummankin nimi. Lagerspetz on tunnettu parhaiten juuri kasarmirakennuksistaan,⁴⁸ Dalström vuorostaan suunnitteli suuren määrän tunnettuja julkisia rakennuksia ja oli aikansa johtavia arkkitehtejä.⁴⁹ Vaikka erot Bomanin tyyppipiirustuksiin ovat hyvin pieniä, luovat ne kiinnostavia eroja eri kasarmien ja kasarmirakennusten välille.

48 Hänen töitään ovat mm. Helsinkiin rakennetut Kaartin lasaretin puinen asuinrakennus ja vaunuvaja (1882) sekä päärakennus (1884), Uudenmaan tarkk'ampujapataljoonan upseerien asuintalo ja miehistökasarmi (1882) sekä aliupseereiden perheiden asuintalo ja upseeriklubi (1885). Uudenmaan tarkk'ampujapataljoonan kuvaus Helsingin Sanomien verkkoliitteessä Kertomuksia keskustan kortteleista; Evert Lagerspetz Korttelit.fi-verkkosivuilla.

49 Dalströmin tärkeimmät työt ovat uusrenessanssia edustavat Helsingin Vanha ylioppilastalo (1870), ravintola Kappeli (1867) ja Kaartin maneesi (1877). Lisäksi hän suunnitteli Savonlinnan tuomiokirkon (1879), Helsingin Ruotsalaisen normaalilyseon (1880) ja vanhan lääninsairaalan mielisairasosaston Ouluun (yhdessä Georg Wileniuksen kanssa 1879) sekä useita majakoita. Dalström Korttelit.fi-verkkosivuilla.

Suomen kasarmien osalta näyttää esimerkiksi siltä, että rakennukseen 11 ei koskaan rakennettu tyyppipiirustusten mukaisia, kulmiin talon ulkopuolelle sijoitettuja ilmanvaihtohormeja. Sen sijaan vanhan kuva-aineiston perusteella voidaan sanoa, että näitä hormoneja oli rakennettu ainakin johonkin nyt palaneista/puretuista miehistökasarmeista.

Bomanin suunnitteluprosessia vuorostaan ohjasivat 1870-luvulla luodut venäläiset ohjesäännöt, joiden tarkoitus oli esittää ”yksityiskohtaisesti kasarmialueen tilaohjelman, rakennukset, niiden hajasijoituksen, suunnittelun yleiset ehdot, ilmatilavuuden ja pinta-alat, ihmisten lukumäärän huonetta kohden ja sotilaille kuuluvan kalustuksen. Lisäksi oli määrätty suunnittelun rationaalisuus: hyödyttöä tilaa oli vältettävä, oli käytettävä paikallisia materiaaleja ja oli tehtävä ilmanvaihto, juokseva vesi ja jätehuolto”.⁵⁰ Tyyppipiirustusten käytölle oli Venäjällä pitkät perinteet, ne lanseerasi jo Pietari Suuri 1700-luvun alussa.⁵¹ Suunnittelun peruseriaatteena oli tiukan muodollinen ruutukaava. Ohjesääntö saneli mm. harjoituskentän, päällystön asuinrakennusten ja kanslioiden, miehistökasarmien, sairaalan ja talousrakennusten sijoittelun. Mm. sairaala ja upseeristo piti pitää erillään miehistöstä. Ohjesääntö määritteli, eri toimintojen tilatarpeet sekä eri rakennustyyppien pintakäsittelyt. Puurakennusten tuli olla hygienia- ja paloturvallisuus tekiöiden vuoksi vain yksikerroksisia. Kasarmikokonaisuuden lopullinen kokoonpano riippui kuitenkin aselajista ja sen koosta.⁵² Tarkk'ampujat oli sijoitettava poik-

50 Haila 1993, 72.

51 Haila 1996, 60.

52 Haila 1993, 73.

keuksellisesti puukasarmeihin.⁵³ Bomanin suunnitelmat korostivat ohjesääntöäkin enemmän hygieniää ja asumismukavuutta lisääviä ratkaisuja. Uutuutena kukin kompania sai oman kasarmirakennuksen ja viihtyvyyttä lisättiin istuttamalla puita.⁵⁴

Suomen kasarmien kanssa samoihin suunnitteluperiaatteisiin pohjautuvat samanaikaiset Turun, Vaasan, Oulun, Mikkelin ja Viipurin vastaavat kokonaisuudet. Vain Turun ja Hämeenlinnan kasarmeissa upseeristolle varatut tilat olivat muita isommat.⁵⁵ Suunnitelmissa oli lukuisia, paikasta toiseen toistuvia peruseriaatteita. Rakennusten välin oli oltava vähintään 15 metriä. Rakennuskannan tuli koostua

- a) viidestä upseeriston majoitusrakennuksesta,
- b) rakennuksesta kanslialle ja upseerikerholle,
- c) neljästä miehistökasarmista,
- d) viidestä rakennuksesta sisältäen sairaalan, sairaalan aputiloja ja keittiön, pyykkituvan ja varustehuoneen, ruumishuoneen, liiterin ja latriinin (käymälän),
- e) rakennuksesta opetuskomennuskunnalle ja naimisissa oleville aliupseereille,
- f) artellista neljällä keittiöllä ja ruokasalilla,
- g) kahdesta rakennuksesta työpajoille,
- h) kaksikerroksisesta rakennuksesta naimisissa oleville aliupseereille sekä
- i) heidän pesu- ja leipomorakennuksesta,
- j) kivisestä leipomo-, pesu- ja varastorakennuksesta,
- k) kivisestä saunarakennuksesta,
- l) pataljoonan varustehuoneesta
- m) tallista,
- n) pajasta,
- o) vartiohuoneesta,
- p) ampumahuoneesta,

53 Kauppi 2001, 143.

54 Kauppi 2001, 143.

55 Gadolin 1901, 63.

- q) ruutikellarista,
- r) jääkellarista sekä yhdeksästä erilaisesta liiteri- ja latriinirakennuksesta.⁵⁶

Boman kehitti miehistökasarmirakennuksiin pitkät majoitustiloja yhdistävät käytävät. Malli poikkesi tuon ajan venäläisistä tyyppiirustuksista, joissa majoitustilat olivat läpikuljettavia huoneita.⁵⁷ Käytävä yhdisti kahdeksan asuinhuonetta, joissa jokaisessa majoittui 14 henkeä. Rakennus piti sisällään myös tilat mm. kompanian vääpelille, kanslialle, varushuoneelle, pesutiloille ja käymälälle. Jokaisessa huoneessa laskennallinen tilavuus oli 18 m³ per henkilö, mikä korostaa asuinmukavuusnäkökulmien huomiointia. Lämmitys tapahtui kaakeliuuneilla, joita hyödynnettiin myös ilmanvaihdossa. Putki poisti huoneilmaa ja korvaava ilma kulkeutui uuniin asennetun, suljettavan kanavan kautta. Kulkiessaan uunin kautta korvausilma lämpeni ja edisti näin asumismukavuutta. Ruokasaliin mahtui kerrallaan kaksi komppaniaa, sairaalaan oli varattu 20 sänkyä neljään huoneeseen miehistölle sekä yhdellä sängyllä varustettu huone päällystön käyttöön. Vain Oulun, Mikkelin ja Viipurin kasarmeissa oli juokseva vesi, muualla vesihuollon perustana toimivat kaivot.⁵⁸

3.3.2 SUOMEN KASARMIEN ALKUVAIHEEN RAKENNUKSET

Suomen kasarmien kokonaisuuden suunnittelusta ja sijoittelusta maastoon vastasi kaupungin- ja lääninarkkitehti Carl Alfred Cawén.⁵⁹ Hän laati kasarmeille ensimmäisen asemapiirroksen vuonna 1881. Miehistökasarmit sijoitettiin Bomanin piirustusten mukaisesti pareittain, jolloin niiden väliin syntyi kookkaita sisäpihoja. Kiinnos-

56 Gadolin 1901, 64.

57 Kauppi 2001, 143.

58 Gadolin 1901, 64–65.

59 Laine 1978, 10.

Lääninarkkitehti Alfred Cawénin heinäkuussa 1881 signeeraama Suomen kasarmien varhaisin löydetty asemapiirustus. Alue ei toteutunut tämän suunnitelman mukaan. HMA.

tavaa on, että tässä Cawénin ensimmäisessä piirroksessa kasarmiparit oli suunniteltu aseteltavan niin, että rakennusrungot olivat pohjois-etelä - akselin suuntaisia. Kuitenkin toteutuneessa suunnitelmassa akseli on kääntynyt länsi-itä - suuntaiseksi.⁶⁰ Upseeriston asuintilat sijoitettiin riviin (rakennukset nro 3, 4, 8, 15 sekä tuhoutunut rakennus alueen kaakkoislaidalla) alueen itäreunalle puistomaiseen ympäristöön. Niiden lähelle sijoitettiin toimiupseerikerho (nro 7). Päävartio (nro 6) sijoittui venäläisten ohjeiden mukaisesti suuren suorakaiteen muotoisen pihan keskelle ja hieman sivummalle rakennettiin verstaasi ja varushuoneet (mm. jäljellä oleva nro 14). Alueen ainoa tiilirakennus oli leipomo (nro 18). Nykyään Bomanin neljästä miehistörakennuksesta vain yksi (nro 11) on jäljellä, muut paloivat tai purettiin venäläiskaudella. Cawénin 1887 asemakaavakartassa on rakennuksia nykyisellä kasarmialueella 21.

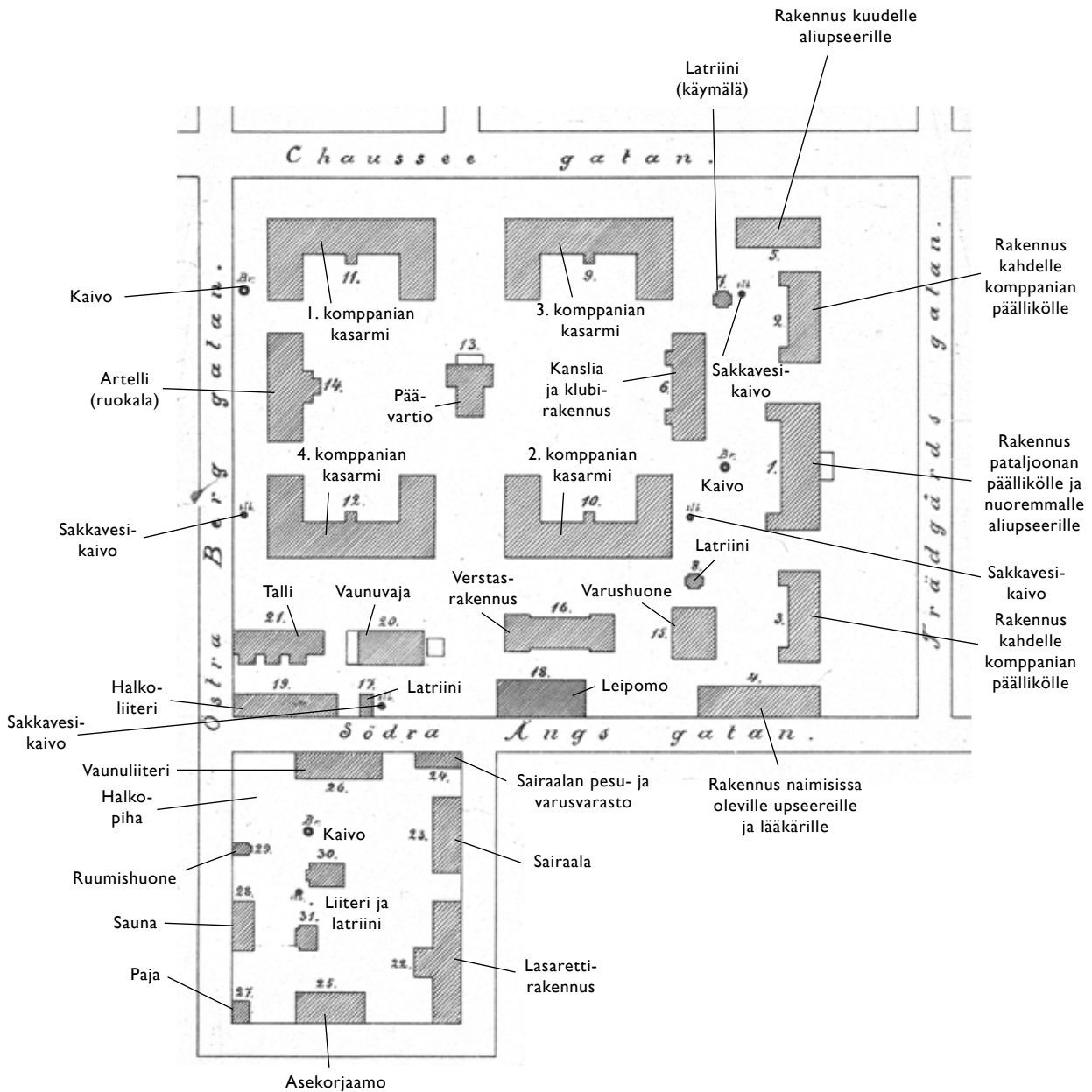
60 Cawénin asemapiirros, kts. Putkonen 2007, 31.

Alueen kasvillisuus on, rakennusten lisäksi, leimaa-antava. Tämä korostuu erityisesti venäläisen insinöörikomennuskunnan laatimassa asemapiirroksessa. Se laadittiin kasarmien suunnitteluvaiheessa ja jo siinä on merkinnät puuistutuksille ja pensasistutuksille paikoissa, joissa edelleen kasvaa puita.⁶¹

Alueen eteläpuoleiseen, kooltaan pienempään kortteliin rakennettiin sotilaiden sairaala-alue ja talousrakennuksia, alunperin yhteensä 10 rakennusta. 1880-luvun alun rakentamiskauden jälkeen sotilassairaala-alueelle toteutettiin harvakseltaan lisää rakennuksia. Esimerkiksi vuoden 1892 kartassa sairaala-alueelle on merkitty 12 rakennusta. Myöhemmin uudisrakennuksia sijoittui vuonna 1899 pakkolunastetulle maa-alueelle sairaalarakennusten itäpuolelle.⁶²

61 Venäläisen insinöörikomennuskunnan asemapiirros Suomen kasarmeista ympäristöineen, ks. Putkonen 2007, 30, Suomen kasarmien maakäyttö- ja maisemasuunnitelma 2007, 3, 5. Alueelle on tehty puistoselvitys vuonna 1987, vuonna 1988 puiden istutus- ja korttelisuunnitelma.

62 Korkama ja Rudasmaa 1988, 226.

Alfred Cawénin päivämätön asemapiirros vastaa toteutunutta tilannetta. Kuvaan on lisätty rakennusten nimet. Kuvaan on merkitty myös kolme kaivoa ja viisi sakkavesikaivoa. Rakennusten numerointi ei vastaa nykyistä. HMA.

7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan puinen miehistökasarmi, joka on todennäköisesti yksi palaneista tai puretuista miehistökasarmeista. Jäljelle jääneessä miehistörakennuksessa numero 11 ei ole kulmiin rakennettuja ilmanvaihtopiippuja. Kuva on ajoittamaton, mutta todennäköisesti 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta. MV.

7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan 3. komppanian hartaustilaisuus vuonna 1901. Komppanian edessä seisoo Karl Gunnar Winter. Taustalla on puinen miehistökasarmi, joka on todennäköisesti rakennuksen 2 paikalla sijainnut, vuonna 1901 palanut talo. Valokuvaaja Frans Engström. Julkaistu Den finska militären - Suomen sotalais -teoksessa, Tukholma 1902. MV.

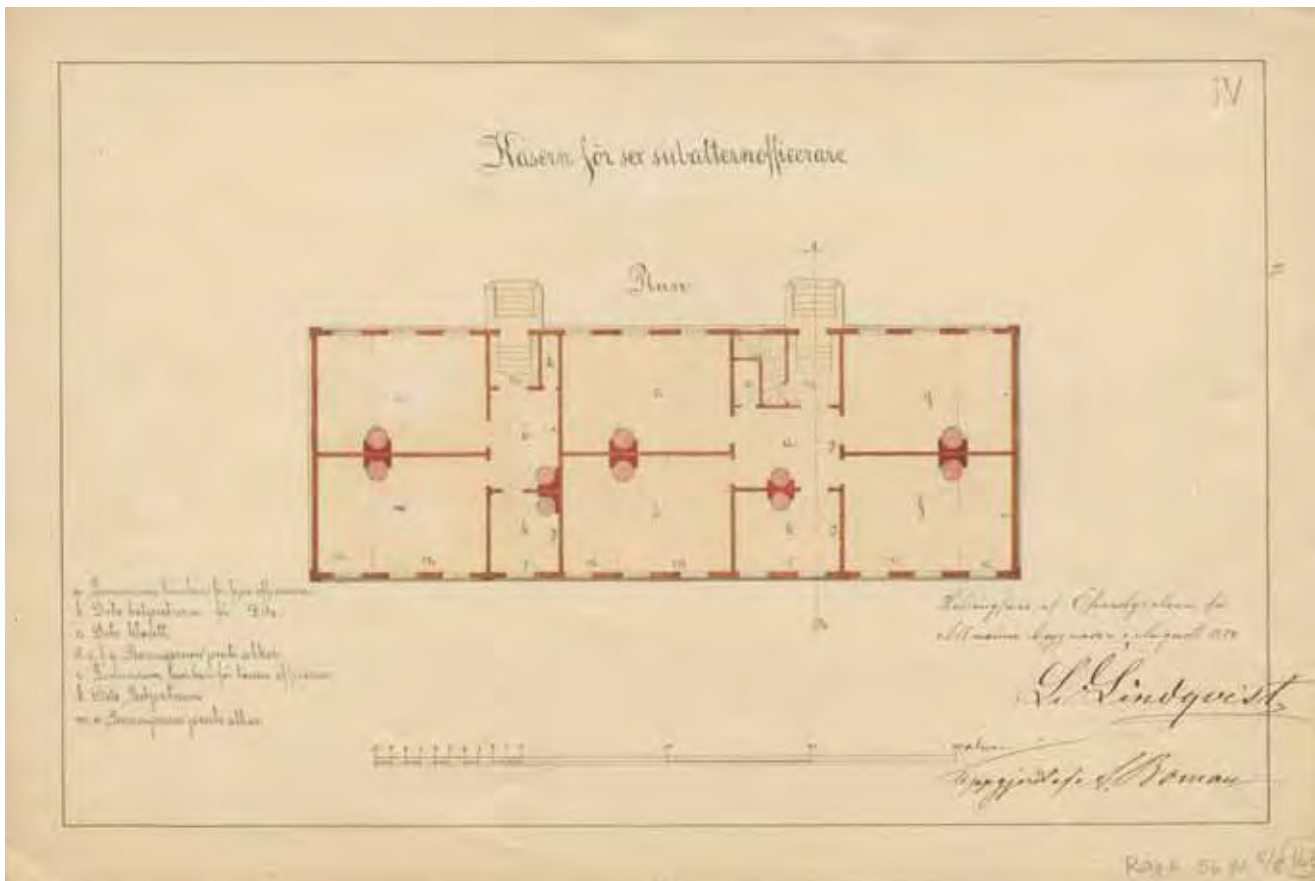
7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan upseerien asuintalot keväällä 1891. MV.

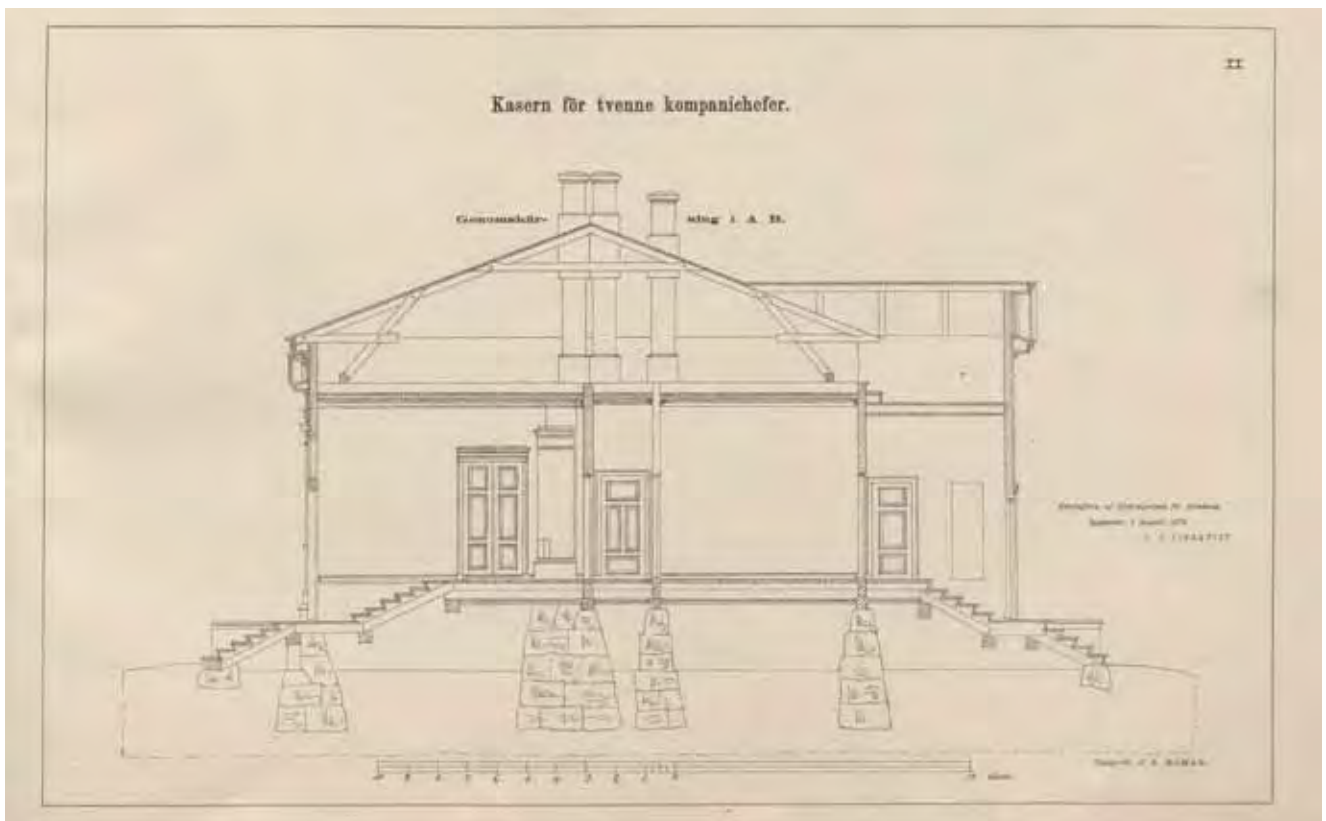
Postikortti, jossa on 7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan sotilaita miehistökasarmin edessä. MV.

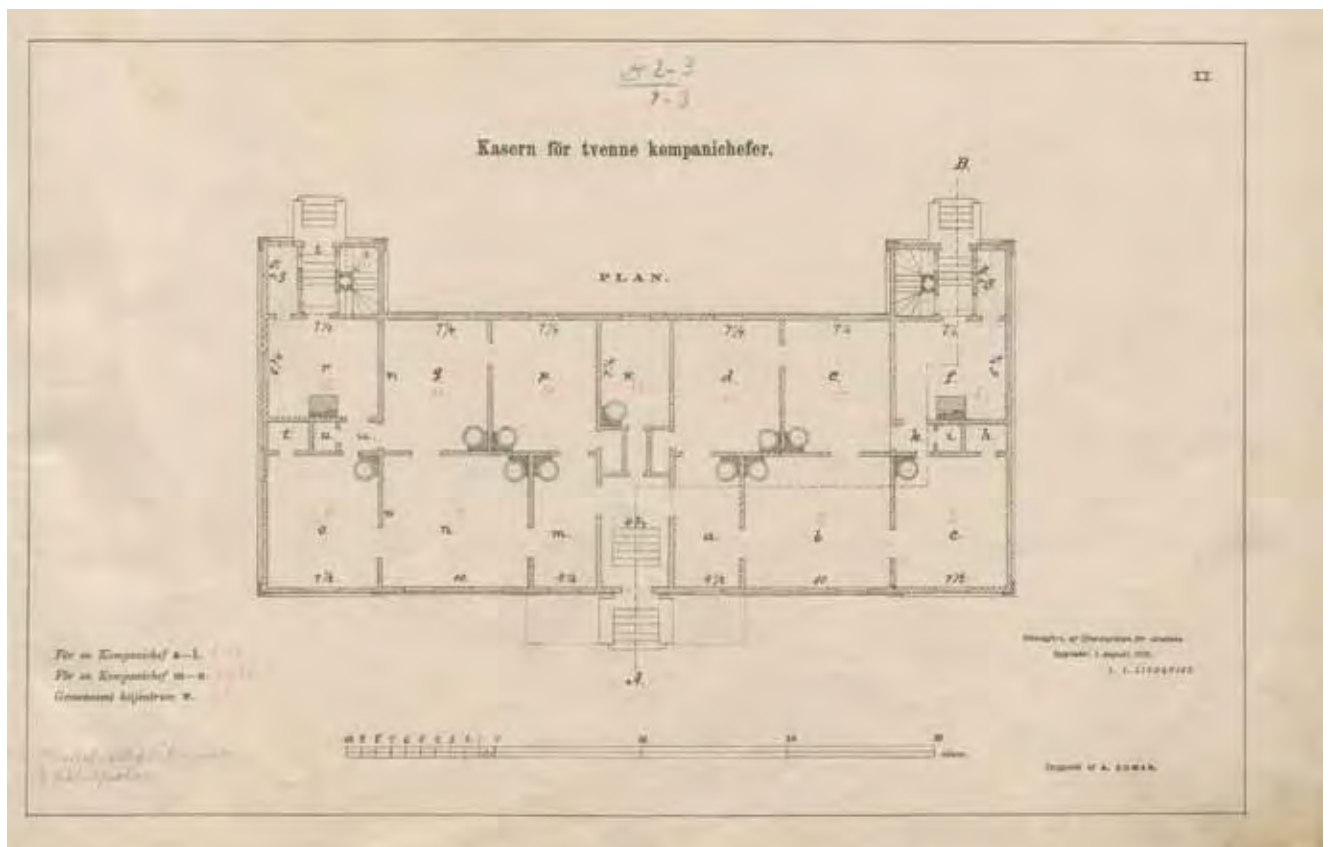
Julkisivu. Tyypipiirustus alipäällystön (aliupseerien) asuinrakennusta varten. Arkkitehti August Boman, elokuu 1879. Hämeenlinnan rakennus 3:n julkisivu poikkeaa tästä tyypipiirustuksesta, sillä Hämeenlinna toteutetussa rakennuksessa on kuvan 12 ikkunan sijaan 13 ikkunaa. KA.

I. kerroksen pohjapiirustus. Arkkitehti August Bomanin tyypipiirustus alipäällystön (aliupseerien) kuusi asuntoa sisältävää puista, yksikerroksista rakennusta varten. Piirustus on tehty Yleisten rakennusten ylihallitukselle elokuussa 1879 ja sen on allekirjoittanut myös ylihallituksen ylitirehtööri Ludvig Isak Lindqvist. Hämeenlinnan rakennus 3 poikkeaa ikkunoiden lukumäärältään ja pohjaltaan hieman tästä tyypipiirustuksesta. KA.

Leikkaus A-B. Arkkitehti August Bomanin tyyppiirustus kahden kompaniapäällikön puista asuinrakennusta varten. Piirretty Yleisten rakennusten ylihallitukselle elokuussa 1879. Suomen kasarmien rakennus 4 rakennettiin tyyppiirustuksen mukaan. KA.

August Bomanin tyyppiirustus elokuulta 1879. Yleisten hallitusten ylihallitus, ylijohtajana L. I. Lindqvist. Suomen kasarmien rakennus 4 vastaa tätä piirustusta. KA.

4 / Myöhempiä vaihteita

4.1 Suomen kasarmit 1910-luvulla

Toinen Suomen kasarmien rakentamiskausi sijoittui 1910-luvulle. Alueen oli tuolloin ottanut haltuunsa Venäjän armeija, kun Suomen sotaväki oli sortotoimien seurauksena lakkautettu 1901. Armeijan pääluku kasvoi merkittävästi, Hämeenlinnassa palveli kaksi pataljoonaa.⁶³ Tilan tarve kasvoi. Uusia tiloja kaivattiin erityisesti opetuskomennuskunnalle, torvisoittokunnalle ja perheellisille aliupseereille.⁶⁴

Suomen kasarmien alueelle rakennettiin useita punatiilisiä, monikerroksisia rakennuksia. Vauhtia rakentamiselle toi myös kahden puukasarmirakennuksen tuhoutuminen palossa. Nykyisen rakennus 2:n paikalla sijainnut ns. kolmannen komppanian miehistörakennus paloi vuonna 1901 ja heti sen jälkeen tehtiin piirustukset tämän jälleenrakentamista ajatellen. Kansallisarkistossa säilytetään 29.1.1901 päivättyä asiakirjaa, jossa on kustannuslaskelma palaneen rakennuksen perustusten päälle rakennettavalle uudelle, entisen-

laiselle rakennukselle. Tätä ei kuitenkaan ehditty rakentamaan ennen Suomen sotaväen lakkauttamista. Nykyisen rakennus 1:n paikalla sijainnut komppanian ensimmäiseksi miehistörakennukseksi nimetty kasarmi paloi puolestaan vuonna 1902. Nykyisen rakennus 10 paikalla sijainnut toisen komppanian rakennus sen sijaan purettiin ja rakennustarvikkeet siirrettiin siiviliiasutuksen tarpeisiin.⁶⁵ Rakennukset 1, 2 ja 10 sijoitettiin entisten miehistökasarmien paikalle, ja suuret keskuspihat säilyivät, mutta niiden sommitelma muuttui. Vuorikadun varrelle, keskuspihan reunalle ja entisen ruokalan tilalle sijoittui upseerikerho (nro 5). Selkäsuonkadun varteen leipomon viereen rakennettiin puutyöhuone/varastorakennus (nro 19).

63 Luntinen 1983, 113; Haila 1993, 42.

64 Korkama ja Rudasmaa 1988, 225.

65 Korkama ja Rudasmaa 1988, 226.

4.2 Kasarmien suunnitteluratkaisuista 1910-luvulla

Uudisrakennukset noudattavat yhtenäistä venäläistä sotilasarkkitehtuuria, josta löytyy esimerkkejä muualtakin Suomesta. Vuosina 1911–1915 monia olemassa olevia kasarmialueita (esim. Linnan kasarmit Hämeenlinnassa, Lappeenrannan ja Kuopion kasarmit) täydennettiin, ja uusia kasarmeja perustettiin Kouvolaan, Korialle (Kouvola), Hennalaan (Lahti), Riihimäelle, ja Dragsvikiin (Tammisaari). Santahaminan (Helsinki) rakennuskanta on myös pääosin 1910-luvulta. Yhteistä uusille ja vanhoille kohteille oli niiden sijainti rautatieyhteyksien ulottuvilla ja suojana.⁶⁶ Myös 1910-luvun rakennusten pohjana käytettiin tyyppi- ja piirustuksia. Nyt tyyppi- ja piirustukset oli laatinut Kasarmikomitea. Eri kasarmialueilla kautta keisarikunnan noudatettiin samoja Pietarin insinöörihallinnon toimittamia mallisuunnitelmia eri rakennustyyppien varten. Täten rakennusten rakenteelliset ja arkkitehtoniset ratkaisut toistuvat alueelta toiselle. Suunnitelmien yksityiskohtia muunneltiin topografian ja muiden paikallistekijöiden mukaan. Yleisesti ottaen pohjakaavat olivat hyvin samankaltaisia rakennuksissa, jotka toimivat samassa funktiossa samalle määrälle ihmisiä läpi keisarikunnan, kun taas variaatiota esiintyy enemmän upseerirakennuksissa ja erikoisjoukkojen tiloissa.⁶⁷ Yksittäisten suunnittelijoiden sijaan on 1910-luvun rakennusten suunnittelijaksi nimettävä kollektiivisesti venäläinen insinöörikomennuskunta.

Toisin kuin 1880-luvun rakennusten, 1910-luvun kasarmirakennusten piirustuksia on säilynyt suomalaisissa arkistoissa

vain satunnaisesti. Venäläisen insinöörikomennuskunnan jäljiltä ei Suomeen jäänyt kovinkaan paljon ensimmäisen maailmansodan aikaisia rakennuspiirroksia tai karttoja. Suomen kasarmien osalta olemme onnistuneet löytämään vain rakennuksen 2 alkuperäispiirustukset. Voidaan olettaa, että insinöörihallinto vei uusimman piirustusaineistonsa mukanaan maasta poistuessaan ja että aineisto olisi kattavammin tavoitettavissa vain Venäjän arkistoista.⁶⁸

Suomessa on kuitenkin, syystä tai toisesta, säilynyt poikkeuksellisen paljon Dragsvikin kasarmia koskevaa aineistoa, ja sitä onkin tutkittu perusteellisemmin.⁶⁹ Koska Dragsvikiä varten tehdyt piirustukset ovat Suomen kasarmien tiilirakennusten suunnitelmien kaltaiset, on niitä voitu hyödyntää myös tässä työssä.

Niin Dragsvikin kuin muidenkin kohteiden suunnittelussa painoarvoa saivat rakennusten edullisuus ja hygienianäkökulmat. Suunnittelun rationaalisuus kumpusi osaltaan tyyppi- ja piirustusten laatijoiden taustasta – he olivat koulutukseltaan insinöörejä.⁷⁰

1910-luvulle tultaessa tämä rationaalisuus näkyi mm. suorakaiteen muotoisissa pohjakaavoissa. Rakentamisen tavoitteena oli kalliiden seinien ja turhaa tilaa vievien käytävien määrän vähentäminen. Parhaana ratkaisuna pidettiinkin huoneiden järjestämistä keskusportaikon ympärille.⁷¹

66 Haila 1993, 22–23.

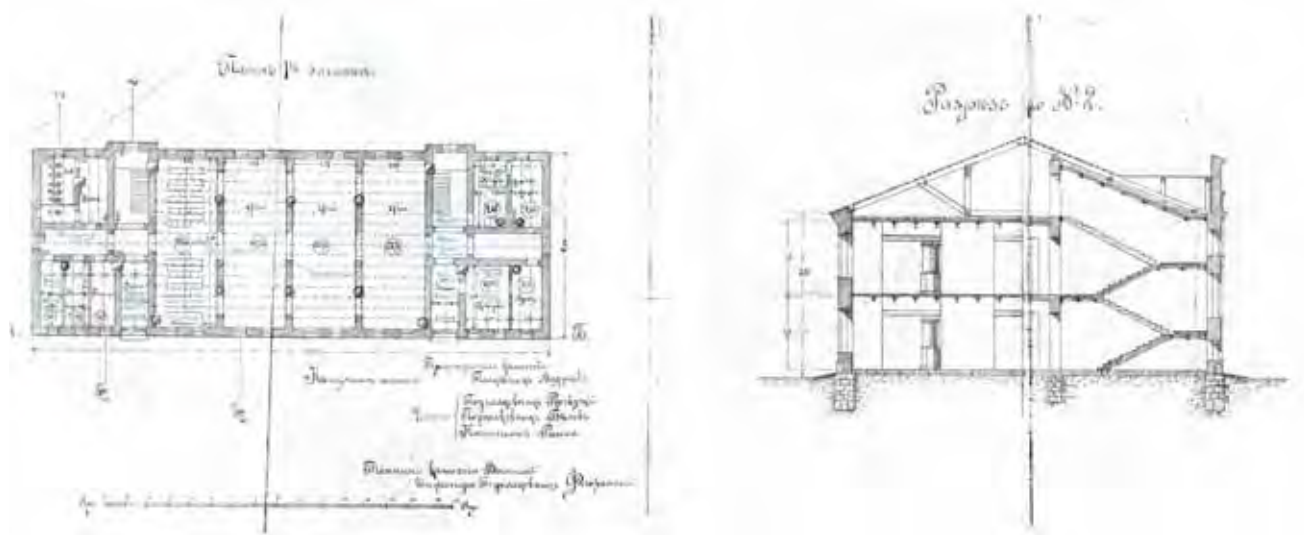
67 Haila 1993, 83; 1996: 31, 35.

68 Sähköposti 14.11.2013: Jarkko Sinisalo, museoviraston erikoistutkija; puhelinkeskustelu 20.11.2013: Ritva Sateila, PHRakL keskusyksikön arkistonhoitaja.

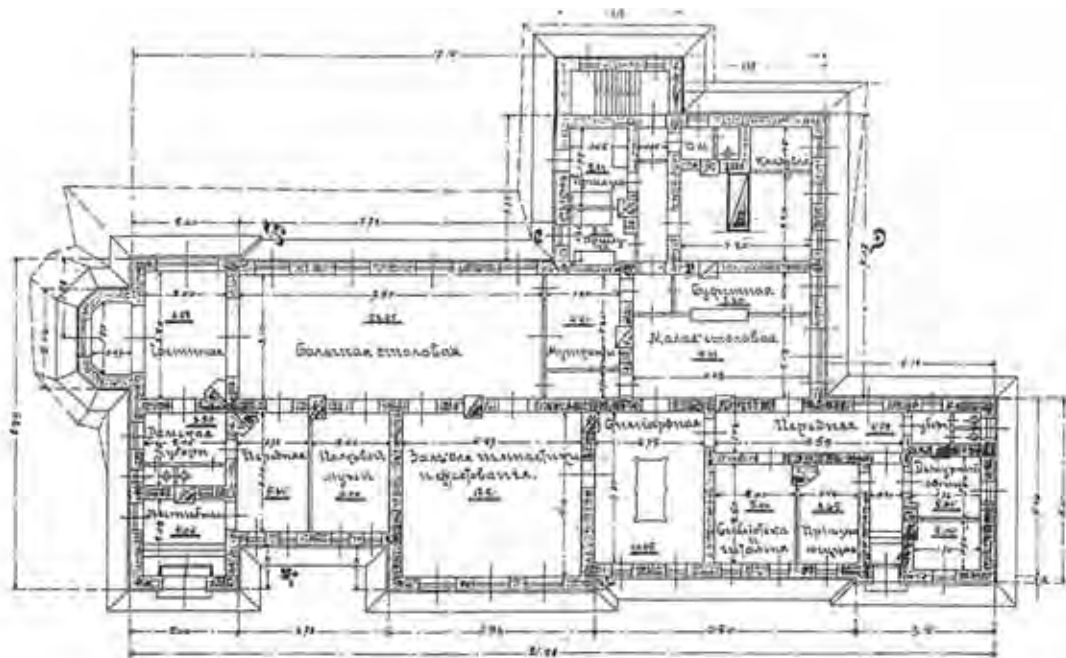
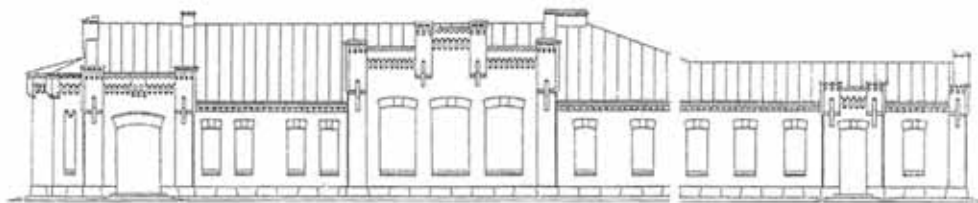
69 Haila 1993 ja 1996.

70 Esim. Haila 1996, 39–41.

71 Haila 1996, 43–44.

Kaksikerroksisen kivikasarmien pohjapiirustus ja leikkaus. Piirustukset vastaavat pitkälti Suomen kasarmien rakennusta I, joka toteutettiin kolmekerroksisena. KA.

Tammsaaren kasarmialueen upseerikerhon julkisivu ja pohjapiirros. Kuvat vastaavat lähes täysin Suomen kasarmien upseerikerhon rakennusta. KA. Haila 1996, 46.

Vaikka alkuperäispiirroksia Suomen kasarmien 1910-luvun rakennuksista ei ole saatavilla, on kuitenkin muita, vanhoja mutta ajoittamattomia piirustuksia, joiden pohjakaava on todennäköisesti pitkälti alkuperäistä hahmoa vastaava. Niistä voidaan mm. nähdä, että Suomen kasarmien pataljoonakasarmien (nro 1, 10) tilaratkaisut vastaavat vain osin ideaalia. Portaikot sijoitettiin rakennuksen päihin, joko päätyyn (nro 10) tai pitkän julkisivun kumpaankin päähän (nro 1). Rakennuksen keskelle sijoittui neljä suurta, talon läpi kulkevaa majoitussalia. Niitä yhdistivät suuret ovettomat aukot käytävien sijaan. Aukotus mahdollisti kulkuyhteyden lisäksi tuuletuksen ja valon kulun. Tilajärjestely oli identtinen eri kerroksissa. Päätyyn sijoittuivat portaikon ja sisäänkäynnin lisäksi käymälä, varasto ja pesuhuone.⁷²

Periaatteista huolimatta majoitustilat olivat ahtaita ja niissä majoittui tavanomaisesti ohjesääntöä enemmän väkeä, jolloin peruseriaate 0.88 neliösyltä (4 m²) per sotilas ei toteutunut.⁷³ Hygienian huomiointi näkyy kuitenkin mm. siinä, että käymälät sijoitettiin talojen sisälle. Viemärit tehtiin yksinkertaisista putkista, jotka johtivat keräysastioihin.⁷⁴

Kun miehistö majoitettiin suuriin tupiin ja monikerroksisiin taloihin, ylimmälle upseeristolle perheineen rakennettiin väljiä asuntoja.⁷⁵ Suomen kasarmien rakennus 2 tehtiin upseeritaloksi ja sen suunnittelua ohjasivat samat periaatteet kuin aikakauden upseeritalot muualla. Rakennuksen halkoi kantava sydänseinä. Uunien hormit saattoivat vaatia kantavia seinä huoneistojen sisälle, mutta muuten kan-

tavat poikkiseinät sijatsivat portaikkojen ympärillä ja rajasivat eri huoneistoja. Rakennus oli suorakaide, jota rikkoivat vain portaikkojen kohdalla sijaitsevat ulkoneumat. Pataljoonakasarmien tavoin käytäviä ei ollut.⁷⁶ Huoneistoja oli kahdeksan per kerros ja sen kolme kerrosta olivat identtisiä. Asunnot olivat erikokoisia eri statuksen omaaville upseeriston jäsenille.

Myös tiilijulkisivujen koristeellisuus kuvasti alueen sisäistä hierarkiaa. Tiilikoristeetkin pohjautuivat malleihin, joita kuitenkin oli useita eri tyyppisiä ja paikallinen variaatio on huomattavaa.⁷⁷ Hierarkian lisäksi koristelua ohjasi funktio. Ikkunajärjestyksen ja -koon saneli sisätilojen jako, risaliitit sijoitettiin aina sisäänkäyntien ja portaikkojen kohdalle. Ihmisten aktiiviseen käyttöön suunnitelluissa rakennuksissa risaliittien päällä oli attika-koriste, varastoissa yms. rakennuksissa ei niitä yleensä ollut.⁷⁸ Poikkeuksen tekee kuitenkin mm. Suomen kasarmien rakennus 19. Attikaan sijoitettiin usein ympyräkaariaukot (Suomen kasarmeilla rakennuksissa nro 1 ja 10), joiden kautta saatiin valoa portaikkoon. Ensimmäistä ja toista kerrosta jakoi yleensä julkisivun vaakalista. Kaksikerroksisissa pataljoonakasarmeissa julkisivua koristivat liseenit (pilasterit, joilla ei jalustaa tai kapiteeliä), jotka oli sijoitettu majoitussaleja jakavien väliseinien kohdille.⁷⁹ Tämä koristelu toistuu myös Suomen kasarmien kolmikerroksisissa kasarmirakennuksissa. Suomen kasarmien monikerroksiset pataljoonakasarmit ovat koristelultaan vaatimattomampia kuin monet muut ajan vastaavat rakennukset esimerkiksi Dragsvikissä. Rakennuksissa ei ole keskirisaliitteja, joita rakennettiin symmetrian saavuttamiseksi. Samoin eri

72 Vastaava ratkaisu löytyy Dragsvikistä. Ks. Haila 1996, 71, kuva 4 s. 34.

73 Haila 1996, 23–25. Laskennallinen tilavuus oli 14.6 m³ per sotilas (ibid. 73), eli vähemmän kuin Bomanin 1880-luvun kasarmessa.

74 Haila 1996, 31.

75 Kauppi 2001, 144.

76 Vastaava ratkaisu löytyy Dragsvikistä. Ks. Haila 1996, 43, kuva 6 s. 36.

77 Haila 1996, 35.

78 Haila 1996, 35, 37.

79 Haila 1996, 37.

Suomen kasarmien omistus oli Venäjän valtiolla Tarton rauhan⁸³ ehtojen toteuttamiseen saakka. Venäläisten hallinnassa olleet sotilasalueet pakkolunastettiin Suomen itsenäistymisen jälkeen Suomen valtiolle 1920-luvun alkupuolella. Valtioneuvosto teki 12.5.1921 päätöksen siitä, mille valtion toimijalle Venäjän ja Suomen valtion välisessä rauhansopimuksessa Suomen valtiolle siirtyneet kiinteistöt jätetään. Suomen kasarmit siirrettiin em. päivämäärällä Sotaministeriölle eli nykyiselle puolustusministeriölle.⁸⁴

Suomen sisällissodan jälkeen Suomen kasarmeilla toimi sotavankileiri, jonne oli enimmäkseen sijoitettuna 5000 punaista sotavankia, mukaanlukien naisia ja lapsia.⁸⁵ Punavankien jälkeen kasarmeille majoittui Keski-Suomen rykmentti vuoteen 1921.⁸⁶ Jääkärikykirykmentti toimi kasarmeilla vuodesta 1921 ja vuonna 1933 se sulautettiin kenttäkykirykmentti 1:een, jonka toiminnoista osa sijoittui Suomen kasarmeille vuoteen 1939. Mittauspattereita ja erillinen mittauspatteristo on toiminut kasarmeilla eri jaksoissa 1920–1940-lukujen aikana. Talvisodan aikana Suomen kasarmeilla toimi kenttäkykistön koulutuskeskus. Vuosina 1943–1962 siellä toimi ilmavoimien viestikoulu ja viestipataljoona, 1970-luvulla erillinen viestikomppania. 1951 Suomen kasarmeille tuli panssariprikaatin kenttäkykistöpatteristo, joka nimettiin 1957 jääkäripatteristoksi ja se toimi vuoteen 1977. Vuonna 1951 rakennuksesta 8 tehtiin varuskunnan päiväkotia, jonka toiminta on tosin hiljattain lakannut. Sodan jälkeisenä aikana Suomen kasarmeilla oli myös erillinen kranaatinheitinkomppania, joka lakkautettiin 1966. Samana vuonna

kasarmeilla toiminut panssarintorjuntapataljoona siirtyi Parolaan.⁸⁷

Suomen kasarmien muodostama kortteli on edelleen pitkälti 1910-luvun asussa. Rakennusten käyttötarkoituksia on vuosikymmenten saatossa tosin muutettu. 1910-luvun jälkeen kortteliin rakennettiin vain kaksi varsinaista rakennusta. 1930-luvulla korttelin lounaiskulmaan rakennettiin tykkivaja, nykyinen varastorakennus nro 20.

Kasarmialueen suurin muutos liittyi rakennusten purkamiseen 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Vuonna 1969 rakennettiin Vuorikadun varteen rakennusten 11 ja 20 väliin puinen Puutalo Oy:n Eino Fahleniuksen suunnittelema miehistösauna nro 12, joka kuitenkin purettiin jo vuonna 1979. Yksikerroksinen puinen halkovaja vuodelta 1913 sijaitsi rakennusten 16 ja 18 välissä, mutta se sai purkuluvan vuonna 1969. Yksikerroksinen puinen asuinrakennus nro 16 oli rakennettu 1880-luvulla tontin kaakkoiskulmaan, mutta se purettiin aikavälillä 1969–1973. Yksikerroksinen puinen versta- ja miehistörakennus nro 13, joka oli rakennettu 1882–1883, purettiin rakennusten 18 ja 10 välistä vuonna 1974. Venäläisten vuonna 1913 rakentama 70 m² kokoinen tiilinen kellarirakennus nro 9 sijaitsi nykyisen jätekatoksen kohdalla. Rakennus sai purkuluvan vuonna 1979, mutta osa sen sokkeli- ja seinärakenteista on säilynyt vuonna 2007 lisätyn jätekatoksen ympärillä.⁸⁸

1980-luvulla Suomen kasarmeja kunnostettiin, mutta määrärahojen vähyys hidasti töitä. Rakennukseen 1 oli muuttamassa sotilasläänin esikunta ja puutaloja maalattiin. Hämeenlinnan varuskunnan

83 Sopimus tuli voimaan 31.12.1920.

84 Sähköposti 3.12.2013: Jari Sipilä, Senaatti-kiinteistöjen puolustus ja turvallisuus -toimialan kiinteistöasiantuntija.

85 Korkama ja Rudasmaa 1988, 301.

86 Korkama ja Rudasmaa 1988, 307.

87 Nuoramo 1974, 266–267, muistolaatat rakennus 2:n seinässä ja tykkimuistomerkinä (ks. luku 6 alla).

88 Purettujen rakennusten tiedot ovat peräisin PHRakL HML:n arkistossa säilytettävistä Suomen kasarmien rakennuskorteista.

rakennustöitä rahoittivat paitsi puolustusministeriö, myös oikeusministeriö, sillä töitä tehtiin osittain vankityövoimalla.⁸⁹

Kaikkiin 1980-luvulla kasarmeilla tehtyihin toimenpiteisiin ei pyydetty lausuntoa museovirastosta. Paljon päätöksiä tehtiin paikan päällä ilman, että olisi haettu museoviraston lupaa. Kasarmien suojelun ja varjelun yleisperiaatteet olivat tähän aikaan vasta valmisteilla museovirastossa. Käytännössä museovirasto ehti valvoa perusteellisemmin ainoastaan eteläisessä Suomessa sijaitsevia kasarmeja, pohjoisessa puolustusministeriö oli korjannut kasarmeja pitkälti omin päin. Puolustusministeriön rakennusosaston arkkitehtina toiminut Sakari Korhonen päätteli tekemiensä seinäpintatutkimusten ja vanhojen valokuvien avulla, että Suomen kasarmien 1880-luvun puutalot maalattiin aikoinaan vaaleanruskeiksi ja vuorilaudat, jotka 1980-luvulla maalattiin vaaleiksi, olivat alunperin tummia. 1980-luvulla talojen maalausten sävyjä tummennettiin, sillä ne olivat Korhosen mielestä olleet liian kirkkaita ja ne istuivat tummina paremmin maisemaan.⁹⁰

Museovirasto kirjasi Suomen kasarmien suojelutavoitteet vuonna 1986 näin: ”*Rakennusten ulkoasussa ovat mahdollisia vain entistävät tai muutoin antikvaariseen harkintaan perustuvat muutokset. Sisätilojen muutokset tulee toteuttaa alkuperäisiä kantavia rakenteita säästäen ja pitäen silmällä alkuperäisiä pohjakaavarakaisuja. Rakennuksissa mahdollisesti jäljellä oleva alkuperäinen kiinteä sisustus tulee pyrkiä säilyttämään.*”⁹¹

89 1980-luvulla julkaistu päiväämätön ja nimeämätön lehtiartikkeli, otsikkona: Määrärahat takaavat että kiirettä ei pidetä. MV.

90 1980-luvulla julkaistu päiväämätön ja nimeämätön lehtiartikkeli, otsikkona: Määrärahat takaavat että kiirettä ei pidetä. MV.

91 Arkkitehti Mikko Heliövaaran 3.10.1986 päivätty dokumentti koskien Suomen kasarmien suojelua. MV.

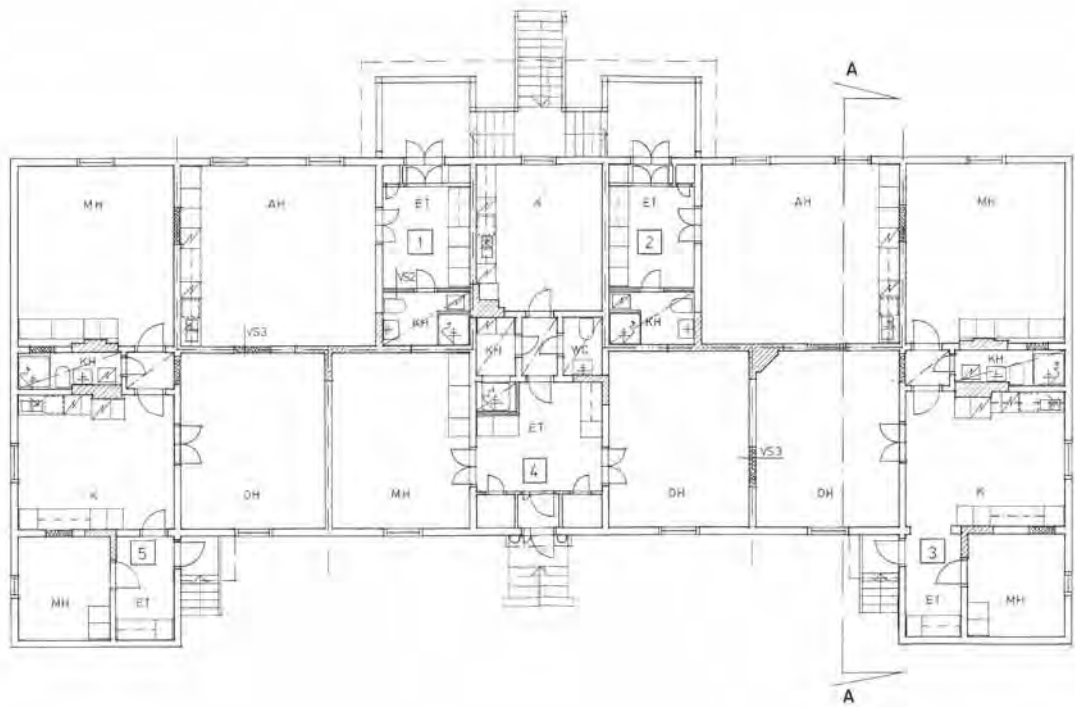
Kasarmialueen eteläpuoleinen sairaalalue, joka ei enää kuulu Suomen kasarmien alueeseen, on kokenut voimakkaita muutoksia 1960-luvulta lähtien. Itse sairaalarakennus myytiin huutokaupalla 1720 markan hintaan vuonna 1974, jonka jälkeen se purettiin.⁹² Vuosina 1967–1969 alueelle rakennettiin pitkät, Aino Kallio-Ericsonin suunnittelemaat asuinrakennukset. Niihin majoittui puolustusvoimen henkilökunta perheineen. 1970-luvun alkuun mennessä kaikki vanhat sairaalakortteleiden rakennukset oli jo purettu. Alueen rakennuskantaa on tiivistetty 2000-luvulla pienkerrostaloin.

Puolustusministeriö siirsi hallinnoimansa kiinteistöt vuonna 2002 valtiovainministeriölle, joka siirsi omaisuuden 1.1.2003 Senaatti-kiinteistöille. Senaatti-kiinteistöt on Suomen kasarmien nykyinen haltija.⁹³ Tällä hetkellä Suomen kasarmeilla toimivat puolustushallinnon alaiset toiminnat: Länsi-Suomen sotilasläänin esikunta, Kanta-Hämeen aluetoimisto, Länsi-Suomen huoltorykmentin esikunta, Kerhoravintola Seiska, veteraanitoimisto, Maanpuolustuskoulutusyhdistys ja Sotilasperinneyhdistys ja Puolustushallinnon rakennuslaitos. Lisäksi alueella toimii rakennuksessa 10 Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet, joka ei ole puolustushallinnon alainen.

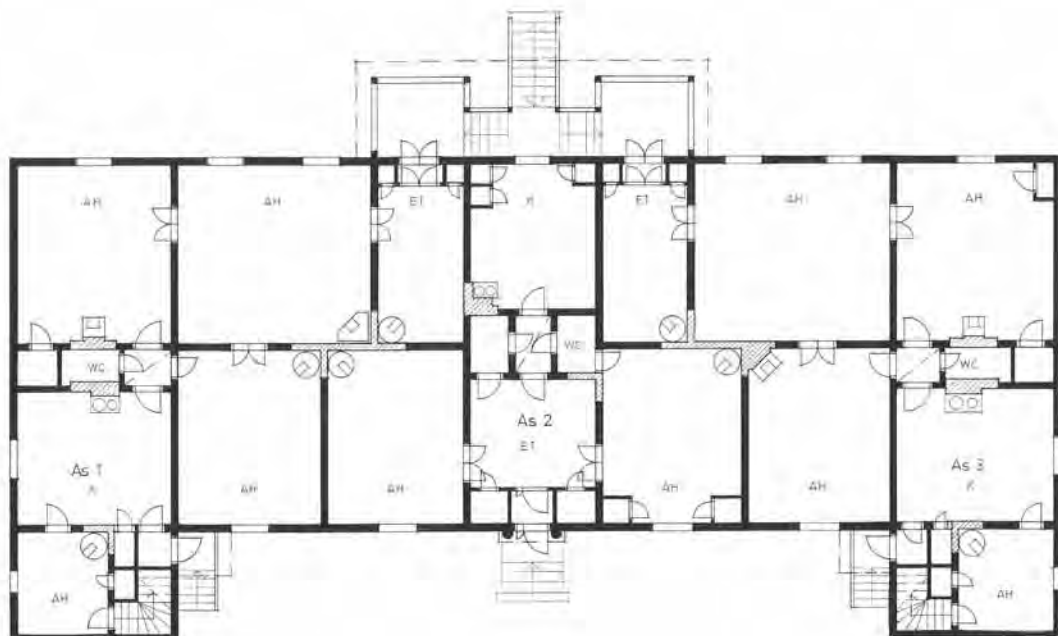
Puolustusvoimat siirtyy alueelta pois 1.1.2015 mennessä, mutta Palkeet jää rakennukseensa tämänkin jälkeen. Kasarmi-alueella työskentelee nykyään kaiken kaikkiaan noin 300 henkilöä.

92 Palmunen 1974, 11.

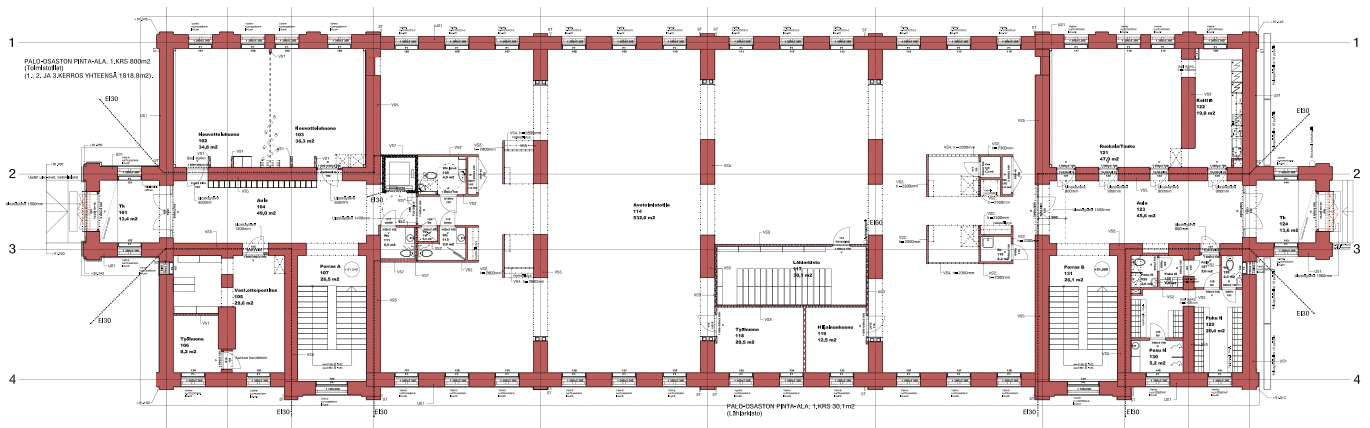
93 Sähköposti 3.12.2013: Jari Sipilä, Senaatti-kiinteistöjen puolustus ja turvallisuus -toimialan kiinteistöasiantuntija.

Rakennus 4:n I. kerroksen pohjapiirros. Arkkitehti Mikko Heliövaara, arkkitehtitoimisto Heliövaara. Muutostöissä kolmen asunnon rakennuksesta tehtiin viiden asunnon talo ilman väliseinämuitoksia. Vanhat uunit ja hellat purettiin. 24.4.1992. HKA.

Rakennus 4:n I. kerroksen pohjapiirros. Tilanne ennen arkkitehtitoimisto Heliövaaran muutostöitä 1992. Rakennuksessa oli kolme asuntoa ja uuneja. HKA.

Rakennuksen 10 julkisivu etelään ja ensimmäisen kerroksen pohja. Muutostyöt Palkeet-toimistorakennukseksi suunnitteli arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Korjaustyöt valmistuivat vuonna 2007. Sisätilat rakennettiin pitkälti uudestaan ja niihin sijoitettiin avokonttoreita. Tästä huolimatta tilahahmo on pysynyt lähellä alkuperäistä. Sk Tampere.

4.4 Yhteenvedo muutostöiden piteistä

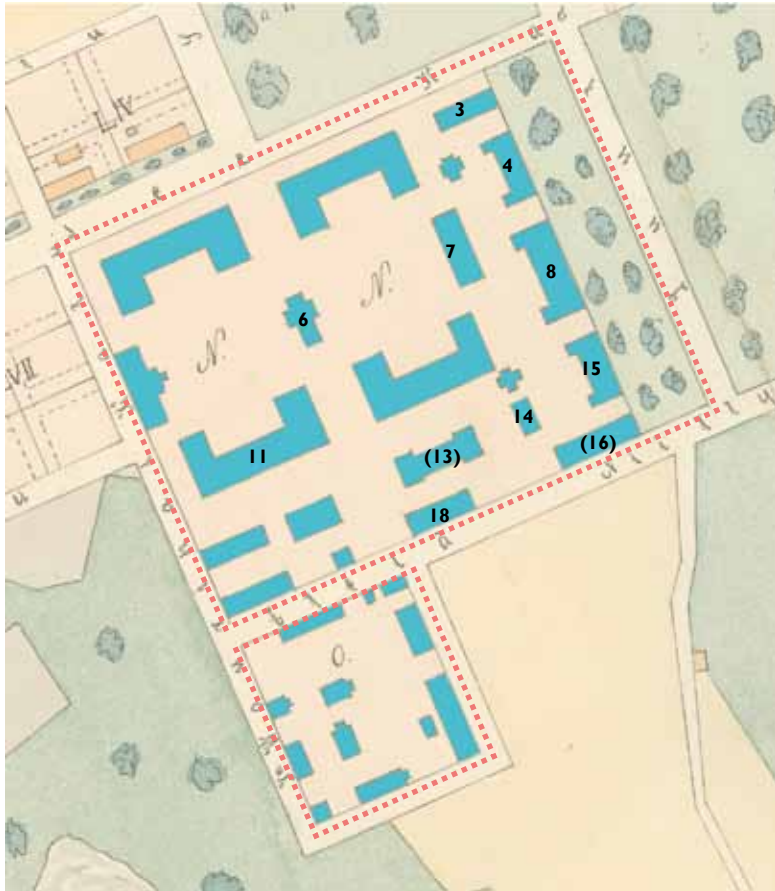
Kaikissa Suomen kasarmien jäljelle jääneissä rakennuksissa on tehty muutos- ja kunnostustöiden piteitä sekä käyttötarkoituksimuutoksia. Moni rakennus on muutettu 1980-luvulla toimistokäyttöön sen jälkeen, kun ne ovat olleet sekundäärisessä käytössä tai vajaakäyttöisiä.

Suomen kasarmien puurakennusten (numerot 3, 4, 6, 7, 8, 11 ja 15) muutosvaiheisiin kuuluvat julkisivu- ja kattokunnostukset ja maalaustyöt sekä eriaikaiset sisäänkäyntimuutokset. Asuntojakoja on muutettu. Rakennukset 14 ja 15 on otettu toimistokäyttöön. Rakennus 8 muutettiin 1950-luvulla varuskunnan päiväkodiksi, mutta se on nykyään tyhjillään. Myös asuinrakennukset 3 ja 4 ovat nykyisin tyhjiä. Alunperin päävartiona toiminut rakennus 6 on myös kohdannut käyttötarkoituksimuutoksia, mutta se on sisätiloiltaan säilynyt melko hyvin. Rakennus 7 peruskorjattiin vuosina 1987–1990. Työn suunnitteli arkkitehtitoimisto Heliövaara & Uksila. Rakennus on kasarmialueen kohtaamispaikka ja sydän, sillä siellä toimii Kerhoravintola Seiska, jonka tilat ovat myös ulkopuolisten käytettävissä ja vuokrattavissa. Puisessa miehistörakennuksessa numero 11 on tehty eri aikoina korjaus-

töitä. Vuonna 1996 sitä on kunnostettu ja maalattu.

1910-luvun tiilirakennuksista rakennusten 1 (vuosina 1984–1988) ja 2 (vuosina 1987–1990) peruskorjausten ja toimistorakennuksiksi muuttamisen suunnitteli arkkitehtitoimisto Heliövaara & Uksila. Aikaisempi rakennusten asuntokäyttö rajoitti muutostöitä. Rakennuksiin asennettiin koneellinen ilmanvaihtojärjestelmä ja ne palo-osastoitiin. Rakennusta 10 ryhdyttiin korjaamaan jo vuonna 1998, mutta määrärahojen leikkausten vuoksi työt keskeytettiin. Rakennus koki täydellisen peruskorjauksen 2006–2007, kun sisätilat uudistettiin toimistotiloiksi. Suunnittelijana oli arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Ulkoarkkitehtuuriltaan rakennukset säilyttivät asunsa. Rakennuksessa 5 on tehty eri aikoina pienempiä korjaustöitä, saunaosasto uusittiin vuonna 1974. Rakennusta numero 19 ei ole peruskorjattu ja se onkin tyhjillään. 1880-luvun ainoa kivirakennusta numero 18 on korjattu eri aikoina. 2001 rakennukseen tehtiin putkiverstas ja toimistotiloja. 1930-luvulta peräisin olevassa tykkivarakennuksessa 20 on tehty joitakin kunnostustöitä ja se toimii nykyisin tallina ja varastona.

4.5 Korttelikaaviot

TILANNE VUONNA 1892

Kaavio vastaa Suomen kasarmien perustamisvaiheen tilannetta 1880-luvulta. Kaaviokuvan pohjana on käytetty Hämeenlinnan kaupungin karttaa noin vuodelta 1892. HKA.

- 1882–1883
- - - Suomen kasarmien alueen raja

TILANNE VUONNA 1936

Kaaviokuvan pohjana on käytetty vuoden 1936 asemakaavaa. HML MYP.

1900-LUVUN ALUSSA PALANEITA JA PURETTUJA RAKENNUKSIA

Rakennus 1:n paikalla sijainnut miehistökasarmi (rak. 1882–1883) paloi vuonna 1902.

Rakennus 2:n paikalla sijainnut miehistökasarmi (rak. 1882–1883) paloi vuonna 1901.

Rakennus 5:n paikalla sijaitsi artelli-/ruokalarakennus (rak. 1882–1883), joka purettiin 1900-luvun alussa.

Rakennus 10:n paikalla sijaitsi miehistökasarmi, joka purettiin 1900-luvun alussa.

- 1882–1883
- 1899–1936
- 1913
- 1934
- - - Suomen kasarmien alueen raja

TILANNE VUONNA 2013

Kaaviokuvan pohjana on käytetty alueen kantakarttaa. HML MYP.

1969–1979 PURETTUJA RAKENNUKSIA

Rakennus 9 oli yksikerroksinen tiilinen kellarirakennus vuodelta 1913. Se sai purkuluvan 1979, mutta osa siitä on jäljellä jätekatoksen ympärillä.

Rakennus 12 oli yksikerroksinen, puinen miehistösauna vuodelta 1969, joka sijaitsi rakennusten 11 ja 20 välissä Vuorikadun puolella nykyisellä hiekkakentällä. Se sai purkuluvan 1979.

Rakennus 13 oli yksikerroksinen, puinen versta- ja miehistörakennus 1880-luvulta. Se sijaitsi rakennusten 10 ja 18 välissä. Rakennus oli toiminut 1970-luvulla varastona, ennen kuin se sai purkuluvan vuonna 1974.

Rakennus 16 oli yksikerroksinen, puinen asuinrakennus 1880-luvulta. Talo sijaitsi tontin kaakkoiskulmassa rakennusten 14 ja 15 eteläpuolella. Rakennus purettiin 1969–1973.

Rakennus 17 vuodelta 1913 oli yksikerroksinen puinen halkovaja, joka sai purkuluvan 1969.

Eteläisten sairaalakorttelien alue

Kaikki vanhat rakennukset on purettu. Esimerkkeinä:

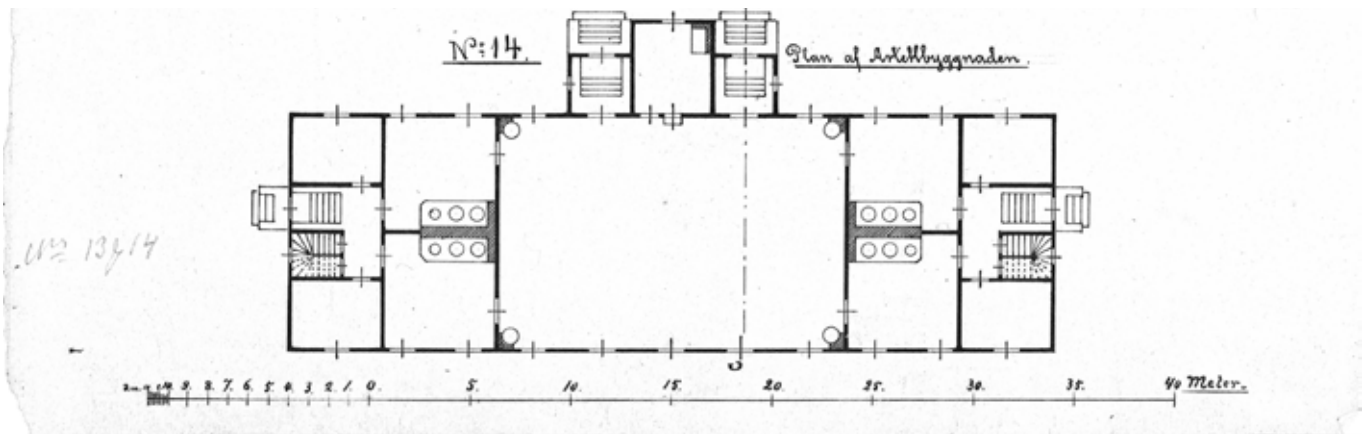
- Rakennus 23 vuodelta 1913, purettu 1969–1973
- Rakennus 25 vuodelta 1899, purettu 1950–1969
- Rakennus 32 ajalta 1882–1883, palanut aikavälillä 1936–1965.

Nykyinen rakennuskanta

■	1882–1883	Rakennukset 3, 4, 6, 7, 8, 11, 15, 18
■	1913	Rakennukset 1, 2, 5, 10, 19
■	1934	Rakennus 20
■	1990-luku	Päiväkodin grillikatos (G) ja siirrettävä kulunvalvontakoppi (K)
■	2007	Jätekatos (J)
.....		Suomen kasarmien alueen raja

Suomen kasarmien rakennusnumerointia on muutettu eri aikoina. Kaavioihin on nimetty rakennukset viimeisimmän numerointitavan mukaan. Numero on sulussa, jos rakennus on jo purettu.

Purettuja rakennuksia

Artelli- eli ruokalarakennuksena pohjapiirros. Hämeenlinnan lääninrakennuskonttorin päiväämätön piirustus. Rakennus purettiin 1900-luvun alussa upseerikerhon (5) alta. HMA.

Suomen kasarmien ilmakuva 1970-luvun alusta. Kuvaan on ympyröity puretut rakennukset 12 (miehistösauna vuodelta 1969) ja 13 (puinen verstaserakennus 1880-luvulta). Rakennus 16 on jo purettu tässä vaiheessa. Kuva: Laine 1978, 26.

5 / Rakennuskortit

Tässä luvussa kaikista nykyisistä rakennuksista on rakennuskortti, jossa kustakin kohteesta on esitetty kiinteistöön liittyviä perustietoja sekä nykytilan inventointi rakennusosakohtaisesti ulkopäin. Inventoinnissa on pyritty ajoittamaan muutoksia, milloin mahdollista.

Rakennuskorttien rakennuskohtaiset tunniste-, laajuus- ja suojelutilannetiedot perustuvat Senaatti-kiinteistöjen KOKI-järjestelmän tietoihin. Muut tiedot perustuvat arkisto- ja kirjallisuustutkimukseen sekä marraskuussa 2013 paikan päällä suoritettuun inventointiin.

Inventoinnin tuloksena meille muodostui näkemys Suomen kasarmien kahden merkittävän rakennusvaiheen ulkoarkkitehtuurin ominaispiirteistä ja eroista.

	1880-luvun kasarmit	1910-luvun kasarmit
sokkeli	erittäin korkea sokkeli, luonnonmuotoiset kivet, lohokottu pinta, saumatut muurit	yleensä korkea sokkeli, suorakaiteen muotoiset kivet, lohokottu pinta, saumatut muurit
julkisivu	lautaverhous ja jako listoilla vaakasuuntaisiin osiin	ristilimityksellä muuratut punatiilijulkisivut, jako listoilla vaakasuuntaisiin osiin, portaikkoja korostettu
julkisivun koristelu	hillittyä: koristeleikattuja vuorilautoja, kulmalautoja ja päätyaiheita	erittäin runsasta: tiililistoja ja mm. koristevyöhykkeitä ikkunoiden ympärillä ja porrashuoneiden kohdalla. Jopa savupiipuissa on koristeellisia tiililistoja.
perusikkunatyypit	kuusiruutuinen kaksilasinen puuikkuna	kuusiruutuinen kaksilasinen puuikkuna, jonka päällä yläpuite, joka jaettu pieniin pystysuuntaisiin ruutuihin
katto	aumakatto	harjakatto, palomuurit katolla
kantava rakenne	hirsi, ala- ja yläpohjat puurakenteisia	tiili, välipohjissa kappaholvit
hahmo ja korkeus	pää- ja sivusiivet, yksi kerros	kasarmit suorakaiteita, 2–3 kerrosta

SÄILYNEISYYS

Rakennukset on tämän työn yhteydessä inventoitu rakennusosakohtaisesti ulkopäin. Olemme arvioineet ulkopuolen säilyneisyyttä luokittelemalla rakennukset kahteen luokkaan.

Erittäin hyvin säilyneiksi on luokiteltu sellaiset rakennukset, joiden hahmo ja materiaalit ovat säilyneet alkuperäisinä. Muutokset niissä ovat olleet vähäisiä.

Eri vaiheet ovat selkeästi havaittavissa -ryhmään on luokiteltu sellaiset rakennukset, joiden alkuperäinen hahmo ja materiaalit ovat melko hyvin säilyneet, mutta rakennuksissa on tehty muutoksia. Näissä rakennuksissa muutokset ovat kuitenkin hyvin luettavissa eivätkä ne ole muuttaneet rakennuksen luonnetta oleellisella tavalla.

Rakennus | Esikunnan toimistorakennus

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290001

RAKENNUKSEN TUNNUS

310215

ARKKITEHTI

Venäläinen insinöörikomennuskunta

RAKENNUTTAJA

Venäläinen insinöörikomennuskunta

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1913

BRUTTOALA (m²)

3 672,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

Ennen vuotta 1978 rakennukseen oli tehty joitakin väliseiniä.

1984-1988 peruskorjaus, arkkitehti Mikko Heliövaara, arkkitehtitoimisto Heliövaara & Uksila. Asuinrakennus muutettiin toimistorakennukseksi. Rakennuksen keskirungon perustuksia vahvistettiin ja kantavuutta parannettiin teräsputkipaalutuksella. Rakennus varustettiin koneellisella ilmanvaihtojärjestelmällä ja iv-konehuone sijoitettiin ullakkokerrokseen. Katolle tehtiin uudet iv-säleiköt. Rakennus palo-osastoitiin ja käytäville asetettiin liukupalo-ovet. Uudet osastoivat ovet toteutettiin puisina. Kaikki väliovet toteutettiin uusina harmaasävyisinä laakaovina. Sisätiloista tehtiin toimistohuoneita ja niitä palvelevia tiloja. Joitakin väliseiniä purettiin. Porrashuoneiden ovet ja kaiteet kunnostettiin. Välipohjien kattorakenteet peittyivät alaslaskettujen kattojen vuoksi. Käytävät levytettiin akustolevyin ja huoneissa käytettiin kipsoniittia ja kaarevia muotolistoja. Rakennuksen ulkoarkkitehtuuri säilyi ehjänä, kun vanhat alkuperäiset ikkunat säilytettiin. (HKA)

2007 rakennuksen eteläjulkisivun kahden oven päälle rakennettiin uudet teräksiset sisäänkäyntikatokset. Arkkitehti Olli-Matti Heimonen, arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. (HKA)

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINTRESSIÄ

Porrashuoneet.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin miehistökasarmi, joka rakennettiin paikalla sijainneen, palaneen puukasarmen paikalle.

1970-luvulla osittain tyhjänä, osittain sekundäärikäytössä. (Laine 1978)

Muutettu toimistoksi 1984-1988 ja rakennuksessa sijaitsevat nykyisin Länsi-Suomen Sotilasläänin Esikunta ja Kanta-Hämeen aluetoimisto. (HKA)

Rakennus I Esikunnan toimistorakennus

INVENTOINTI

HAHMO

Edustava punatiilinen 1910-luvun kasarmi on suorakulmainen, kolmikerroksinen ja harjakattoinen. Rakennuksella ei ole kellaria, ullakkokerroksessa sijaitsee iv-konehuone. Rakennuksen länsi-itä-suuntainen runko on tielinjan suuntainen. Julkisivut ovat symmetrisiä. Rakennuksessa on kaksi porrashuonetta. Kerrosten tilahahmot olivat alunperin keskenään samankaltaisia.

SOKKELI

Sokkeli on tehty suorakulmaisista harmaagraniittilohkareista. Pilastereiden kohdalla se on ulkoneva. Sokkeli on saumattu puolipyöreällä saumalla, joka on vuosisadanvaihteen arkkitehtuurille tyypillinen piirre. Sokkelin edessä on nupukivivyöhyke, jonka leveys on 5 m (2000-l) .

JULKISIVU

Punatiilijulkisivussa on ristilimitys. Eteläpuolella porrashuoneet näkyvät pitkässä julkisivussa risaliitteina, joita on korostettu poikkipäädyillä. Näiden kohdalla on valejulkisivut. Sokkelin yläpuolella on tiililista ja kattolista on tehty tiilistä. Porrashuoneiden välissä myös 1. ja 2. kerroksen välillä on tiililista. Ikkunoiden yläpuolella on näkyvissä rakenteellinen tiilikaari, kaareissa lakikivi ja ikkunoiden alapuolella on koristevelyöhykkeet. Päädyissä keskilinjaa on korostettu risaliiteilla. Kadun puolella julkisivun molemmissa päissä on leveät risaliitit, poikkipäädtyt ja valejulkisivut.

KATTO

Harjakaton katteena on tummanharmaa konesaumattu nauhapelti. Vesikourut ovat kulmikkaita riippukouruja ja syöksytorvet on asennettu julkisivun pintaan. Katolla ei ole palomuuereja. Kattokannattajat ovat puuta.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Rakennuksen kaksi sisäänkäyntiä sijaitse eteläseinällä. Kummankin oven edessä on uusittu graniittitasanne ja ovet ovat uusia sivu- ja yläikkunallisia puupaneloituja lasiovia, joiden ikkunat ovat ruutuikkunoita. Oven yläpuolisen ilkkunan ylälaita on kaareva. Ovea suojaavat metallikatokset ovat uusia (2007).

IKKUNAT

Porrashuoneen kohdalla on yhdeksänjakoinen ja muuten talossa on kuusijakoinen ruutuikkuna, jonka yläosassa on lisäksi vuosisadan alun arkkitehtuurille tyypillinen tiheämpi puitejako. Kaksilasiset puuikkunat ovat alkuperäisiä. Osassa ikkunoita on fortuska.

MUITA HUOMIOITA

Sisäportaat ovat hakattua graniittia. Julkisivu on valaistu kadun puolelta alaviistosta. Välipohjat ovat puuta, tiiltä ja teräsbetonia muototeräskannatuksella. Rakennuksen perustus on kiviarina kylmämuurauksella. Rakennuksessa on hissi. Ilmanvaihto on lisätty, sillä rakennuksessa oli kosteusongelmia. Rakennus sijaitsee aidatulla alueella.

SÄILYNEISYYS

Erittäin hyvin säilynyt

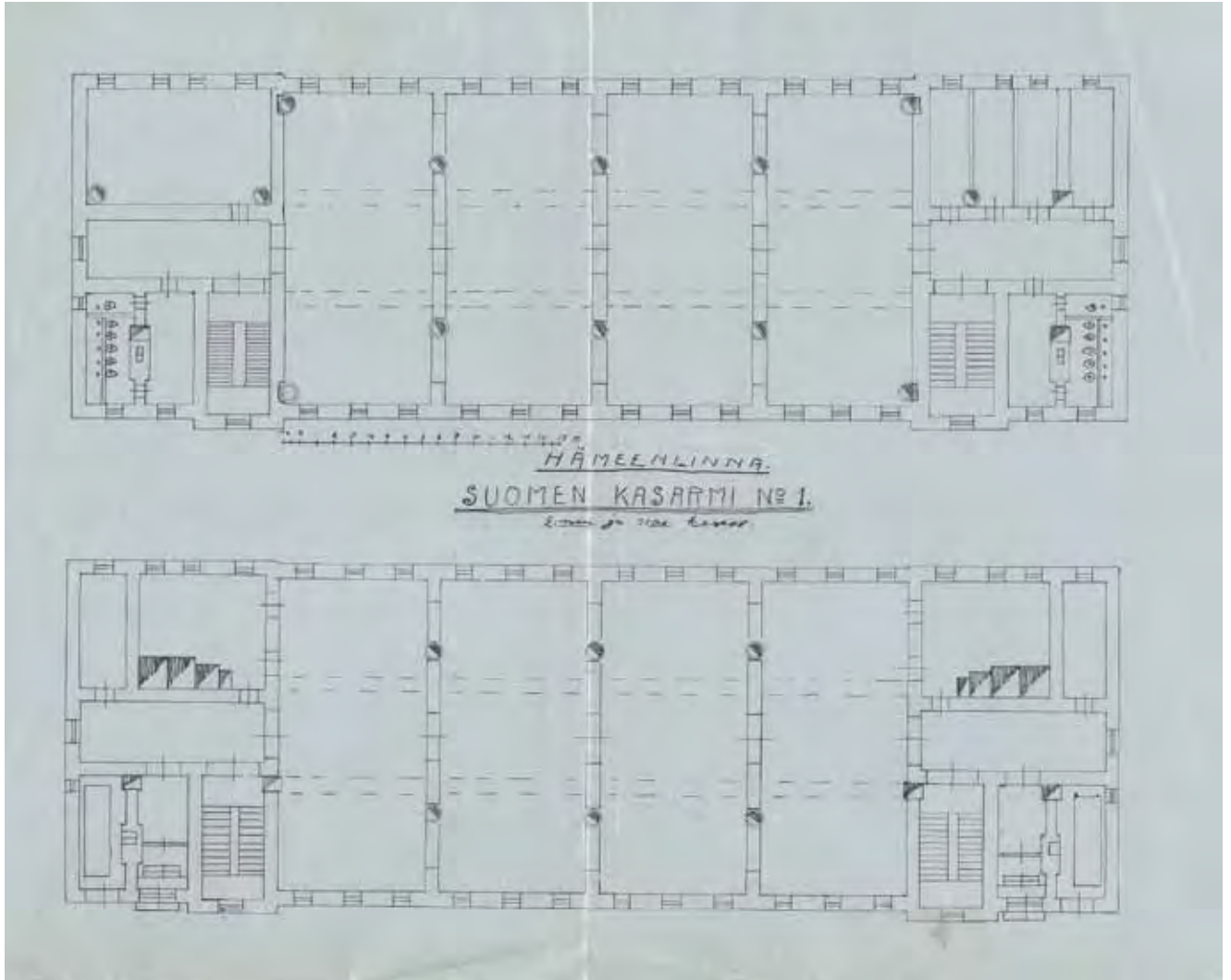
Rakennus 1:n päätyjulkisivussa korostuu keskirisaliitti. Kuva on Vuorikadun puolelta.

Julkisivudetaljissa näkyy attikan koristelua.

Rakennus 1, päivämätön kuva. Rakennuksen edustalta puuttuu kasvillisuus. HKM.

Rakennus I:n 2. ja 3. kerrosten pohjapiirrokset. Rakennuksen keskiosaa hallitsi neljän suuren majoitustilan sarja. PHRakL keskusyksikkö.

Rakennus 2 Esikunnan toimistorakennus

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290002

RAKENNUKSEN TUNNUS

310216

ARKKITEHTI

Venäläinen insinöörikomennuskunta

RAKENNUTTAJA

Riihimäen rakennustoimikunta

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1913

BRUTTOALA (m²)

2 109,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

Ennen vuotta 1978 rakennuksen eri kerroksiin oli tehty joitakin väliseiniä. Jossain vaiheessa pohjoisen puoleiset sisäänkäynnit poistettiin käytöstä.

1987-1990 peruskorjaus, arkkitehti Mikko Heliövaara, arkkitehtitoimisto Heliövaara & Uksila. Asuinrakennus muutettiin toimistorakennukseksi. Ulkoarkkitehtuuri säilytettiin ehjänä. Vanhat ovet ja T-malliset, vanhat ikkunat kunnostettiin. Pohjoisjulkisivun ulko-ovet palautettiin vanhaan asuun. Aikaisempi asutokäyttö rajoitti sisätilojen luomista, sillä rakennuksessa ei ollut ennestään käytäviä. Käytävät toteutettiin kapeina ja ahtaina ja niihin asennettiin savukatkot. Uusia väliseiniä rakennettiin ja joitakin vanhoja väliseiniä ja kaikki vanhat uunit (53 kpl) purettiin, kun siirryttiin kaukolämpöön. D-porras osastoitin. Rakennus varustettiin koneellisella ilmanvaihtojärjestelmällä.

2011 eteläjulkisivun länsipäättyyn rakennettiin uusi sisäänkäyntikatos. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy.

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINRESSIÄ

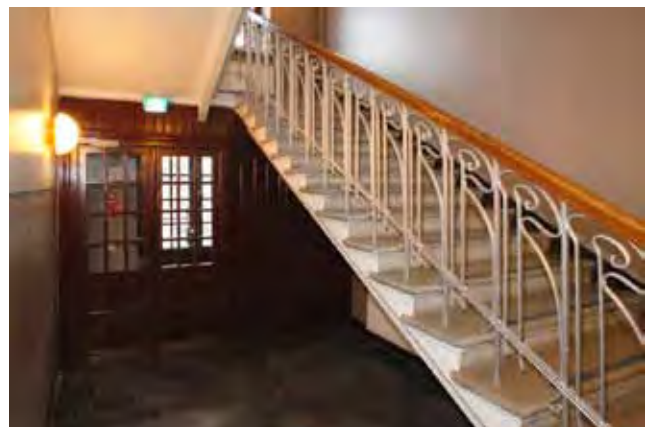
Porrashuoneet.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin upseerien asuinrakennus (kolmelle upseerille ja kolmelle vanhemmalle ja kolmelle nuoremmalle perheelliselle Suomen 9. Jalkaväkirykmentin upseerille), joka rakennettiin 1880-luvun puisen kasarmirakennuksen paikalle. (KA)

1970-luvulla rakennus oli vielä osin alkuperäisessä käytössään. (Laine 1978)

Vuodesta 1990 alkaen Länsi-Suomen Huoltorykmentin Esikunnan toimistokäytössä. (HKA)

Portaikko on säilynyt hyvin.

Rakennus 2 Esikunnan toimistorakennus

INVENTOINTI

HAHMO

Edustava punatiilinen 1910-luvun kasarmi on suorakulmainen, kolmikerroksinen ja harjakattoinen. Sen länsi-itä -suuntainen runko on tielinjan suuntainen. Julkisivut eivät ole täysin symmetrisiä, mutta ne ovat erittäin koristeellisia. Rakennuksessa on kaksi porrashuonetta. Kerrosten tilahahmot olivat alunperin keskenään samankaltaisia.

SOKKELI

Sokkeli on tehty suorakulmaisista harmaagraniittilohkareista. Risaliittien kohdalla se on ulkoneva. Sokkeli on saumattu puolipyöreällä saumalla, joka on vuosisadanvaihteen arkkitehtuurille tyypillinen piirre. Sokkelin edessä on nukukivivyöhyke, jonka leveys on 0.5 m (2000-l).

JULKISIVU

Punatiilijulkisivussa on ristilimitys. Porrashuoneet näkyvät pitkissä julkisivussa risaliitteina, joita on korostettu poikkipädyillä. Näiden kohdalla on valejulkisivut. Sokkelin yläpuolella on tiililista ja kattolista on tehty tiilistä. Porrashuoneiden välissä myös 1. ja 2. kerroksen välillä on tiililista. Kolmannen kerroksen ikkunoita yhdistää koristelista. Ikkunoiden yläpuolella on näkyvissä rakenteellinen tiilikaari ja niiden alapuolella on koristevelyöhykkeet. Päädyissä keskivyöhykettä on korostettu pilastereilla. Katujulkisivu on ollut pääjulkisivu.

KATTO

Harjakaton katteena on tummanharmaa konesaumattu nauhapelti. Kattokannattajat ovat puuta. Räystäälle asennetun pellin takana on todennäköisesti jalkakouru. Syöksytorvet on asennettu julkisivun pintaan. Katolta on poistettu lunetti-ikkunat 1970-luvun jälkeen. Kattomaisemaa hallitsevat koristeelliset punatiilipiiput ja palomuurit.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Rakennuksessa on neljä sisäänkäyntiä. Nykyisin Turuntien puoleisia sisäänkäyntejä, jotka olivat pääsisäänkäyntejä, ei käytetä. Ovet on uusittu. Alaosa on paneloitu ja yläosassa on ruutuikkuna. Ovien edessä on graniittilaatoilla laatoitettu tasanne. Ovien päällä on uudet metalliset katokset (2000-l). Pihan puoleisten sisäänkäyntien edessä on mukulakivikäytävä.

IKKUNAT

Vallitseva ikkunatyyppe on T-ikkuna, jonka alempien puitteiden yläosassa on kapea välipuite. Joissakin ikkunoissa on fortuskat. Ikkunat ovat alkuperäisiä kaksilasisia puuikkunoita, joita on kunnostettu.

MUITA HUOMIOITA

Talon seinässä on kyltti, jossa lukee: "Tällä paikalla entisellä 7. Hämeenlinnan tarkka-ampuja pataljoonan kasarmialueella oli majoitettuna jääkärikykistörykmentti 1921-1933" ja toinen, jossa lukee: "Ilmavoimien viestikoulu ilmavoimien viestipataljoona toimi 1943-62 tällä Suomen kasarmialueella ja Parolan lentokentällä". Sisäportaat ovat hakattua graniittia. Julkisivu on valaistu kadun puolelta alaviistosta. Rakennuksen välipohjat ovat l-teräspalkkeja ja lankkuja. Rakennus sijaitsee aidatulla alueella.

SÄILYNEISYYS

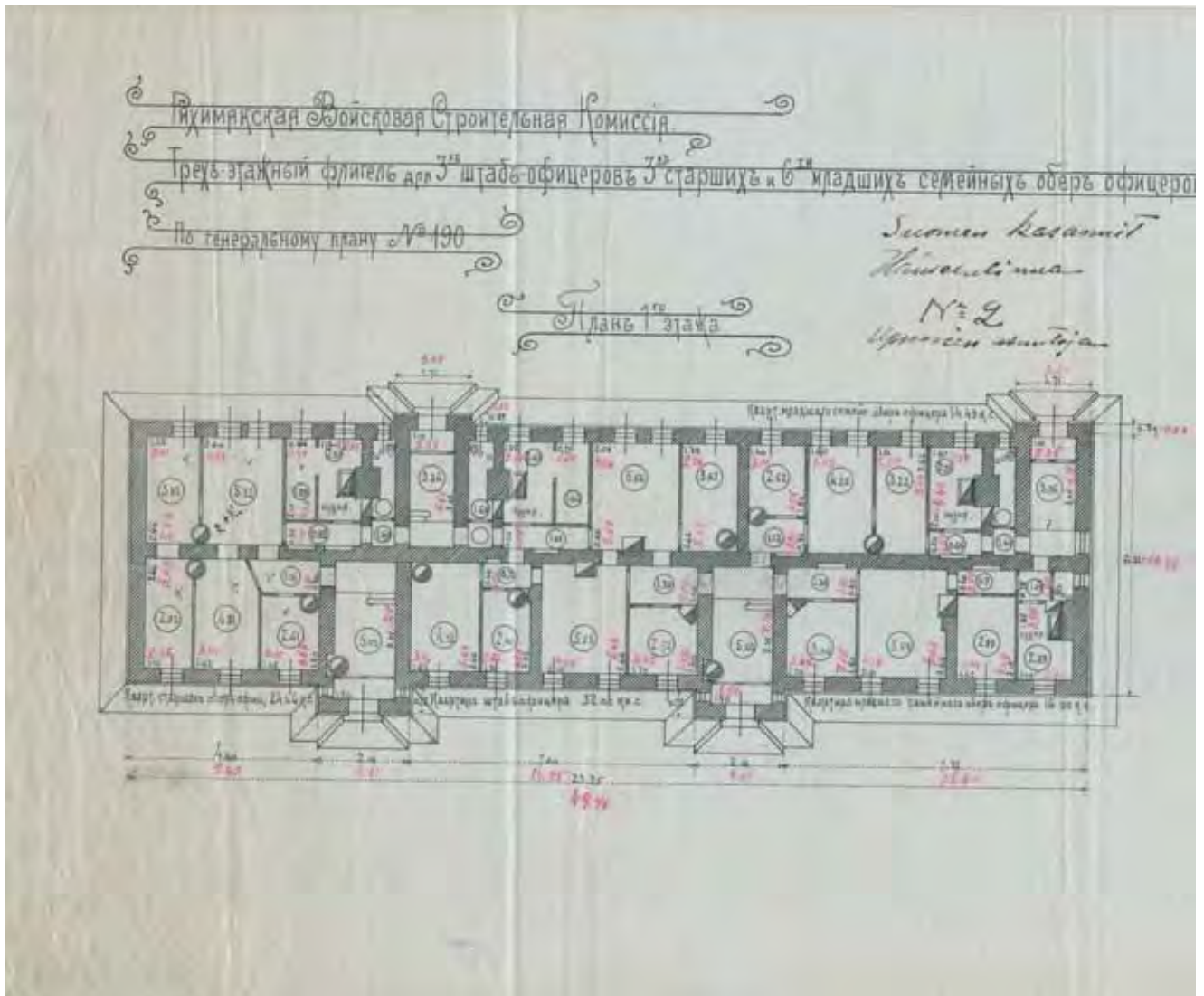
Erittäin hyvin säilynyt.

Rakennuksen 2 attikat ovat koristeellisempia kuin rakennuksessa 1, mikä viittaa rakennusten väliseen hierarkiaan.

Rakennuksen 2 pihanpuoleinen julkisivu. Sisäänkäyntikatkos on lisätty vuonna 2011.

Rakennus 2:n ensimmäisen kerroksen pohjapiirros. Piirustuksen venäjänkielisen tekstin suomennos: ”Riihimäen Rakennustoimikunta. Kolmikerroksinen lisärakennus kolmelle upseerille/virkamiehelle(?) sekä kolmelle vanhemmalle ja kuudelle nuoremalle perheelliselle Suomen 9. Jalkaväkirykmentin upseerille Hämeenlinnassa. Kaavan 190 mukaan.” Piirroksen oikeassa alakulmassa piirustuksen on todistanut oikeaksi Riihimäen Toimikunnan teknikko, rakennusinsinööri Usakevich (?) (ote piirustuksesta). Piirustukseen on kirjoitettu suomeksi: ”upseerien asuntoja”. KA.

Rakennus 3 Asuinpientalo

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290003

RAKENNUKSEN TUNNUS

310217

ARKKITEHTI

August Boman

RAKENNUTTAJA

Yleisten rakennusten ylihallitus

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1882-1883

BRUTTOALA (m²)

292,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

Jossakin vaiheessa rakennukseen on lisätty vesivessat ja joitakin väliseiniä on purettu.

1984 uusittiin asunto I (PHRakL HML, rakennuskortti)

1987 ulkomaalaus (MV)

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINTRESSIÄ

Sisätiloihin ei päästy ja niiden suojelutavoitteiden määrittämiseksi tulisi tehdä jatkotutkimuksia.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin aliupseerien/alipäälystön asuintalo.

1970-luvulla ollut vielä asuinkäytössä. (Laine 1978)

Nykyisin tyhjänä.

Rakennus 3 Asuinpientalo

INVENTOINTI

HAHMO

Yksikerroksinen puutalo, jossa on korkea sokkeli ja aumakatto. Hahmo on säilynyt alkuperäisenä. Julkisivut ovat symmetrisiä.

SOKKELI

Korkea harmaagraniittisokkeli, jossa kivet ovat luonnonmuotoisia ja niiden pinta on lohkottu. Muuri on saumattu. Luukkujen päällä on tiilikaari.

JULKISIVU

Lautaverhottu julkisivu on jaettu puulistoilla vaakasuuntaisiin vyöhykkeisiin. Sokkelin päällä olevan listan ja ikkunoiden alapuoleisen listan välinen vyöhyke on pystyverhousta, ikkunoiden kohdalla on vaakaverhousta ja ullakon ja ensimmäisen kerroksen välisen listan yläpuolella ullakon korkeudella on puolestaan pystylaudoitusta. Asuinkerroksen ikkunoita kiertävät koristeleikatut alkuperäiset vuorilaudat. Ikkunan yläpuolella on kolmioaihe. Ullakkovyöhykkeessä on pieniä ikkunoita. Päädyt ovat umpinaisia.

KATTO

Grafiitinharmaalla maalattu peltikatto.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Pariovet ovat yläikkunallisia 1930-luvun pystypaneeliovia. Yläikkuna on alkuperäinen. Itäpään kuisti ja sen portaat on uusittu, mutta osa sen rakenteista on vanhoja. Kuistin kattomuoto ei vastaa alkuperäistä. Toisen sisäänkäynnin katos ja sen portaat on uusittu vastaavalla tavalla paitsi että katoksen muoto vastaa alkuperäistä.

IKKUNAT

Kuusiruutuisia kaksilasisia puuikkunoita. Ikkunat ovat huonokuntoisia. Osa vuorilaudoista on uusittu.

MUITA HUOMIOITA

Rakennus on puulämmitteinen. Välipohja on tehty lankuista puuvasoilla. Rakennus sijaitsee aidatun alueen ulkopuolella. Rakennus kuuluu kasarmien perustamisvaiheeseen ja liittyy kasarmien itäosan puutalo- ja puistomiljööseen. Pohjoisjulkisivulla on akuutti kattovuoto. Vesi valuu suoraan seinälle.

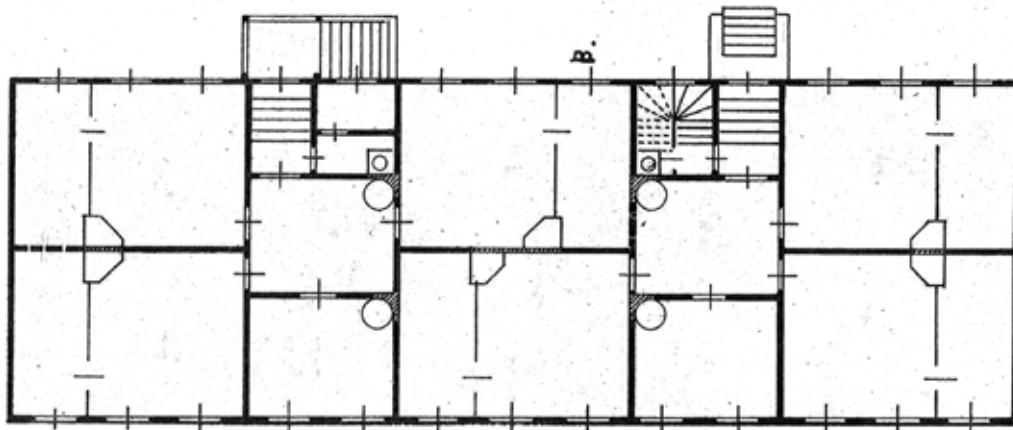
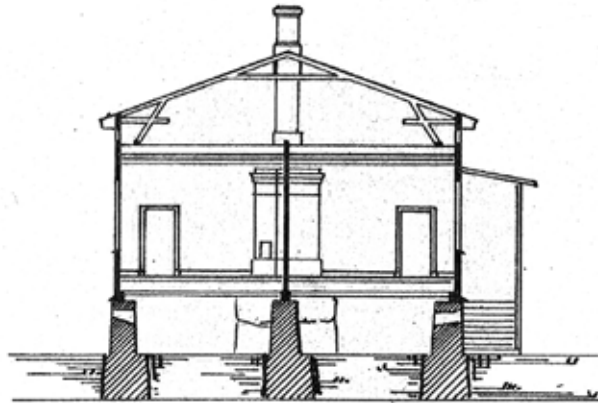
SÄILYNEISYYS

Erittäin hyvin säilynyt

TAWASTEHUŠ KASERNER

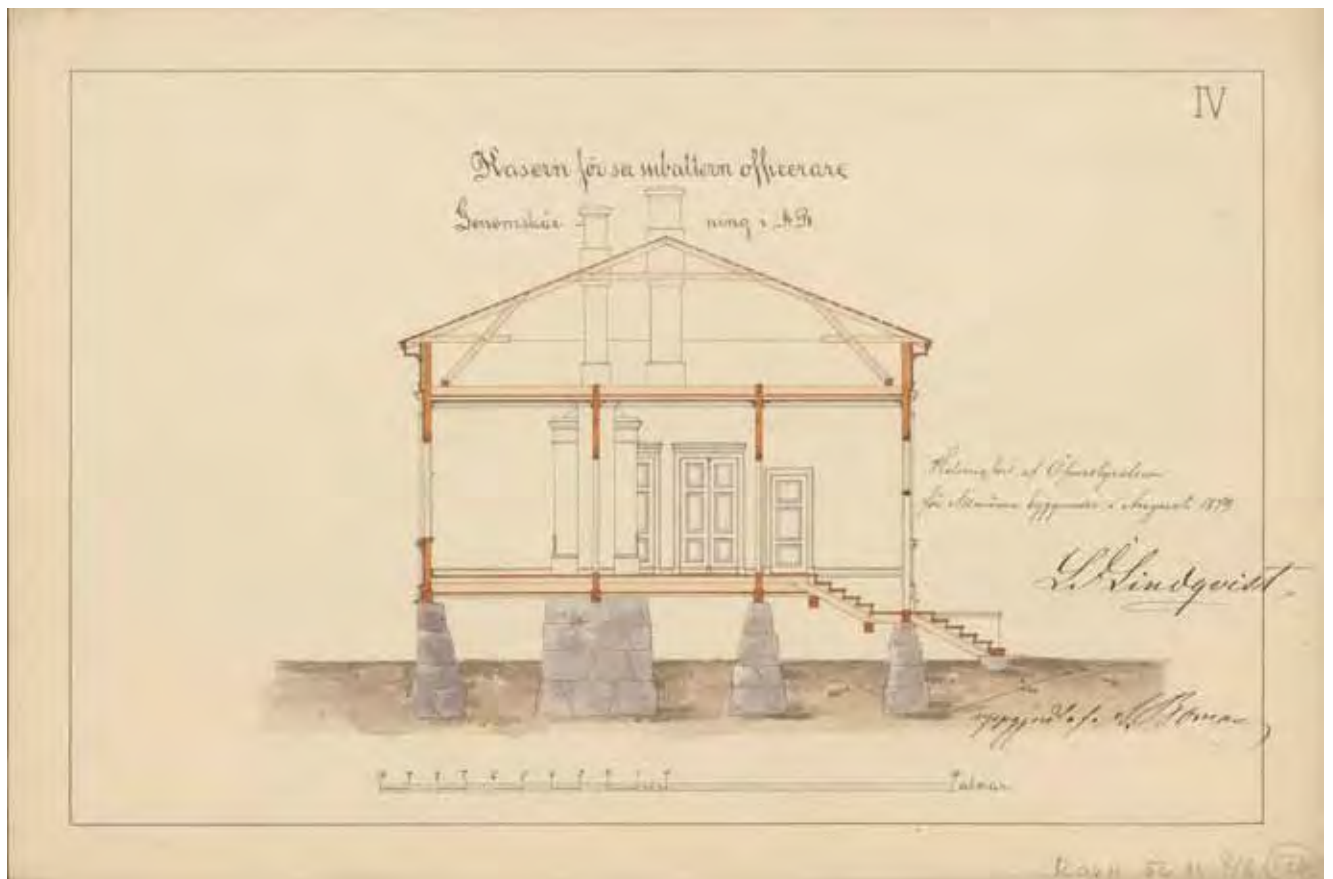
BYGGNAD FÖR 6 SUBALTERNOFFICERARE. N: 5.

Sektion vid A:B.

2. m. 1. 0. 5. 10. 15. 20 Meter.

Leikkaus A-B ja I. kerroksen pohja. 7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan ali-päällystön asuinrakennusta varten. Suunnitelma pohjautuu August Bomanin tyyppi-piirustuksiin, mutta pohjassa on pieniä eroja ja rakennuksessa on yksi ikkuna enem-män kuin tyyppi-piirustuksessa. Piirustusta ei ole päivätty eikä allekirjoitettu. HMA.

Leikkaus A–B. Arkkitehti August Bomanin tyyppiirustus alipäällystön (alipuseerien) kuusi asuntoa sisältävää puista, yksikerroksista rakennusta varten. Piirustus on tehty Yleisten rakennusten ylihallitukselle elokuussa 1879 ja sen on allekirjoittanut Bomanin lisäksi myös ylihallituksen ylitirehtööri Ludvig Isak Lindqvist. Piirustus vastaa Hämeenlinnan Suomen kasarmien rakennusta 3. KA.

Rakennus 4 Asuinpienitalo

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290004

RAKENNUKSEN TUNNUS

310218

ARKKITEHTI

August Boman

RAKENNUTTAJA

Yleisten rakennusten ylihallitus

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1882-1883

BRUTTOALA (m²)

389,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1889 itäjulkisivun sisäänkäynti muutettiin; julkisivun keskellä sijainnut ovi muutettiin ikkunaksi ja sen viereisistä ikkunoista tehtiin ovet. Graniittiporras purettiin ja tilalle rakennettiin puuporras. (HMA)

1987 ulkomaalaus (MV)

1992 muutostöitä, arkkitehti Mikko Heliövaara, arkkitehtitoimisto Heliövaara. Entisestä neljän asunnon talosta tehtiin kuuden asunnon talo ilman, että jouduttiin rakentamaan uusia väliseiniä. Lämmöneristystä parannettiin lisäeristeillä. Vanhat uunit ja hellat purettiin. Vanha kellari purettiin ja sen tilalle rakennettiin sähköpääkeskus ja lämmönjakuhuone. (HKA)

2005 rakennuksen ympärille tehtiin 50 cm kentäkiveys, sadevesikourut uusittiin. Nurmikko uusittiin ja pihalle istutettiin pensaita ja puita (marjatuomipihlaja, likusterisyreeni). (PHRakL HML)

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINRESSIÄ

Sisätiloihin ei päästy ja niiden suojelutavoitteiden määrittämiseksi tulisi tehdä jatkotutkimuksia.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin upseerien (kahden kompaniapäällikön) asuintalo.

Sen jälkeen armeijan työntekijöiden vuokra-asuntoina.

Nykyisin tyhjänä.

Rakennus 4 Asuinpientalo

INVENTOINTI

HAHMO

Rakennus on yksikerroksinen puutalo. Sen runko on suorakaide, jossa on sivusiivet. Itäsivulla on näyttävä portaikko. Itäjulkisivu on yhdessä viereisten rakennusten kanssa kaupunkikuvallisesti tärkeä.

SOKKELI

Alkuperäinen sokkeli on säilynyt. Korkea harmaakivisokkeli on ladottu luonnonmuotoisista lohkoituista kivistä. Sokkeli on saumattu. Sokkelissa on luukkuja, joiden yläpuolella on tiilikaari. Pystypaneloitu ovi on uudehko (1990-luku).

JULKISIVU

Julkisivu on jaettu listoilla kolmeen vaakasuuntaiseen vyöhykkeeseen. Ikkunoiden alapuolisessa vyöhykkeessä on pystyverhous, ikkunoiden kohdalla vaakaverhous ja ullakolla pystyrimaverhous. Verhoustapa lienee alkuperäinen. Rakennuksen nurkkia on korostettu nurkkalautoilla. Ikkunoiden yläpuolella on koristevyöhyke. Vuorilautoitukset ovat alkuperäisiä.

KATTO

Pääsiivessä on aumakatto ja sivusiivissä, jotka ovat matalampia, on harjakatto. Katto on pellitetty ja varustettu jalkakouruilla. Katto on väritään grafiitin harmaa. Vesi on johdettu vanhanmallisia suppilaita ja julkisivun pintaan kiinnitettyjä syöksytorvia pitkin. Katto on uusittu. Räystäät ovat umpinaisia. Katolla on runsaasti pellitettyjä savupiippuja.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Länsipuolen sisäänkäynti on lisätty julkisivun keskelle ilmeisesti 1950-luvulla koska se on detaljeiltaan modernistinen. Alkuperäiset sivusiipien päädyissä sijainneet sisäänkäynnit on poistettu. Sivusiipien sisäänkäynnit on siirretty sisänurkkiin ilmeisesti myös 1950-luvulla. Itäsivun kaksi sisäänkäyntiä ja kuisti on rakennettu 1889, jolloin ne korvasivat aiemman, keskilinjassa sijainneen sisäänkäynnin. Itäsivun kuisti on uusittu. Ovet ovat moderneja ikkunallisia pystypaneeliovia.

IKKUNAT

Ikkunat ovat alkuperäisiä kuusiruutuisia kaksilasisia puuikkunoita. Niitä kiertävä koristeellinen vuorilistoitus on hyvin säilynyt. Ullakkovyöhykkeessä on pieniä ikkunoita.

MUITA HUOMIOITA

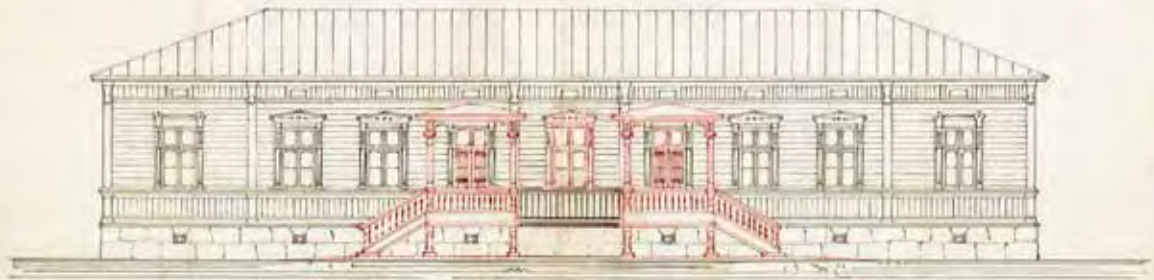
Kellarina 15 m², ullakkona 375 m². Välipohjat: lankut puuvasoilla. Rakennus sijaitsee aidatun alueen ulkopuolella.

Rakennus kuuluu kasarmin perustamisvaiheeseen ja liittyy kasarmin itäosan puutalo- ja puistomiljööseen. Se on hyvin samankaltainen kuin rakennus 15.

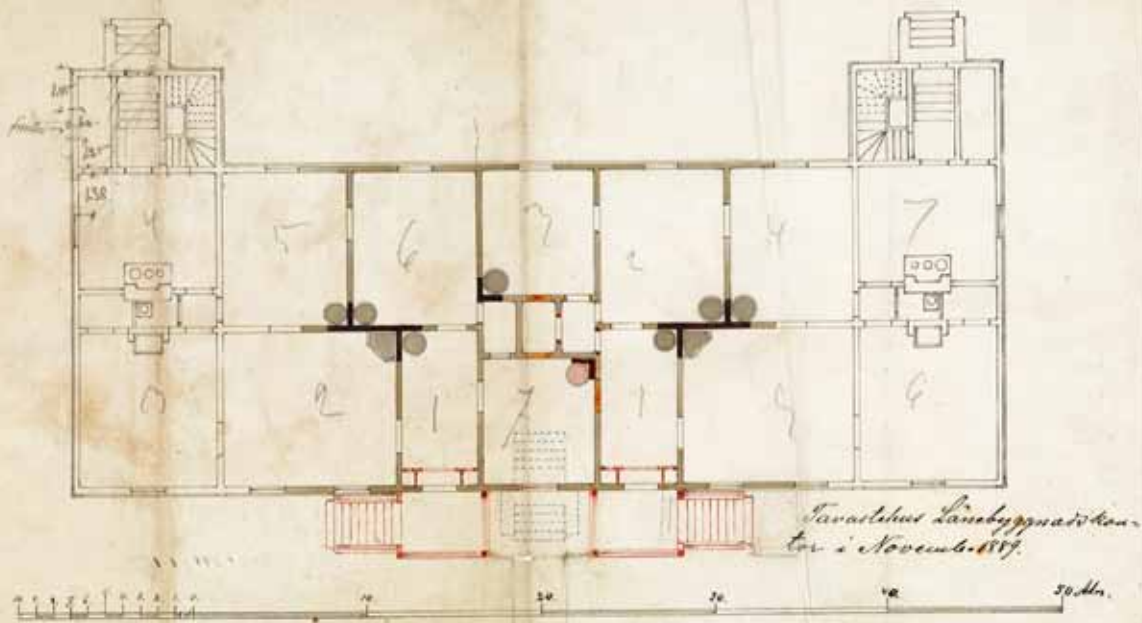
SÄILYNEISYYS

Erittäin hyvin säilynyt

*Ritning till förändring af kompani-
byggnaderna vid Finska Livregimentet skarpskyttebataljonen.*

Julkisivu itään. Hämeenlinnan tark'ampujapataljoonan kompaniapäälliköiden asuinrakennus. Hämeenlinnan lääninrakennuskonttorin muutospiirustus marraskuulta 1889. Punaisella merkityt muutostyöt liittyvät sisäänkäynteihin. HMA.

Rakennus 4:n I. kerroksen pohja. Hämeenlinnan lääninrakennuskonttorin muutospiirustus marraskuulta 1889. Punaisella merkityt muutostyöt liittyvät sisäänkäynteihin. Aiemmin keskellä sijainnut pääovi muutettiin ikkunaksi ja sen molemmin puolin muutettiin ikkunat oviksi. Graniittiaskelmat purettiin ja tilalle rakennettiin puuportaat. HMA.

Rakennuksen 4 sisäpuoleinen näkymä. Kuvasta ilmenee rakennuksen sijoittuminen rinteeseen.

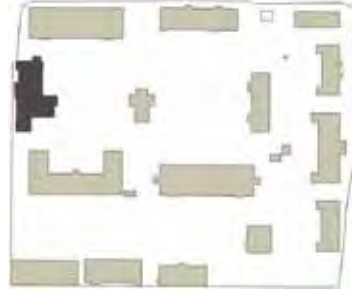
Eureninkadun puoleinen rakennuksen 4 sisäänkäynti ja pohjoispäädyn julkisivu. Vuorilaudat, ikkunat ja räystäät on maalattu ruskeiksi, muuta seinäpintaa tummemmiksi.

Rakennus 5 Upseerikerho

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290005

RAKENNUKSEN TUNNUS

310219

ARKKITEHTI

Venäläinen insinöörikomennuskunta

RAKENNUTTAJA

Venäläinen insinöörikomennuskunta

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1913

BRUTTOALA (m²)

867,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

Korjaustöitä on tehty useassa eri vaiheessa (MV).

1974 saunaosasto uudistettiin. (HKA)

Tilanjako on säilynyt hyvin pitkälti ennallaan.

KIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINTRESSIÄ

Suuri ja pieni sali sekä aulatilat. Mahdollisesti myös muita tiloja.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin upseerikerho. Toimi upseerikerhona ainakin 1970-luvulle asti.

Nykyisin käytetään mm. koulutustiloina ja sotilaskotina. Rakennuksessa on luentosalien lisäksi peilisali ja palmusali, saunatilat, atk-luokka, kuntotestihuone ja keittiö.

Vuorikadun puoleisen julkisivun koristeellisuutta.

Rakennus 5 Upseerikerho

INVENTOINTI

HAHMO

Yksikerroksisessa punatiilisessä 1910-luvun kerhorakennuksessa on harjakatto ja se sijaitsee Vuorikadun varressa. Rakennuksen pohjaratkaisu on monimuotoinen. Pääsiiven rungon syvyys vaihtelee ja rakennuksessa on pihasiipi. Julkisivuissa on päätyaiheita. Piiput ja vesikaton yläpuolelle työntyvät kulmien koristepilarit ovat luonteenomaisia runsaasti koristellulle rakennukselle. Pääsisäänkäynti on kadun puolelta.

SOKKELI

Sokkeli on tehty suorakulmaisista harmaagraniittilohkareista. Pilastereiden kohdalla se on ulkoneva. Sokkeli on saumattu puolipyöreällä saumalla, joka on vuosisadanvaihteen arkkitehtuurille tyypillinen piirre. Sokkelin edessä on nupukivivyöhyke, jonka leveys on 0.5 m (2000-l).

JULKISIVU

Punatiilijulkisivussa on ristilimitys. Sokkelin yläpuolella on tiilistä ja kattolista, joka on hammaslista, on tehty tiilistä. Rakenteelliset tiilikaaret ovat näkyvissä ikkunoiden päällä ja isoissa ikkunoissa on lisäksi lakikivi. Ikkunoiden alapuolella on tiilinen koristevyöhyke. Päätyjä on korostettu pilastereilla.

KATTO

Harjakaton katteena on tummanharmaa nauhapelti. Katolla on jalkakouru ja syöksytorvet on asennettu julkisivun pintaan. Kattomaisemaa hallitsevat piippuja muistuttavat pilastereiden koristeelliset päät.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Rakennuksessa on kolme sisäänkäyntiä. Pääsisäänkäynti on Vuorikadun puolelta. Yksi puupeilipariovi on alkuperäinen. Sen ikkunat on levytetty umpeen. Pääsisäänkäyntiä ympäröi porttiaihe ja sen edessä on graniittinen laatikkoporras. Sitä reunustavat uudehkot valaisimet. Ovi on uudehko lasipariovi, jonka alapeilit ovat paneloidut. Oven sivuilla ja yläpuolella on ikkunat.

IKKUNAT

Ikkunat ovat alkuperäisiä kaksilasisia puuikkunoita. Salin ikkunat ovat muita suurempia. Perusikkunatyyppejä on kuusiruutuinen ikkuna, jonka yläikkunassa on tiheämpi puitejako. Yksi ikkuna on muurattu umpeen portaan kohdalla.

MUITA HUOMIOITA

Rakennusta on kutsuttu jossain vaiheessa kasinoksi. Peilisaliin mahtuu 100 henkilöä. Sokkelin edessä portaan vieressä on betoniset ilmanvaihtotornit ja luukku kellariin. Kellarissa on tässä kohtaa ollut todennäköisesti lämmityshuone. Rakennuksessa on keskuslämmitys ja laakapatterit. Välipohjissa on lankut rautakannuksilla. Rakennus sijaitsee aidatulla alueella.

SÄILYNEISYYS

Erittäin hyvin säilynyt

Julkisivudetalji runsaine linnan torneja muistuttavine pilastereineen.

Upseerikerho on alueen koristeellisin rakennus.

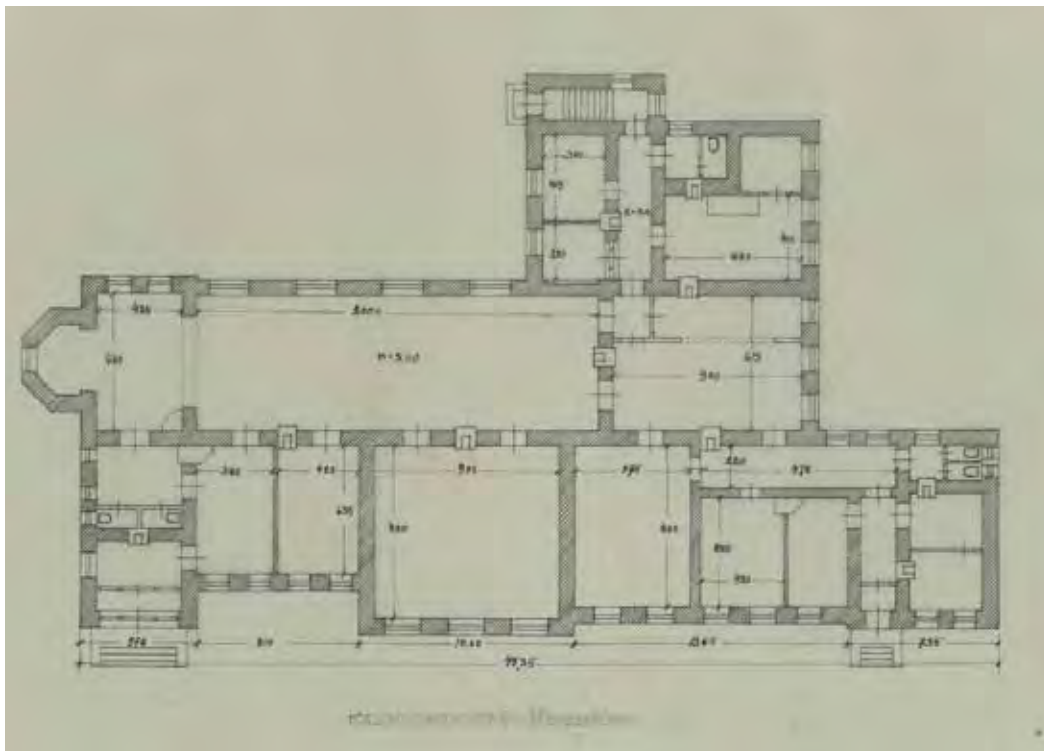

Upseerikerhon peilisaliin mahtuu 100 henkilöä.

7. Hämeenlinnan tarkk'ampujataljoonan upseerikerhon biljardisalin koristeellinen sisätila. Kuva on ajoittamaton. MV.

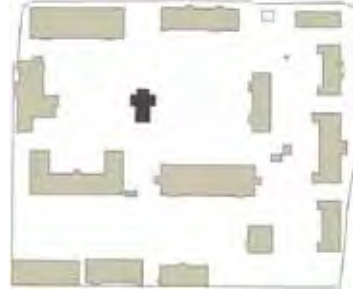
Upseerikerhon ajoittamaton pohjapohjapiirros. Voidaan olettaa, että piirustuksen tilahahmo vastaa alkuperäistilannetta. PHRakL keskusyksikkö.

Rakennus 6 Päävartio

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290006

RAKENNUKSEN TUNNUS

310220

ARKKITEHTI

August Boman

RAKENNUTTAJA

Yleisten rakennusten ylihallitus

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1882-1883

BRUTTOALA (m²)

190,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1972 rakennus siirtyi sähkölämmitykseen. Rakennuksella oli alunperin 9 uunia, nykyisin 8.

Katto on jossain vaiheessa vaihdettu huopakatosta peltikatoksi. (PHRakL HML rakennuskortti)

Ikkunat on uusittu 1980-luvulla tai sen jälkeen ja ne oli aiemmin uusittu jaottomina. (MV)

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINTRESSIÄ

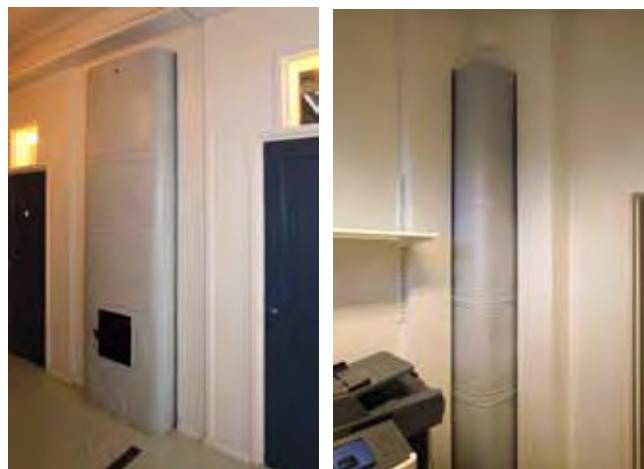
Tilarakenne ja uunit.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin päävartio, jossa sijaitsi putkahuoneita.

1970-luvulle tultaessa käyttö oli osittain muuttunut. Rakennuksessa sijaitsi sotilaspoliisin, päivystävän upseerin ja apulaisen tiloja.

Nykyisin rakennuksessa on kulunvalvonnan yksikkö ja vieraiden ilmoittautuminen, tavarain vastaanotto ja vahtimestarin tilat.

Päävartion sellitiloja lämmitettiin erikoisesti sijoitetuilla uuneilla. Sellihuoneiden puolelle ulottuvista uuneista säteili lämpöä, mutta uunin luukut sijaitsivat turvallisuussyistä käytävän puolella.

Rakennus 6 Päävartio

INVENTOINTI

HAHMO

Yksikerroksinen rakennus, jonka pohjaratkaisu on T-kirjaimen muotoinen ja katto on aumakatto. Monumentaalinen, pylväillä korostettu sisennetty pääsisäänkäynti on pohjoisesta.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Pää- ja sivusisäänkäynti on kuistilta. Molemmat ovet ovat alkuperäisiä. Kuistin edessä on modernistinen tasanne, jossa on graniittireuna ja keskellä asfalttia ja jossa on putkikaide. Sivuportaat on poistettu ja niiden kohdalla ei ole kaidetta vaan ketjut.

SOKKELI

Sokkeli on harmaa graniittisokkeli, joka on tehty luonnonmuotoisista kivistä ja saumattu. Sokkelin edessä on nupukivivyöhyke. Kellarin luukut ovat levyä (uusitut). Luukkujen yläpuolella on tiilimurausta. Sokkelia kiertää mukulakivetty puolen metrin levyinen vyöhyke (2007).

IKKUNAT

Ikkunoiden puitejako ei ole säilynyt alkuperäisenä, paitsi joidenkin yksittäisten ikkunoiden kohdalla. Vuorilistat ovat profiililtaan yksinkertaisia, paitsi pääsisäänkäynnin vieressä olevissa ikkunoissa on alkuperäistä listoitusta.

JULKISIVU

Julkisivu on vaakalaudoitettu ja jaettu listoin kahteen vyöhykkeeseen. Alemman vyöhykkeen verhouslauta on puolipontattua ja ylemmän sileä, ilmeisesti ponttaamaton. Rakennuksen nurkkia on korostettu nurkkalaudoin.

MUITA HUOMIOITA

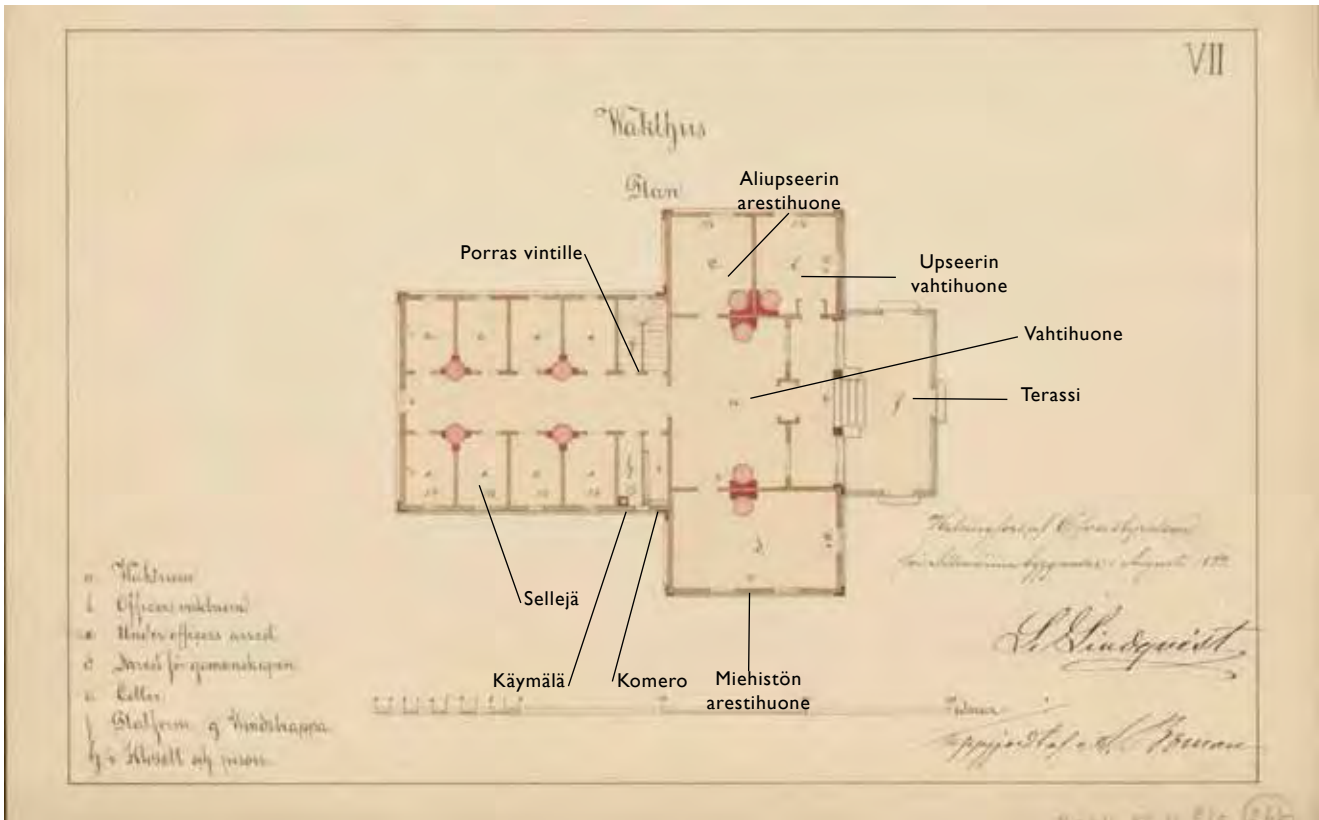
Välipohja on rakennettu lankuista puuvasoilla. Rakennus sijaitsee aidatulla alueella. Rakennuksen ympärillä kasvaa lehmuksia lähietäisyydellä. Rakennus kuuluu kasarmien perustamisvaiheeseen ja se kytkeytyy näkymäkselin päätteeksi. Sen edessä on tykit.

KATTO

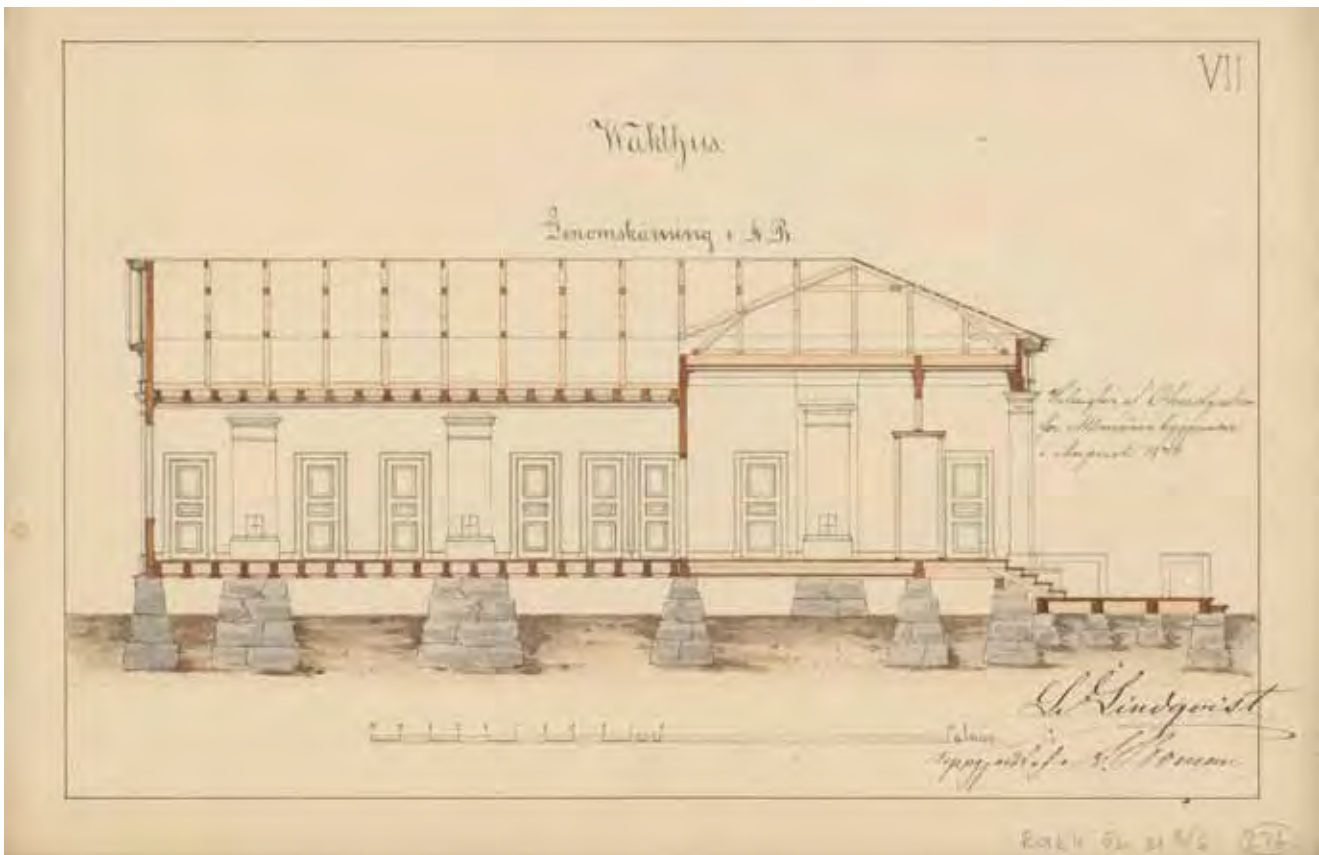
Aumakatto on verhottu grafiitin harmaaksi maalatulla pellillä. Räystäät ovat umpinaiset. Piiput ovat pellitettyjä. Katolla on jalkakourut. Vesi on johdettu maahan suppilon ja julkisivun pintaan kiinnitetyn syöksytornin välityksellä.

SÄILYNEISYYS

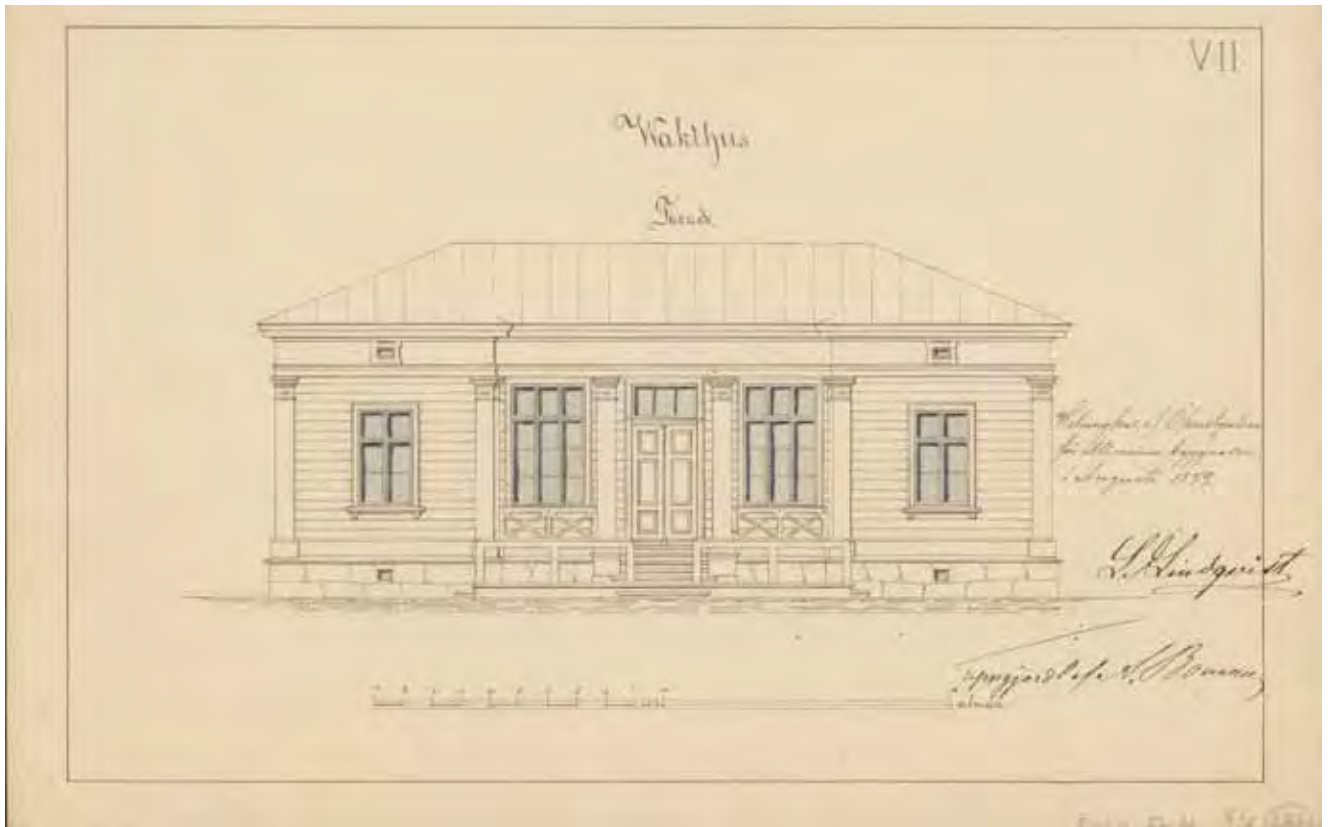
Eri vaiheet selkeästi havaittavissa

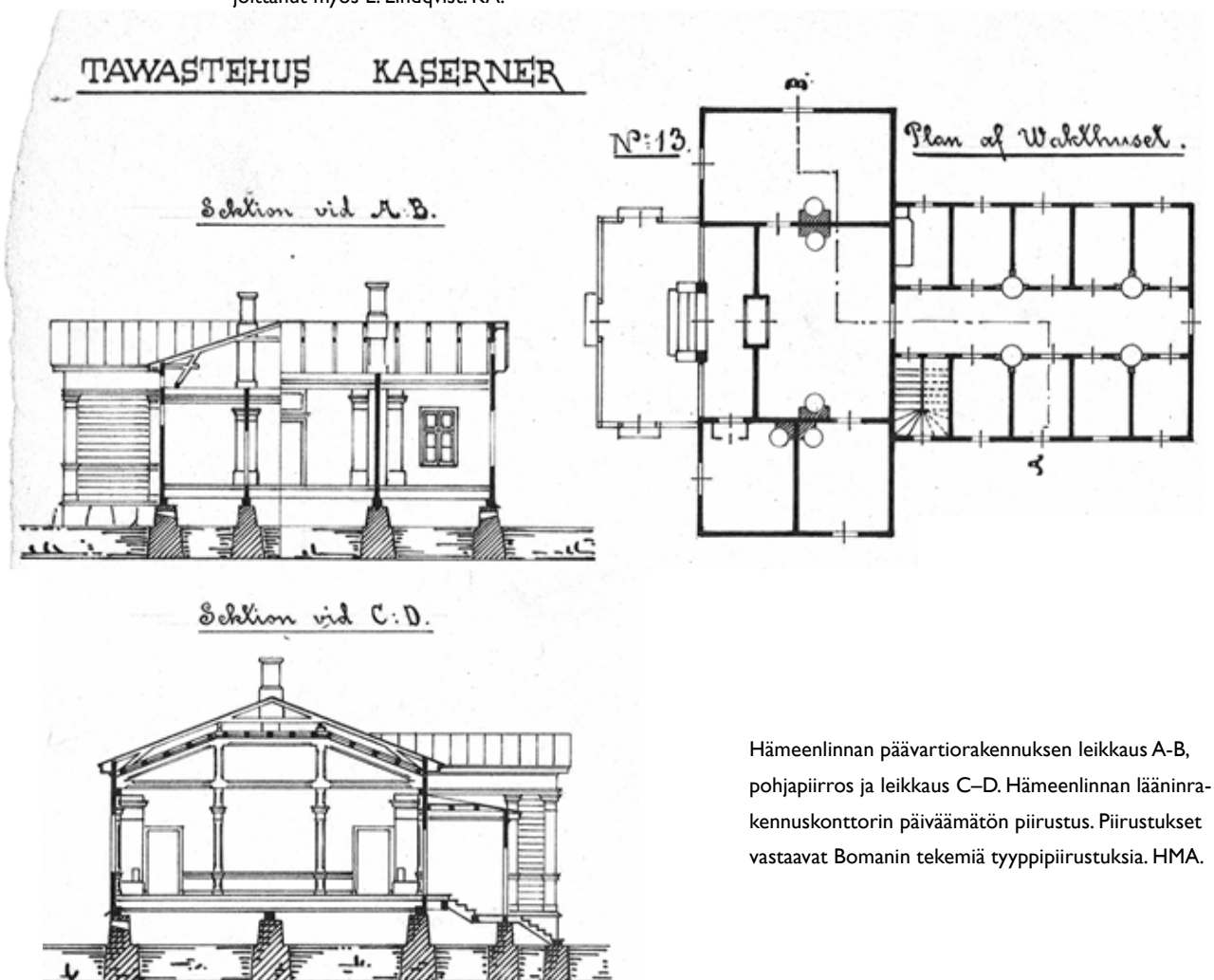
Päävartion pohjapiirustus. Arkkitehti August Bomanin tyyppiirustus, joka on piirretty Yleisten rakennusten ylihallitukselle elokuussa 1879. Piirustuksen on allekirjoittanut myös L. Lindqvist. Hämeenlinnan päävartiorakennus rakennettiin tämän tyyppiirustuksen mukaan. KA.

Leikkaus A-B. Arkkitehti August Bomanin tyyppiirustus puista päävartiota varten. Piirretty Yleisten rakennusten ylihallitukselle elokuussa 1879. KA.

Julkisivu. Arkkitehti August Bomanin tyyppiirustus puista päävartiota varten. Piirretty Yleisten rakennusten ylihallitukselle elokuussa 1879. Piirustuksen on allekirjoittanut myös L. Lindqvist. KA.

Hämeenlinnan päävartiorakennuksen leikkaus A-B, pohjapiirros ja leikkaus C-D. Hämeenlinnan lääninrakennuskonttorin päiväämätön piirustus. Piirustukset vastaavat Bomanin tekemiä tyyppiirustuksia. HMA.

Rakennus 7 Seiska, toimiupseerikerho

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290007

RAKENNUKSEN TUNNUS

310221

ARKKITEHTI

August Boman

RAKENNUTTAJA

Yleisten rakennusten ylihallitus

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1882-1883

BRUTTOALA (m²)

870,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1888 arkkitehti Alfred Cawén teki muutospäivitykset lasiverannan rakentamista varten rakennuksen itäjulkisivuun, mutta ei voida todentaa, rakennettiin kivistä. (KA)

1945 ullakkokerros otettiin käyttöön, kun sinne sijoitettiin varastotiloja. (PHRakL HML)

1987-1990 peruskorjaus, arkkitehti Mikko Heliövaara, arkkitehtitoimisto Heliövaara & Uksila. Rakennus varustettiin palonilmoituslaitoksella ja koneellisella ilmanvaihtojärjestelmällä. Kellarikerroksessa vanhoista varastotiloista tehtiin saunatilat, ruokasali takkahuoneineen ja kabinettitiloineen sekä sähköpääkeskus ja lämmönjakohuone. I. kerroksessa pääsisäänkäynnin ulko-ovi ja porras palautettiin alkuperäiseen asuun. Sisäänkäynnin pohjoispuolelta poistettiin yksi ikkuna. Rakennettiin tuulikaappi. Kaksi vanhaa uunia purettiin uusien wc-tilojen alta. Joitakin väliseiniä purettiin keittiö- ja pukuhuonetiloihin. Idän puoleisen sisäänkäynnin yhteyteen rakennettiin nostolava. Ullakkokerroksessa purettiin joitakin väliseiniä, kun sinne rakennettiin uusi iv-konehuone. Rakennettiin uusi savuhormi. Välipohjiin asennettiin lisälämmöneristeitä. (HKA)

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINRESSIÄ

Aula- ja salitilat.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin kerho- ja kansliarakennus.

1970-luvulla aina peruskorjaukseen asti toiminut sotilaskotina.

1980-luvun lopulta asti rakennus on toiminut toimiupseerikerhona ja siellä sijaitsee Kerhoravintola Seiska Oy, jonka tiloja vuokrataan myös yksityistilaisuuksiin mm. Lions-klubille. Kellarikerrokseen on rakennettu sauna- ja kabinettitiloja (2000-l).

Rakennus 7 Seiska, toimiupseerikerho

INVENTOINTI

HAHMO

Suorakaiteen muotoiseen runkoon on liitetty kaksi lyhyttä siipeä, joista toinen on pääsisäänkäyntihalli ja toinen erkkeri. Rakennuksella on yksi varsinainen kerros, lisäksi kellarikerros, jossa sijaitsee sauna- ja kabinettitiloja. Ullakolle on lisätty asuinhuone. Siellä on myös iv-konehuone ja varastotiloja. Rakennus sijaitsee mäen laella.

SOKKELI

Alkuperäinen sokkeli on säilynyt. Korkea harmaakivisokkeli on ladottu luonnonmuotoisista lohkotuista kivistä. Sokkeli on saumattu. Sokkelissa on ollut luukkuja, joiden yläpuolella on tiilikaari. Luukut on korvattu ikkunoilla ja ritilöillä. Sokkelikerrokseen on lisätty uusi suurikokoinen ikkuna (2000-l). Sokkelin edessä on puolen metrin levyinen mukulakivivyöhyke ja sementistä valettu vesikouru (2007).

JULKISIVU

Lautajulkisivu on jaettu kolmeen vyöhykkeeseen vaakasuuntaisilla listoilla. Alimmat vyöhykkeet on tehty puolipontatuista laudoista. Ylin vyöhyke on sileäpintainen. Itäisivulla on följareita.

KATTO

Pääsiiven katto on aumattu ja sivusiipien katto on harja. Katto on pellitetty grafiitin harmaaksi maalatulla pellillä. Räystäs on umpinainen. Katolla on jalkakourut. Piiput ovat pellitettyjä.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Pääsisäänkäynnin oven edessä oleva porras on uusittu. Myös ovi on uusi parillinen vanhan mallinen puupeiliovi. Itäpuolelle on rakennettu uusi sisäänkäynti portaikkoineen. Kellarin ovi on uusi.

IKKUNAT

Talon ikkunat ovat kuusiruutuiset kaksilasiset puuikkunat, joiden ulompi puite on uusittu. Ikkunat eivät ole alkuperäisiä. Vuorilistat on uusittu muuten paitsi ikkunan yläpuolelta. Ullakolle on lisätty uusi ikkuna (sodan jälkeen).

MUITA HUOMIOITA

Rakennus sijaitsee aidatun alueen ulkopuolella. Rakennus kuuluu kasarmin perustamisvaiheeseen ja liittyy kasarmin itäosan puutalo- ja puistomiljööseen.

SÄILYNEISYYS

Eri vaiheet selkeästi havaittavissa

Idänpuoleinen julkisivu. Keittiöporras on myöhäisempi lisäys. Rakennus sijaitsee rinteessä.

Rakennuksen 7 etelänpuoleinen pääty. Katolla näkyvät ullakkoikkunat. Ullakko otettiin käyttöön 1940-luvulla.

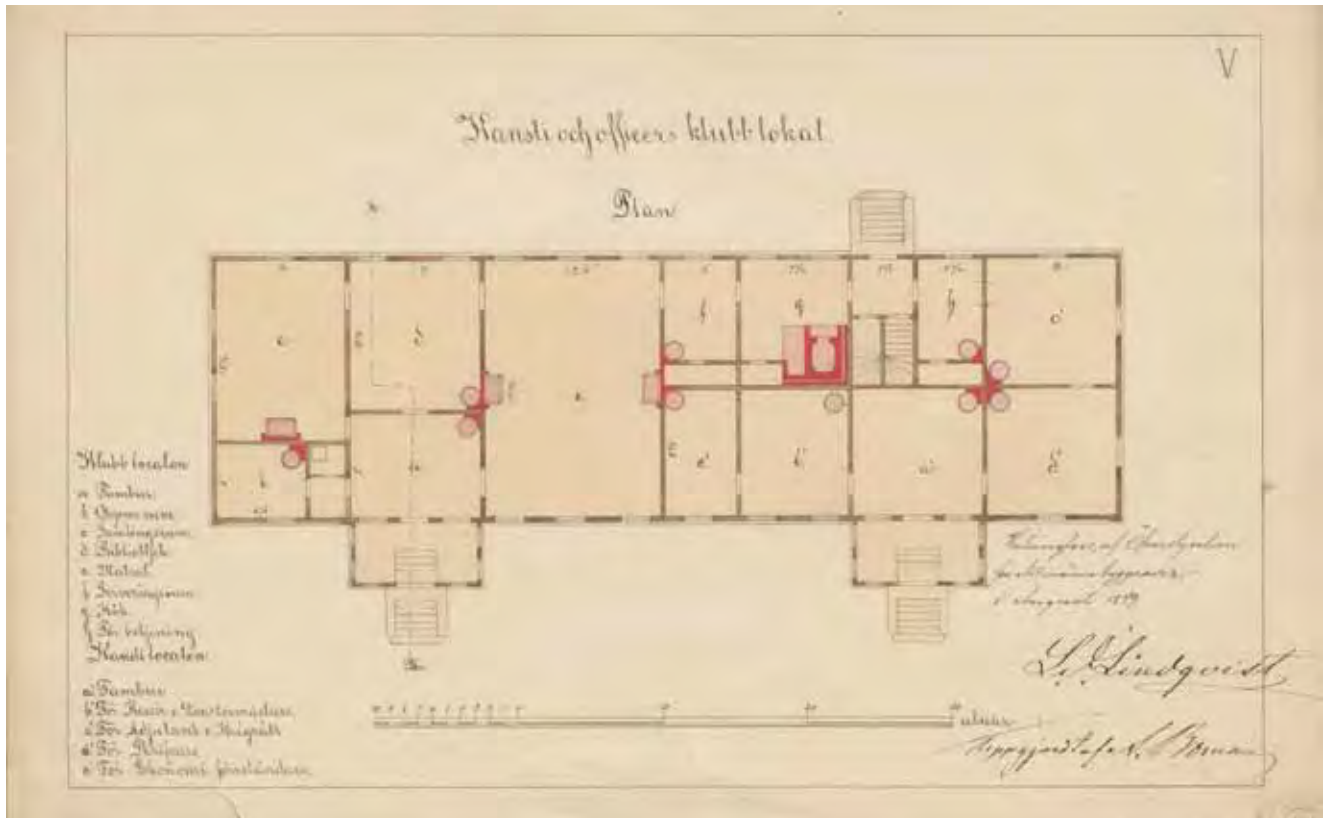
Kerhoravintola Seiskan viihtyisä salitila on hyvin säilynyt, ja se on koko kasarmialueen sosiaalinen sydän, joka on myös ulkopuolisten käytettävissä.

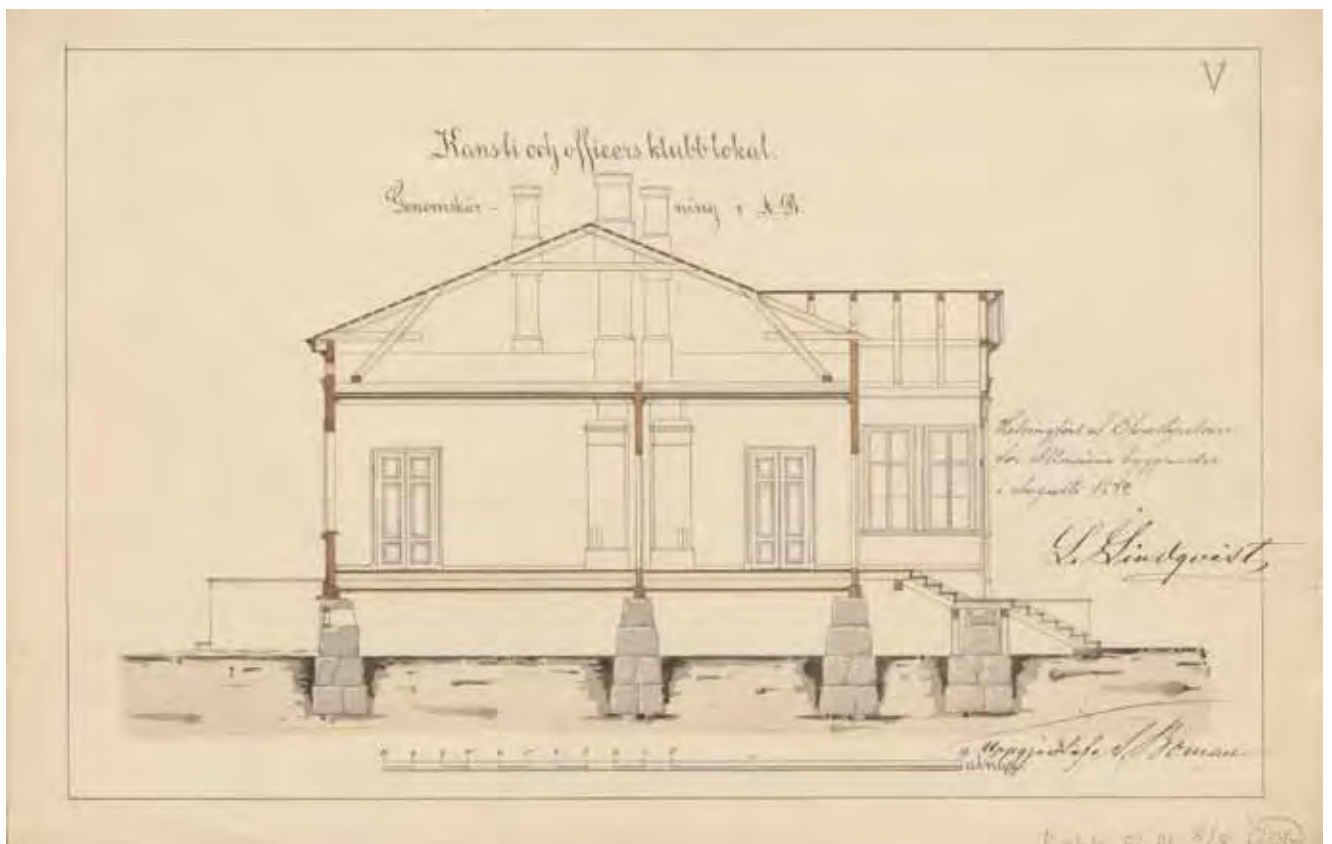
Kerhoravintola Seiskan salin katon yksityiskohta.

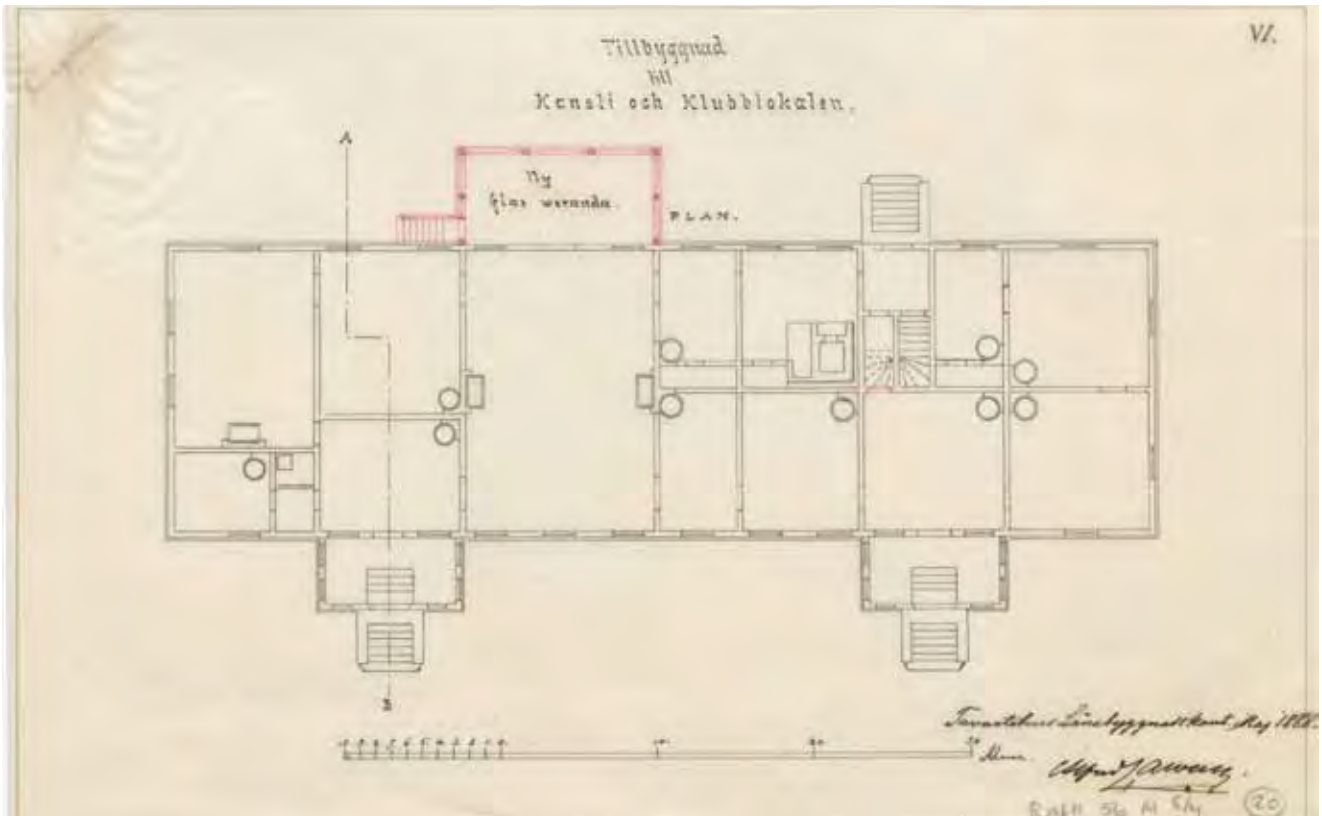
Kanslia- ja kerhorakennuksen julkisivu länteen. Arkkitehti August Bomanin tyyppi-
piirustus on tehty Yleisten rakennusten ylihallitukselle elokuussa 1879. Piirustuksen
on allekirjoittanut myös L. Lindqvist.

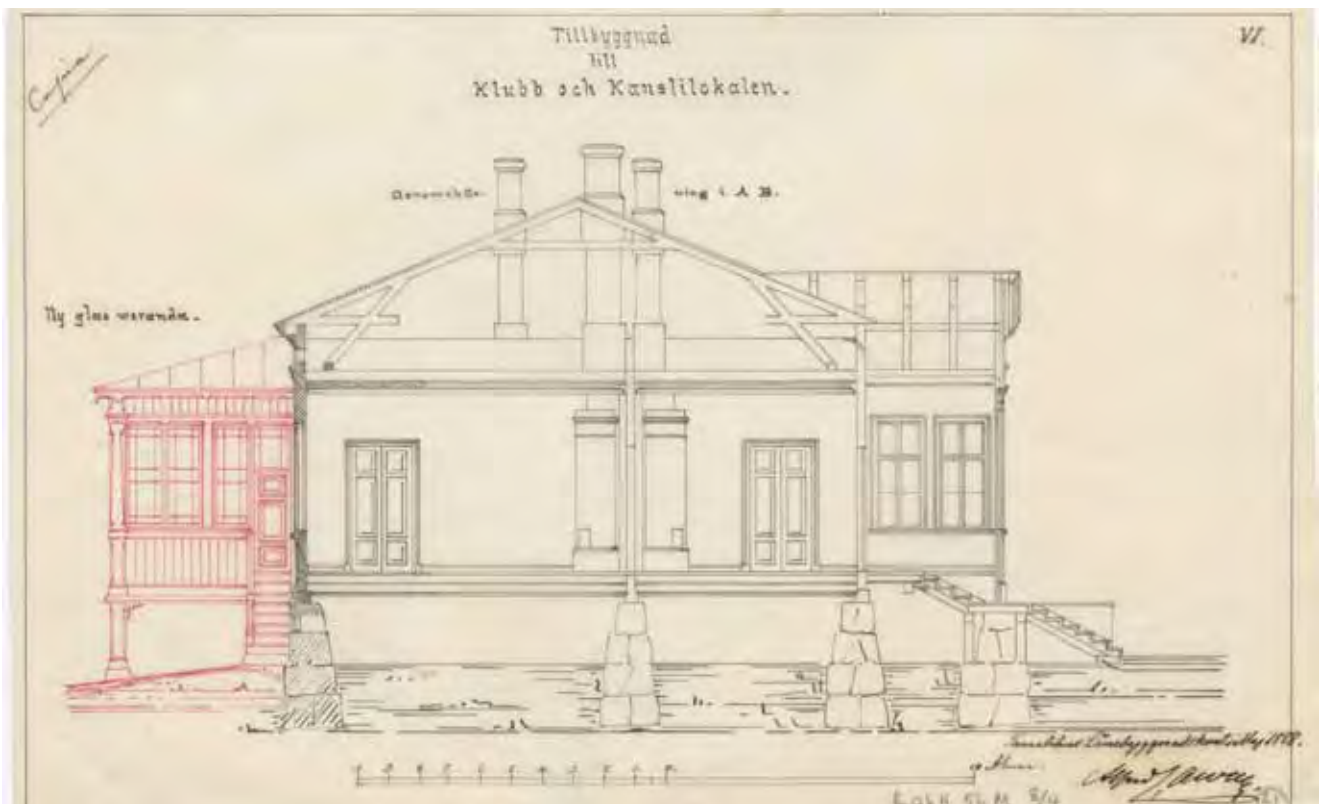
Kanslia- ja upseerikerhotalon I. kerroksen pohja, tyyppiirustus. Piirustuksen on tehnyt Yleisten rakennusten ylihallitukselle arkkitehti August Boman elokuussa 1879 ja sen on allekirjoittanut myös L. Lindqvist. KA.

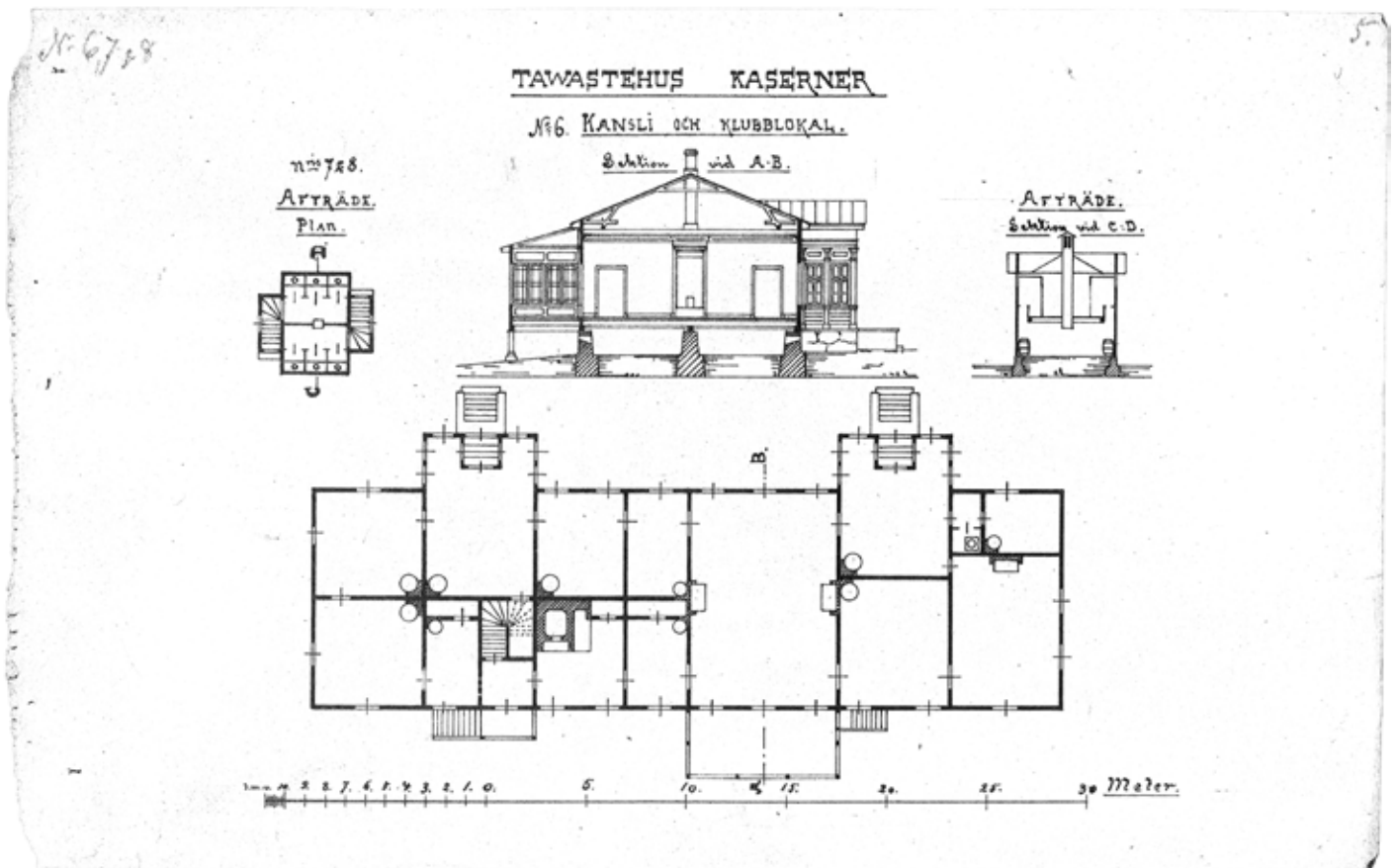
Kanslia- ja upseerikerhotalon leikkaus A-B, tyyppiirustus. Piirustuksen on tehnyt Yleisten rakennusten ylihallitukselle arkkitehti August Boman elokuussa 1879 ja sen on allekirjoittanut myös L. Lindqvist. KA.

Kanslia- ja kerhorakennuksen pohjapiirros. Piirroksen on allekirjoittanut Hämeenlinnan lääninrakennuskonttorin arkkitehti Alfred Cawén toukokuussa 1888. Kyseessä on muutospäivustus, joka liittyy lasiverannan rakentamiseen sekä muutamaa sisäovimuutokseen. Ei ole tiedossa, rakennettiinko kyseistä verantaa. KA.

Kanslia- ja kerhorakennuksen leikkaus A-B. Piirroksen on allekirjoittanut Hämeenlinnan lääninrakennuskonttorin arkkitehti Alfred Cawén toukokuussa 1888. Kuvaan on merkitty punaisella uusi lasiveranta, jonka rakentamisesta ei ole varmuutta. KA.

Kanslia- ja kerhorakennuksen leikkaus A-B ja pohjapiirros sekä latriini- eli käymälä- rakennuksen pohjapiirros ja leikkaus C-D. Päivämätön piirustus. Latriinissa oli kaksi puolta, kummassakin tilaa kolmelle. HMA.

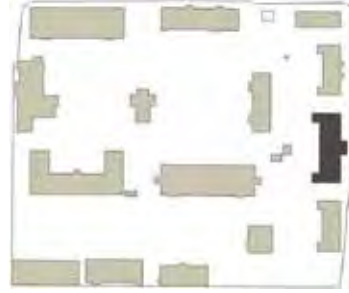
7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan upseereja työpäivänsä jälkeen rakennuksen numero 7 portailla vuonna 1901. Vasemmalta: Karl Liljeros, Otto Palmroth, Gustaf Emil af Enehjelm, Wilhelm Stenius, Otto Tawastjerna, Gregori Archangelsky, Georg Snellman. Valokuvaaja Frans Engström. Kuva on julkaistu Den finska militären - Suomen sotalais -teoksessa, Tukholma 1902. MV.

Rakennus 8 Varuskunnan päiväkot

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290008

RAKENNUKSEN TUNNUS

310222

ARKKITEHTI

August Boman

RAKENNUTTAJA

Yleisten rakennusten ylihallitus

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1882-1883

BRUTTOALA (m²)

664,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1891 arkkitehti Alfred Cawén suunnitteli Eureninkadun puoleiselle julkisivulle lasiverannan.

1950-luvulla muutettu varuskunnan päiväkodiksi

1974 muutostöitä

1987 ulkomaalaus (MV)

1988 muutostöitä, suunnitellut Hämeenlinnan kaupungin arkkitehtiosasto. I. kerroksessa tehtiin väliseinä- ja käyttötarkoituksmuutoksia ja joitakin osia purettiin. Portaasta tehtiin vaunuvarasto. Ullakkoon tehtiin iv-konehuone. (HKA)
1980-luvulla kolme asuntoa oli tyhjänä ja ne luovutettiin kaupungille päiväkodin laajennukseksi. (MV)

2005 tehtiin rakennusta ympäröivä 50 cm leveä kenttäkiveys. Sadevesikourut uusittiin, nurmikkoa uusittiin ja istutettiin pensaita ja puita (marjatuomipihlaja, likusterisyreeni). (PHRakL HML)

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINRESSIÄ

Inventoinnin yhteydessä ei päästy käymään sisällä. Säilytettäviin sisätiloihin kuuluu ainakin lasiveranta.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin upseerien (komppaniapäälliköiden) asuinrakennus, jossa oli kaksi asuntoa.

Möhemmin rakennuksessa oli viisi asuntoa. (PHRakL HML rakennuskortti)

1950-luvulta alkaen toiminut varuskunnan päiväkotina. Nykyisin rakennuksessa on ilmeisesti pääosin tyhjä.

Rakennus 8 Varuskunnan päiväkot

INVENTOINTI

HAHMO

Rakennus on yksikerroksinen, suuri puutalo. Sen runko on suorakaide, jossa on sivusiivet. Itäisivun näyttävä lasikuisti on lisätty 1890-luvulla. Itäjulkisivu on kaupunkikuvallisesti tärkeä.

SOKKELI

Alkuperäinen sokkeli on säilynyt. Korkea harmaakivisokkeli on ladottu luonnonmuotoisista lohkoituista kivistä. Sokkeli on saumattu. Sokkelissa on luukkuja, joiden yläpuolella on tiilikaari. Luukut on korvattu ikkunoilla ja ritilöillä.

JULKISIVU

Julkisivu on jaettu listoilla kolmeen vaakasuuntaiseen vyöhykkeeseen. Ikkunoiden alapuolisessa vyöhykkeessä on pystyverhous, ikkunoiden kohdalla vaakaverhous ja ullakolla pystyrimaverhous. Verhoustapa lienee alkuperäinen. Rakennuksen nurkkia on korostettu nurkkalautoilla. Ikkunoiden yläpuolella on koristevyöhyke. Vuorilautoitukset ovat alkuperäisiä.

KATTO

Pääsiivessä on aumakatto ja sivusiivissä, jotka ovat matalampia, on harjakatto. Lasikuistin kohdalla on poikkipääty. Katto on pellitetty ja varustettu jalkakouruilla. Katto on väriltään grafiitinharmaa. Vesi on johdettu vanhan mallisia suppiloita ja julkisivun pintaan kiinnitettyjä syöksytorvia pitkin. Katto on uusittu. Katoksissa on harjakatto. Räystäät ovat umpinaisia. Katolla on runsaasti savupiippuja.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Itäpuolen sisäänkäynti lasikuistin kautta on poistettu käytöstä. Länsipuolella on kolme sisäänkäyntiä, joita kattaa katos ja joiden edessä on puuportaat. Portaat ja katokset on uusittu. Ovet ovat yläikkunallisia pystypaneeliovina ilmeisesti 1950-luvulta. Yläikkuna on alkuperäinen. Kadun puolella on säilynyt 1890-luvun koristeellinen metallikatos.

IKKUNAT

Ikkunat ovat kuusiruutuisia kaksilasisia puuikkunoita. Niiden puitteet ja karmit on todennäköisesti uusittu. Niitä kiertävä koristeellinen vuorilistoitus on hyvin säilynyt. Lasikuistin ikkunat ovat alkuperäisiä. Kuistin päällä on salmiakki-ikkuna. Vanhat ikkunat on sovitettu lähes seinän pinnan tasoon niin, että seinä näyttää "ohuelta".

MUITA HUOMIOITA

Kellarikerroksessa on kaksi kellaritilaa ja lämmönjakohuone. Ullakolla sijaitsee iv-konehuone. Rakennus sijaitsee aidatun alueen ulkopuolella, mutta päiväkodilla on oma aitaus. Rakennus kuuluu kasarmin perustamisvaiheeseen ja liittyy kasarmin itäosan puutalo- ja puistomiljööseen.

SÄILYNEISYYS

Erittäin hyvin säilynyt

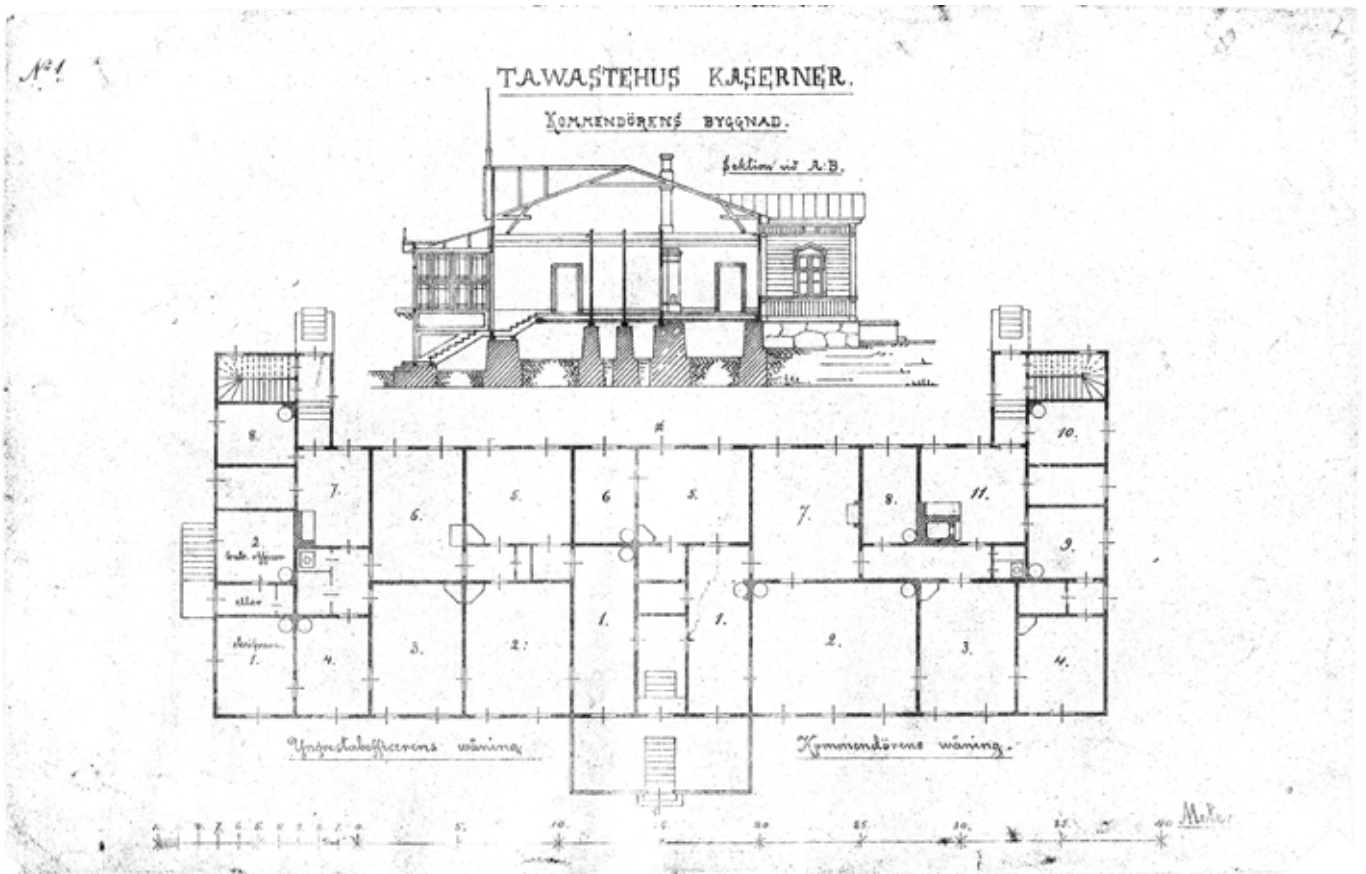
Lasiverannan on suunnitellut Alfred Cawén ja se on alueen itäreunan puutalojen dominantti.

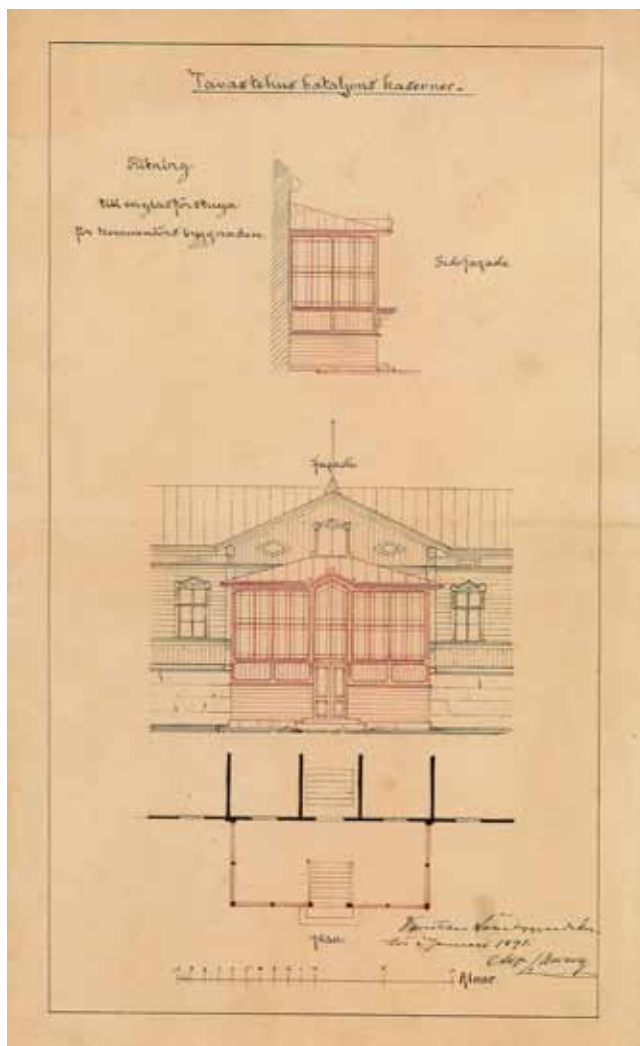
Rakennuksen 8 pihanpuoleinen julkisivu länteen.

Talossa on toiminut varuskunnan päiväkotinä ja tältä ajalta on muistona pihan leikkimökki ja aita.

Komentajan asuinrakennus (kommendörens byggnad).
Leikkaus A-B ja pohjapiirros. Vasemmalla on nuoremman
upseerin asunto (yngre stabofficerens våning), oikealla
komppaniapäällikön asunto (kommendörens våning). HMA.

7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan upseereja raken-
nuksen 8 edessä. MV.

Komentajan asuinrakennuksen (kommendörens byggnad) muutospii-
rustuksia: uuden lasiverannan julkisivut ja pohja. Piirustukset on alle-
kirjoittanut Hämeenlinnan lääninrakennuskonttorin arkkitehti Alfred
Cawén tammikuussa 1891. HMA.

Rakennus 10 Palkeet

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290010

RAKENNUKSEN TUNNUS

310223

ARKKITEHTI

Venäläinen insinöörikomennuskunta

RAKENNUTTAJA

Venäläinen insinöörikomennuskunta

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1913

BRUTTOALA (m²)

2 730

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1932 rakennuksen toiseen kerrokseen tehtiin keskeiskäytävä, suunnittelijana H. Lindberg. (PHRakL HML rakennuskortti)

1951 taloteknisiä järjestelmiä uudistettiin. Rakennuksessa oli jo ennestään keskuslämmitys. (PHRakL HML rakennuskortti)

1998 korjaustyöt aloitettiin, sisäosia purettiin ja ulkovaippaa korjattiin. Vanhat väliovet säilöttiin kunnostusta varten, mutta määrärahasyistä työt jäivät kesken. Myös ikkunoiden kunnostustyö keskeytyi. (PHRakL HML)

2006-2007 peruskorjaus, arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Pääurakoitsijana Rakennus Oy Paanurakenne. Rakennus tehtiin pitkälti uudestaan ja tiloihin asettui Palkeiden koko henkilöstö. Kaikki tekniset järjestelmät, ala- ja välipohjat sekä kevyet väliseinät uusittiin ja rakennuksen ulkopuolelle tehtiin salaoja- ja sadevesijärjestelmät tarvittavine sokkelin vedeneristyksineen. Seinä-, katto- ja lattiapinnat sekä ovet ja sisäikkunat uusittiin. Ulkoikkunat kunnostettiin. Tila, joka koostui aiemmin suurista tuvista, avattiin avokonttoriksi, . Ullakkokerrokseen sisustettiin kokoustiloja. Villiviinit, joista rakennus oli tunnettu, poistettiin korjaustöiden yhteydessä. Rakennettiin jätekatos. Inva-wc-tilaa suurennettiin. Merkittiin inva-pysäköintipaikat. (PHRakL HML)

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINTRESSIÄ

Portaikot ja sisäkattojen kaariholvaukset.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin miehistön majoituskasarmi, joka rakennettiin puretun puisen 1880-luvun kasarmirakennuksen paikalle.

Sen jälkeen rakennus toimi punavankileirinä ja valtion sähköpajana jatkosodan aikana. Rakennus palautui majoituskäyttöön 1951 aina vuoteen 1973 asti. Sen jälkeen toiminut Ilmavoimien viestivarikkona, varastona, konekorjaamona, hienomekaanisena korjaamona, ruiskumaalaamona ja metallipajana.

Rakennus oli pitkään tyhjänä, kylmillään ilman uuneja ja sisärankenteiltaan osin purettuna ajan ennen vuotta 2007.

Vuodesta 2007 lähtien toiminut toimistorakennuksena ja käyttäjänä on Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen toimistorakennus eli Palkeet, ja siinä työskentelee nykyisin 140 ihmistä.

Rakennus 10 Palkeet

INVENTOINTI

HAHMO

Punatiilinen kaksikerroksinen 1910-luvun kasarmi on suorakulmainen ja harjakattoinen rakennus, jonka päädyissä on eteishallit yksikerroksisina noppamaisina osina päärakennusmassan ulkopuolella. Rakennuksen runko on länsi-itä-suuntainen. Julkisivut ovat symmetrisiä. Eteläpuoleisessa pitkässä julkisivussa on risaliitit porrashuoneen kohdalla ja pohjoisjulkisivussa on sen päissä leveämmät risaliitit. Rakennuksessa on kaksi porrashuonetta. Kerrosten tilahahmot olivat alunperin keskenään samankaltaisia.

SOKKELI

Sokkeli on tehty suorakulmaisista harmaagraniittilohkareista. Pilastereiden kohdalla se on ulkoneva. Sokkeli on saumattu puolipyöreällä saumalla, joka on vuosisadanvaihteen arkkitehtuurille tyypillinen piirre. Sokkelin edessä on nupukivivyöhyke, jonka leveys on 0.5 m (2000-l) .

JULKISIVU

Punatiilijulkisivussa on ristilimitys. Sokkelin yläpuolella on suora tiililista, kerrosten välissä on suora tiililista risaliittien välisellä osuudella ja koristeellinen räystäslista. Rakenteelliset tiilikaaret ovat näkyvissä ikkunoiden päällä ja ikkunoissa on lisäksi lakikivi. Ikkunoiden alapuolella on tiilinen koristevyöhyke pitkien julkisivujen risaliittien ja reunavyöhykkeiden alueella. Päättyjä on korostettu pilastereilla ja päättyihin sijoittuvia sisäänkäyntejä porttiaiheilla.

KATTO

Harjakatto on verhottu pellillä ja maalattu tummanharmaaksi. Räystäällä on reunus, jonka takana on ilmeisesti jalkaränni. Syöksytorvet on uusittu. Katolla on säilynyt runsaasti savupiippuja ja sinne on lisätty piippua muistuttava IV-laite. Katon keskellä on palomuri.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Sisäänkäynnit sijaitsevat rakennuksen päädyissä. Ne on uusittu perusteellisesti 2007, jolloin vanha ovi on korvattu ikäänkuin tiilirakenteen sisään työnnetyllä teräskotelolla, jonka sisällä on teräslasiovi (2007).

IKKUNAT

Rakennuksessa on ilmeisesti kokonaan uudet kaksilasiset puuikkunat, joista sisempi on lasitettu lämpölasilla (2007). Ikkuna myötäilee vanhaa puitejakoa.

MUITA HUOMIOITA

Sisätilojen punatiilinen yleisilme on säilynyt. Rakennus sijaitsee aidatun alueen ulkopuolella.

SÄILYNEISYYS

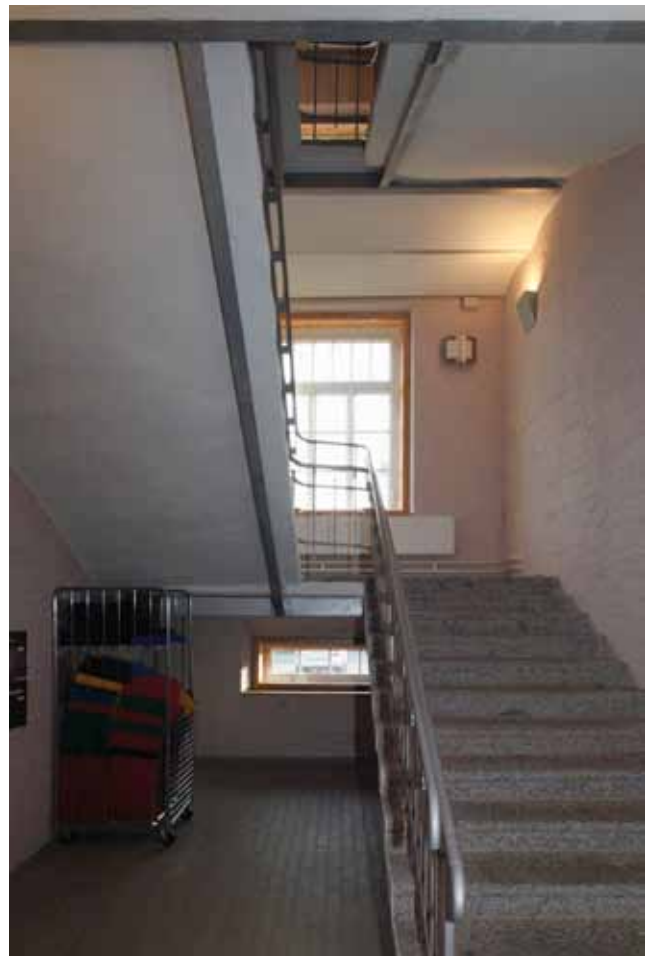
Eri vaiheet selkeästi havaittavissa

Rakennus 10:n julkisivu pohjoiseen, joka on etelänpuoleista julkisivua koristeellisempi. Attikoihin on sijoitettu pyörökaari-ikkunat.

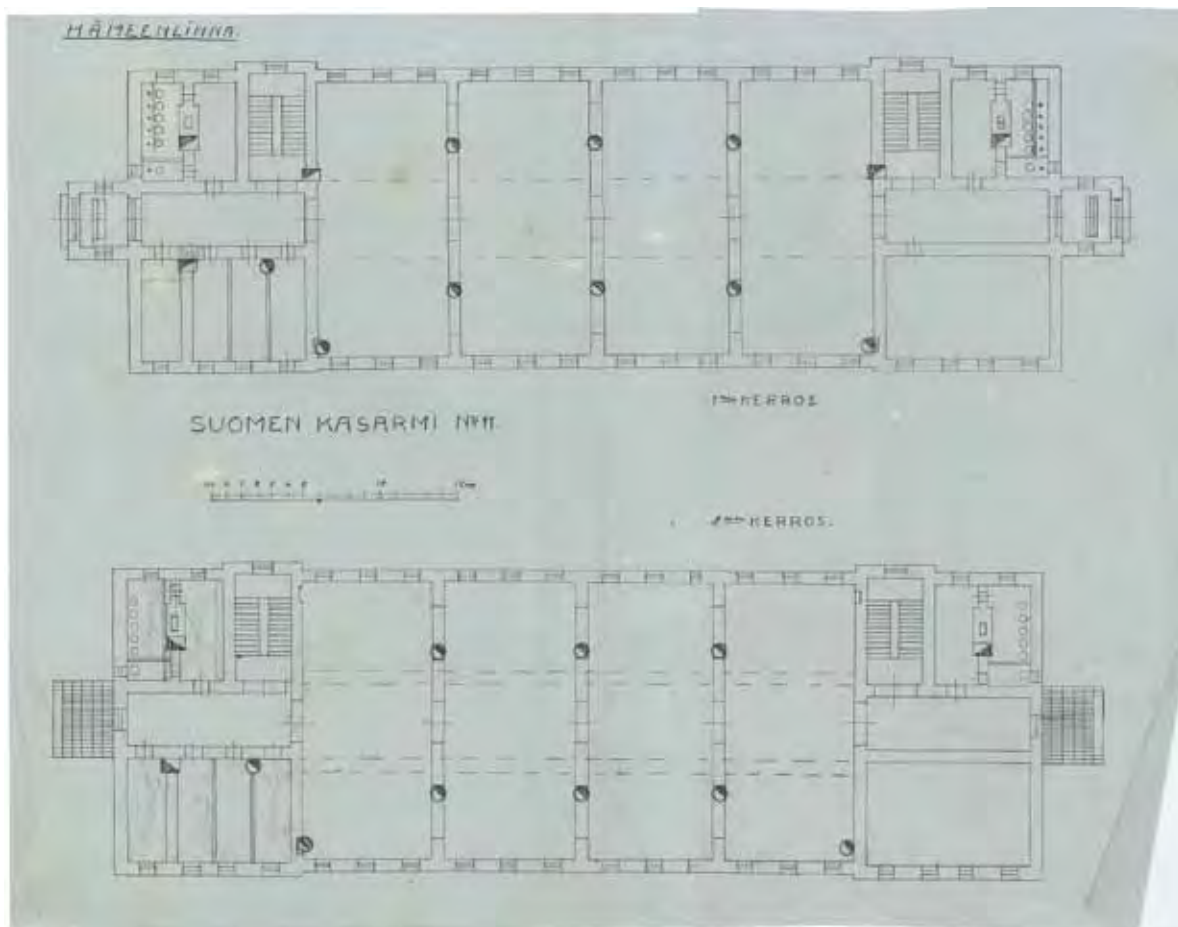
Sisätilat on uudistettu vuonna 2007 toimistotiloiksi. Katossa näkyvät tiiliholvaukset, jotka on tuettu rautakiskoilla.

Kiviportaikkoa kannattavat vanhat rautapalkit

Rakennus 10:n ajoittamaton kuva. Vasemmalla näkyy rakennusta I I. HKM.

Rakennus 10:n ensimmäisen ja toisen kerroksen päivämättömät pohjapiirrokset. Ne ovat hyvin lähellä rakennus I:n pohjapiirustuksia, mutta sisäänkäynnit on sijoitettu rakennuksen päihin. PHRakL keskusyksikkö.

Rakennus I I Entinen miehistörakennus

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290011

RAKENNUKSEN TUNNUS

310224

ARKKITEHTI

August Boman

RAKENNUTTAJA

Yleisten rakennusten ylihallitus

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1882-1883

BRUTTOALA (m²)

1 219,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

Eri aikoina tehty korjaustöitä. 1980-luvulla museovirasto on huomauttanut, että katto ja julkisivut on uusittu noudattamatta alkuperäistä asua.

1996 kunnostus- ja maalaustöitä. Seinät, räystäänaluset, ikkunat, ovet, pelti- ja teräsosat maalattiin. (PHRakL HML)

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINTRESSIÄ

Tämän rakennuksen sisätilat ovat kaikista Suomen tarkk'ampujapataljoonien puukasarmeista parhaiten säilyneitä. Säilytettäviä sisätiloja ovat ainakin leveä käytävä ja osa pääsaleista.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan puinen miehistökasarmi, johon kuului suuria majoitustupia ja niitä yhdistävä leveä ja pitkä yhdystila. Siivissä oli tilat päälliköille ja peseytymiselle sekä kuivaushuone.

Rakennuksessa toimi kranaatinheitinkomppania 1983 saakka.

Vuodesta 2002 alkaen rakennus on ollut lähinnä varastokäytössä.

Rakennusta on tyhjennetty, rakennuksessa on vain pieniä varastotiloja käytössä. Länsisiivessä on nykyisin kuntosali ja suihkuhuoneet. Entinen kuivaushuone toimii varastona.

Rakennus II Entinen miehistörakennus

INVENTOINTI

HAHMO

Rakennus on luonteeltaan symmetrinen. Sen pohja on U-kirjaimen muotoinen. Majoitustupia yhdisti yksi leveä ja pitkä käytävä. Alunperin alueella oli neljä vastaavanlaista puukasarmia vastakkain niin, että niiden väliin jäi harjoituskentät. Tämä rakennus on ainoa 1880-luvulta säilyneistä puukasarmeista ja on siten merkittävä. Julkisivut on jäsenneily symmetrisesti. Sivusiivet ovat pääsiipeä kapeampia. Suurikokoisessa yksikerroksisessa puurakennuksessa on korkea kellari ja ullakko.

SOKKELI

Korkea sokkeli on muurattu luonnonmuotoisista harmaista graniittilohkareista ja saumattu. Sokkelissa on pieniä tuuletusrakojia. Osa sokkelista on peitetty sementtivalulla.

JULKISIVU

Rakennuksen julkisivut on verhottu vaakalaudalla, seinät hirsirakenteisia. Julkisivujakoa rytmittävät följarit, joissa pultaus on näkyvissä. Sokkelin päällä on vaakalista, samoin kuin I. kerroksen ja ullakon välissä. Ulkoseinässä on alkuperäisiä ilmanvaihtoritilöitä, joiden päällä on vesisuoja.

KATTO

Pääsiivessä on harjakatto ja sivusiivissä aumakatto. Harjakorko on sama koko talossa. Rakennuksessa on avoräystäät. Räystäään kannattimet ovat särmistään viistotut ja tehty hirrestä. Poikkipäädyissä on koriste. Syöksytorvet on asennettu julkisivun pintaan. Räystäällä on riippuva pyörökouru (ei alkuperäistä mallia). Peltikatto on maalattu grafiitinharmaaksi.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Pääsisäänkäynti on pohjoispuolelta pääsiiven keskeltä eteishallin kautta. Myös sivusiivissä on keskellä sisäänkäynnit. Nykyiset ovet ovat kapeaa pystypanelilla verhotut (1930-l). Portaat ovat graniittia. Sisäänkäyntien katokset on uusittu. Kellariin johtaa matala paneliovi (alkuperäinen).

IKKUNAT

Ikkunat on sovitettu lähelle julkisivun pintaa. Ikkunat ovat alkuperäisiä. Ikkunat ovat kuusiruutuisia ja kaksilasisia puuikkunoita. Vuorilistat ovat profiililtaan yksinkertaisia. Ullakolla on ikkunoita.

MUITA HUOMIOITA

Julkisivun alaosa on laudoitettu parempikuntoisella laudalla eli uusittu. Pitkä seinä on kengitetty noin 1 metrin korkeudelta sokkelista ylöspäin lukien. Yhdystiloissa on vanhat asetelineet. Rakennuksessa on sijainnut 22 uunia. Välipohjissa on lankkuja puuvasoilla.

Rakennus sijaitsee aidatulla alueella.

Rakennus kuuluu kasarmin perustamisvaiheeseen.

SÄILYNEISYYS

Erittäin hyvin säilynyt

Rakennuksen II kulmassa on 1990-luvulla rakennettu kulunvalvontakoppi, jonka kautta valvotaan sisäänpääsyä aidatulle alueelle.

Miehistökasarmin pihanpuoleinen näkymä.

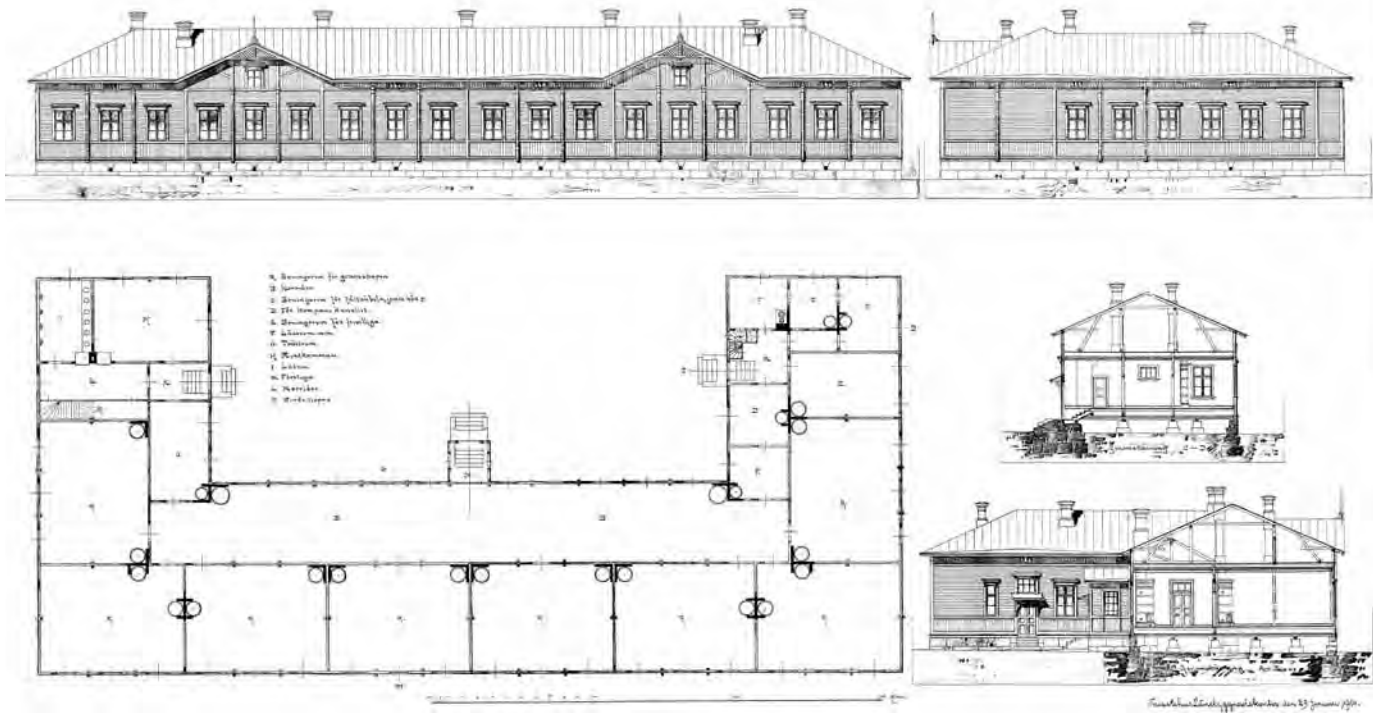
Majoitussaleja yhdistää pitkä ja leveä käytävä.

Majoitussalit lämmitettiin uneilla, joita oli kaksi kussakin salissa.

Komppaniakasarmien julkisivu etelään. Tyypipiirustuksen on suunnitellut Yleisten rakennusten ylihallitukselle arkkitehti August Boman elokuussa 1879. Piirustuksen on allekirjoittanut myöskin L. Lindqvist. Suomen kasarmien rakennus II on rakennettu tämän tyypipiirustuksen mukaan. KA.

Miehistökasarmen julkisivu etelään ja itään, pohjapiirros ja leikkaukset. Piirustus on päivätty 29. I. 1901. Piirustukset liittyvät nykyisen rakennuksen 2 paikalla olleeseen ja vuonna 1901 palaneeseen kasarmiin, jonka perustuksille suunniteltiin jälleenrakennettavan uusi samanlainen talo. Rakennusta ei kuitenkaan ehditty toteuttaa ja tilalle rakennettiin venäläisten toimesta tiilirakennus. Piirustukset vastaavat pitkälti jäljelle jäänyttä rakennusta II. PHRakL HML.

Kompaniakasarmen eli miehistökasarmen pohjapiirros, tyyppiirustus. Rakennuksen on suunnitellut Yleisten rakennusten ylihallitukselle arkkitehti August Boman elokuussa 1879. Piirustuksen on allekirjoittanut myös L. Lindqvist. Hämeenlinnan Suomen kasarmeille rakennettiin neljä vastaavanlaista rakennusta, joista jäljelle jääneen rakennus II:n pohja vastaa suurin piirtein tätä piirustusta lukuunottamatta käymälöitä, sisäkulmiin sijoitettuja piippuja ja uunien sijainteja. Kuva havainnollistaa ilmanvaihtojärjestelmää: kulmiin sijoitetut piiput toimivat poistoilmahormeina, joihin ilma siirtyi kanavistoa pitkin erillisistä huoneista poistoilmaventtiilien kautta. Raitis ilma otettiin sisään kaakeliuunien kautta. KA.

Rakennus I4 Toimistorakennus

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290014

RAKENNUKSEN TUNNUS

310225

ARKKITEHTI

August Boman

RAKENNUTTAJA

Yleisten rakennusten ylihallitus

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1882-1883

BRUTTOALA (m²)

362,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

Rakennusta on laajennettu marraskuussa 1888 päivättyjen piirustusten mukaan.

1946 rakennettiin polttoainevarasto ja kattilahuone.

1996 kunnostus- ja maalaustöitä: seinät, räystäänaluset, ikkunat, ovet, pelti- ja teräsosat maalattiin. (PHRakL HML)

1998 rakennettiin katos. (PHRakL HML)

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINRESSIÄ

Inventoinnin yhteydessä ei päästy käymään sisällä ja sisätilojen suojeleuintressien määrittelyä tulisi tehdä jatkoselvitys.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin varushuone (rustkammare).

Sen jälkeen toiminut verstaana ja varastorakennuksena.

1970-luvulta asti toimistokäytössä. Vuoteen 1984 asti rakennuksessa toimi Länsi-Suomen Huoltorykmentin järjestelmäkeskus. Rakennus on palvellut myös Rakennuslaitoksen putkimiehiä ja koneasentajia.

Nykyisin rakennus on Länsi-Suomen Huoltorykmentin Esikunnan toimistokäytössä ja siellä sijaitsee maksukeskus. Ulkopuolella on kyltti: "LSHR Länsi-Suomen huoltorykmentti. Järjestelmäkeskus. Ajoneuvojaosto/Ajoneuvosektori."

Rakennus I4 Toimistorakennus

INVENTOINTI

HAHMO

Yksikerroksinen noppamainen puutalo, jolla on ullakko ja korkea sokkeli. Rakennusta on laajennettu 1800-1900-lukujen vaihteessa lähes kaksinkertaiseksi. Runko oli alunperin etelä-pohjois-suuntainen suorakaide.

SOKKELI

Korkea sokkeli on harmaata graniittia. Rakennuksen vanhemmassa osassa kivet ovat luonnonmuotoisia ja lohkopintaisia. Laajennusosassa kivet ovat suorakaiteen muotoisia ja lohkopintaisia. Sokkeli on saumattu. Sokkelivyöhykkeessä on luukkuja.

JULKISIVU

Julkisivu on jaettu listoilla kahteen vaakasuuntaiseen vyöhykkeeseen. Alemmassa vyöhykkeessä on vaakaverhous puolipontatusta laudasta. Ullakon kohdalla on sileä, ilmeisesti ponttaamaton laudoitus. Verhoustapa lienee laajennusvaiheesta (1800-1900-lukujen vaihe). Rakennuksen nurkkia on korostettu nurkkalautoilla. Vuorilaudoitukset on uusittuja ja yksinkertaistettuja.

KATTO

Rakennuksessa on aumakatto ja se on verhottu pellillä. Katolla on jalkakourut ja vesi on johdettu alas suppiloita sekä julkisivun pintaan kiinnitettyjä syöksytorvia pitkin. Syöksytorvet ovat valkoisia, mikä ei sovi rakennuksen yleisilmeeseen.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Ikkunallinen ovi on todennäköisesti 1950-luvun pystypaneeli-ovi. Pääoveen liittyvä harjakattoinen kuisti portaineen on uusittu. Länsipuolella kellariin johtavan oven kohdalla on pieni eteinen (mahd. myöhempi). Kellarin pystypaneloitu tuplaovi on uusi ovi. Kellariin johtaa myös pienempi ja vanhempi vaakaneloitu ovi.

IKKUNAT

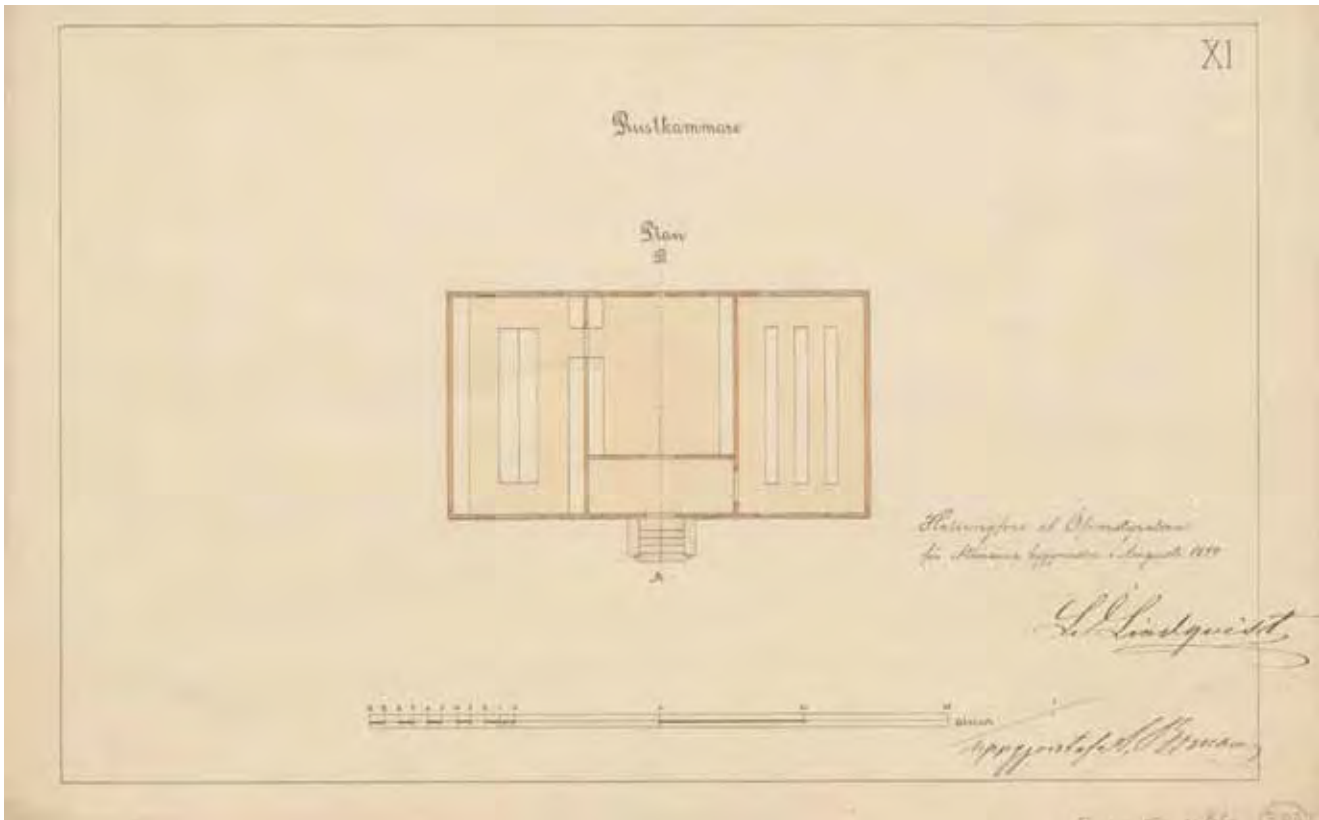
Ikkunoiden perustyyppi on kahdeksanruutuinen kaksilasinen puuikkuna, jonka ylin puite on avautuva. Ikkunat ovat alkuperäisiä. Vuorilaudoitukset on uusittu. Ikkunat on sovitettu lähelle julkisivun pintaa.

MITA HUOMIOITA

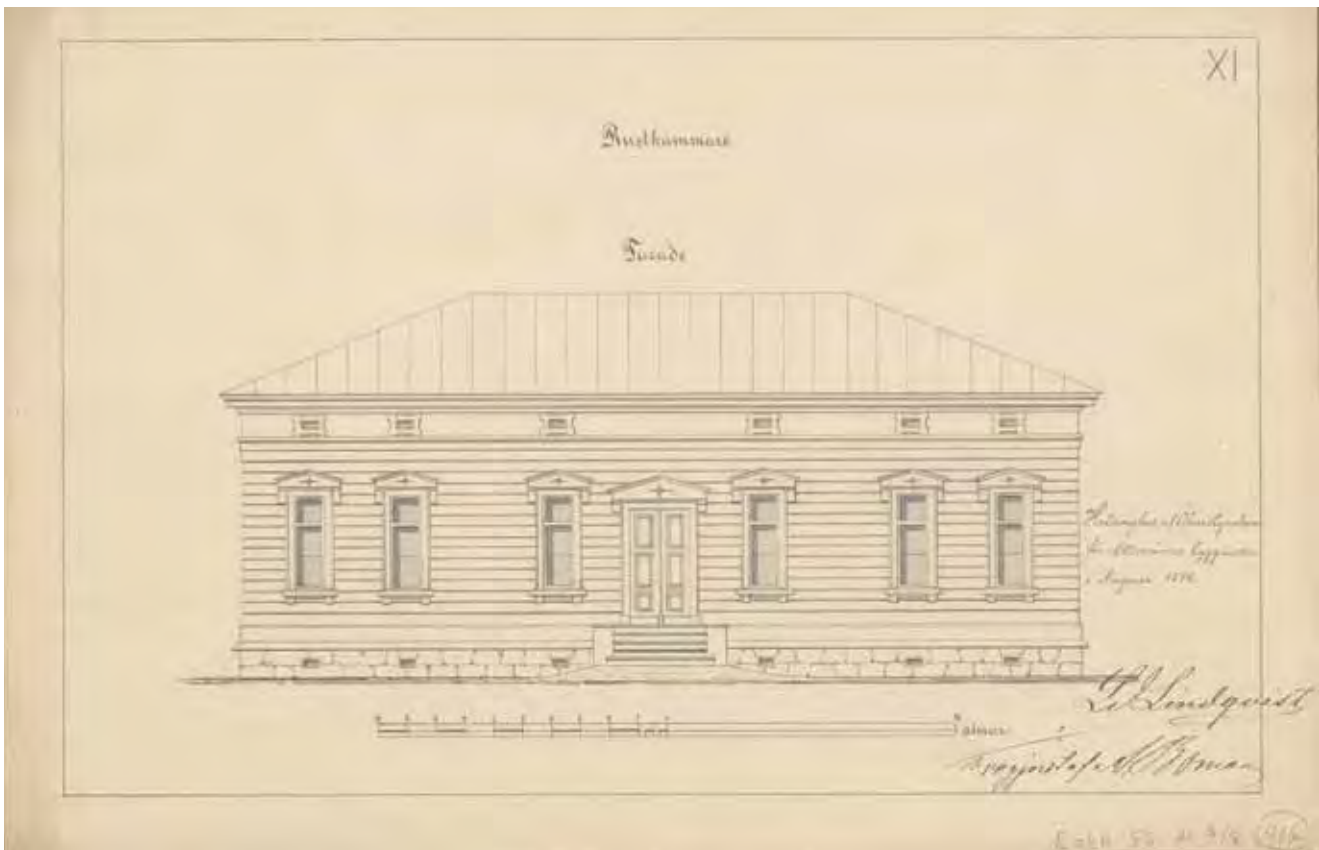
Rakennuksen välipohjissa on lankkuja puuvasoilla. Rakennus sijaitsee aidatun alueen ulkopuolella. Rakennus kuuluu kasarmien perustamisvaiheeseen, ja sitä on laajennettu vuosisadan vaihteessa. Rakennus liittyy kasarmien itäosan puutalo- ja puistomiljööseen.

SÄILYNEISYYS

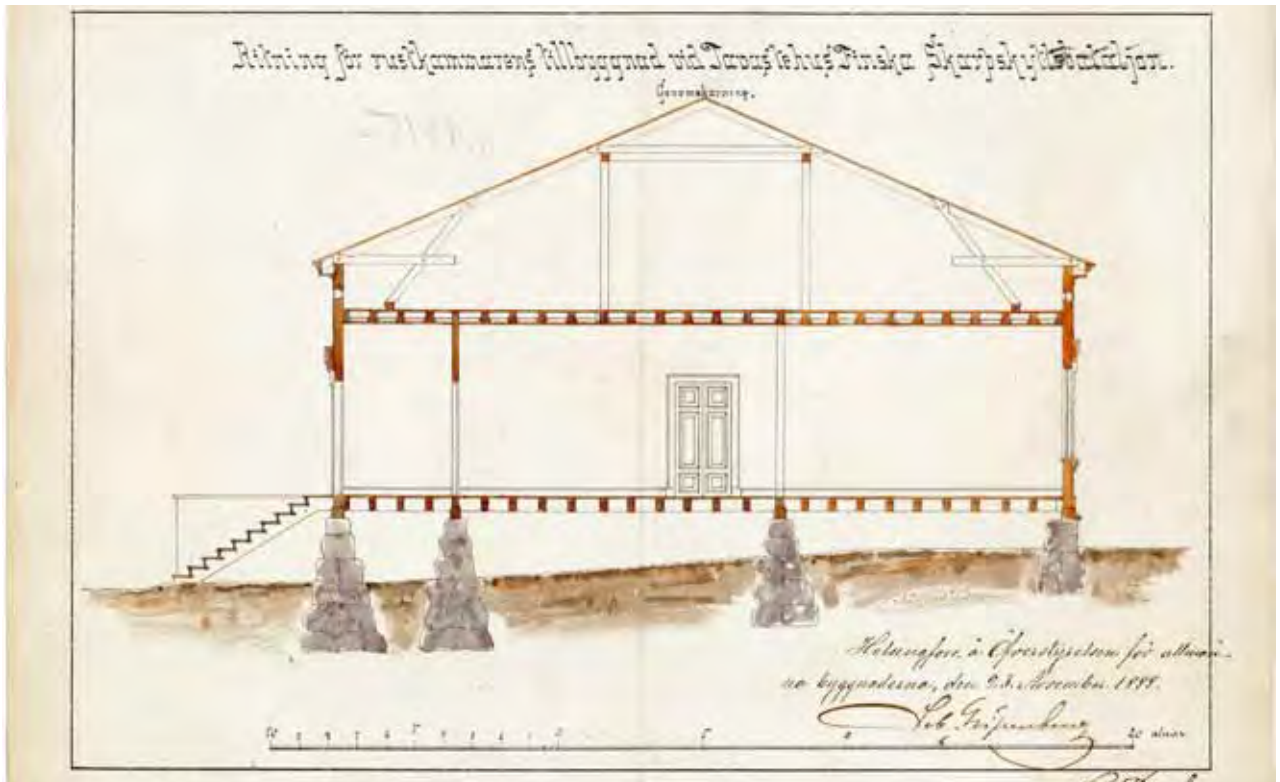
Eri vaiheet selkeästi havaittavissa

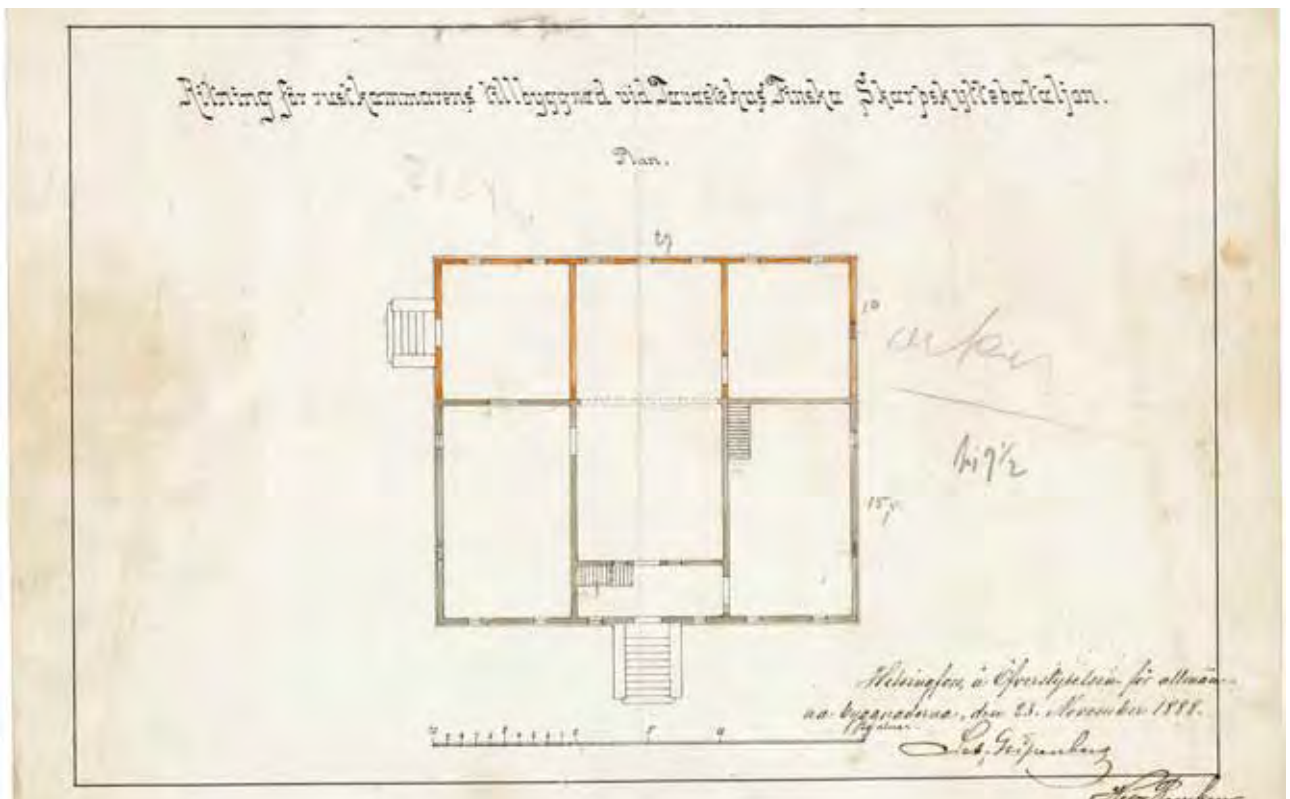
Varushuone (rustkammare), pohjapiirros, tyyppipiirustus. Suunnitelman on tehnyt Yleisten rakennusten ylihallitukselle arkkitehti August Boman elokuussa 1879. Piirustuksen on allekirjoittanut myös L. Lindqvist. Piirustus vastaa Suomen kasarmien rakennus 14:n alkuperäistä vaihetta. Kuvaan on piirretty aseiden/ammustensäilytyskalusteita. KA.

Varushuoneen julkisivupiirustus, tyyppipiirustus. Arkkitehti August Boman elokuussa 1879. Piirustuksen on allekirjoittanut myös L. Lindqvist. KA.

Hämeenlinnan Suomen tarkk'ampujapataljoonan varushuoneen muutospiirustus, leikkaus. Suunnitelma on tehty Yleisten rakennusten ylihallitukselle 23.11.1888. Piirtäjän allekirjoitus epäselvä (Helge R.) Piirustuksen on allekirjoittanut myös arkkitehti Sebastian Gripenberg, joka toimi vuosina 1887–1904 Yleisten rakennusten ylihallituksen ylitirehtöörinä. HMA.

Hämeenlinnan Suomen tarkk'ampujapataljoonan varushuoneen muutospiirustus, pohjapiirros. Laajennusalue on merkitty punaisella. Suunnitelma on tehty Yleisten rakennusten ylihallitukselle 23.11.1888. Piirtäjän allekirjoitus epäselvä (Helge R.) Piirustuksen on allekirjoittanut myös arkkitehti Sebastian Gripenberg. HMA.

Rakennus 15 Toimistorakennus

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290015

RAKENNUKSEN TUNNUS

310226

ARKKITEHTI

August Boman

RAKENNUTTAJA

Yleisten rakennusten ylihallitus

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1882-1883

BRUTTOALA (m²)

389,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

Viimeistään vuonna 1946 pääjulkisivun eli idänpuoleista sisäänkäyntiä on muutettu. Tällöin entisestä pääovesta tehtiin ikkuna ja sen viereiset ikkunat muutettiin oviksi. Vuonna 1946 muutettiin länsipuolen sisäänkäyntejä ja vanhat graniittiportaat purettiin.

2005 tehtiin rakennuksen ympärille 50 cm leveä kenttäkiveys. Sadevesikourut ja nurmikko uusittiin. Pensaita ja puita istutettiin. (PHRakL HML) Pääsisäänkäynnin puuporras uusittiin.

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINTRESSIÄ

Suojeluintressien määrittely vaatisi lisäselvitystä.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin rakennus kahdelle komppaniapäällikölle (upseerien asuintalo).

Sen jälkeen Puolustusministeriön Rakennustoimisto. 1980-luvulla rakennuksessa on ollut mm. terveydenhoidon vastaanottohuone.

Nykyisin toimistorakennus, jossa sijaitsevat Veteraanitoimisto, Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen ja Sotilaskotiperinneyhdistys ry:n toimistot.

Rakennus 15 sijoittuu rinteeseen ja pihan puoli on Eureninkatua korkeammalla.

Rakennus 15 Toimistorakennus

INVENTOINTI

HAHMO

Rakennus on yksikerroksinen puutalo. Sen runko on suorakaide, jossa on sivusiivet. Itäisivulla on näyttävä portaikko. Itäjulkisivu on yhdessä viereisten rakennusten kanssa kaupunkikuvallisesti tärkeä.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Itäpuolen katoksissa on pulpettikatto ja uusitut portaat. Vaikuttaa siltä, että sisäänkäyntien paikkaa on muutettu. Itäpuolen alkuperäiset sisäänkäynnit ovat sijainneet sivusiipien päässä.

SOKKELI

Alkuperäinen sokkeli on säilynyt. Korkea harmaakivisokkeli on ladottu luonnonmuotoisista lohkoituista kivistä. Sokkeli on saumattu. Sokkelissa on luokkuja, joiden yläpuolella on tiilikaari. Sokkelin edessä on puolen metrin mukulakivivyöhyke.

IKKUNAT

Ikkunat ovat kuusiruutuisia kaksilasisia puuikkunoita. Niiden puitteet ja karmit on todennäköisesti uusittu. Niitä kiertävä koristeellinen vuorilistoitus on hyvin säilynyt.

JULKISIVU

Julkisivu on jaettu listoilla kolmeen vaakasuuntaiseen vyöhykkeeseen. Ikkunoiden alapuolisessa vyöhykkeessä on pystyverhous, ikkunoiden kohdalla vaakaverhous ja ullakolla pystyrimaverhous. Verhoustapa lienee alkuperäinen. Rakennuksen nurkkia on korostettu nurkkalautoilla. Ikkunoiden yläpuolella on koristevelyöhyke. Vuorilautoitukset ovat alkuperäisiä.

MUITA HUOMIOITA

Välipohjissa on lankkuja puuvasoilla. Uuneja on ollut 14, helloja 2. Rakennus kuuluu kasarmin perustamisvaiheeseen ja liittyy kasarmin itäosan puutalo- ja puistomiljööseen. Se sijaitsee aidatun alueen ulkopuolella. Rakennus on hyvin samankaltainen kuin rakennus 4.

KATTO

Pääsiivessä on aumakatto ja sivusiivissä, jotka ovat matalampia, on harjakatto. Katto on pellitetty ja varustettu jalkakouruilla. Katto on väritään grafiitin harmaa. Vesi on johdettu vanhan mallisia suppiloita ja julkisivun pintaan kiinnitettyjä syöksytorvia pitkin. Katto on uusittu. Räystäät ovat umpinaisia. Katolla on runsaasti savupiippuja.

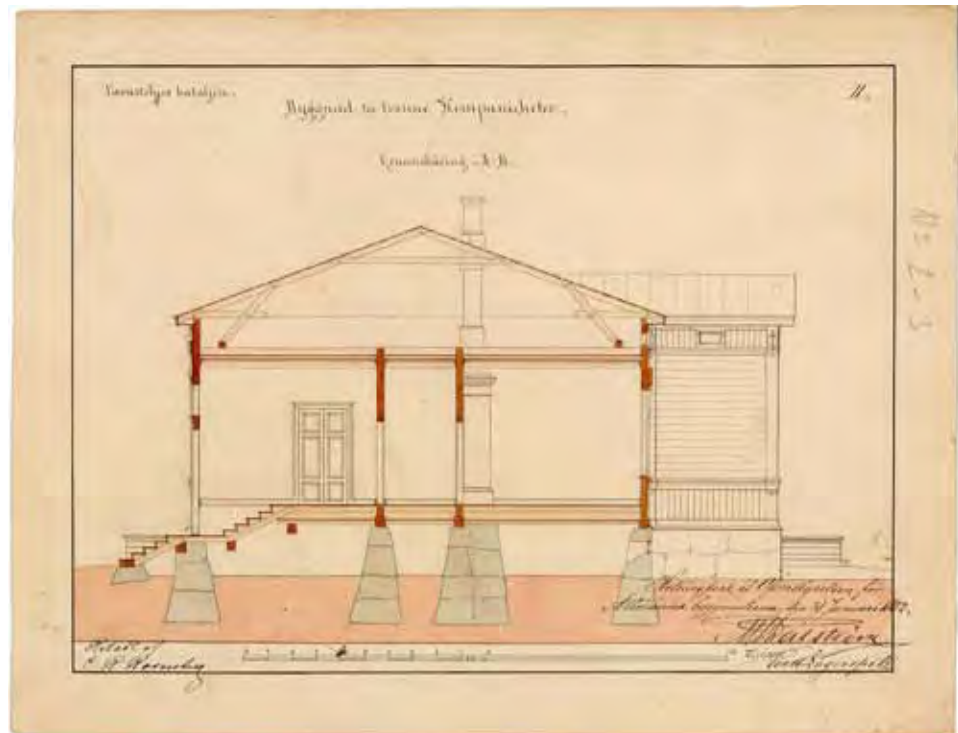
SÄILYNEISYYS

Erittäin hyvin säilynyt

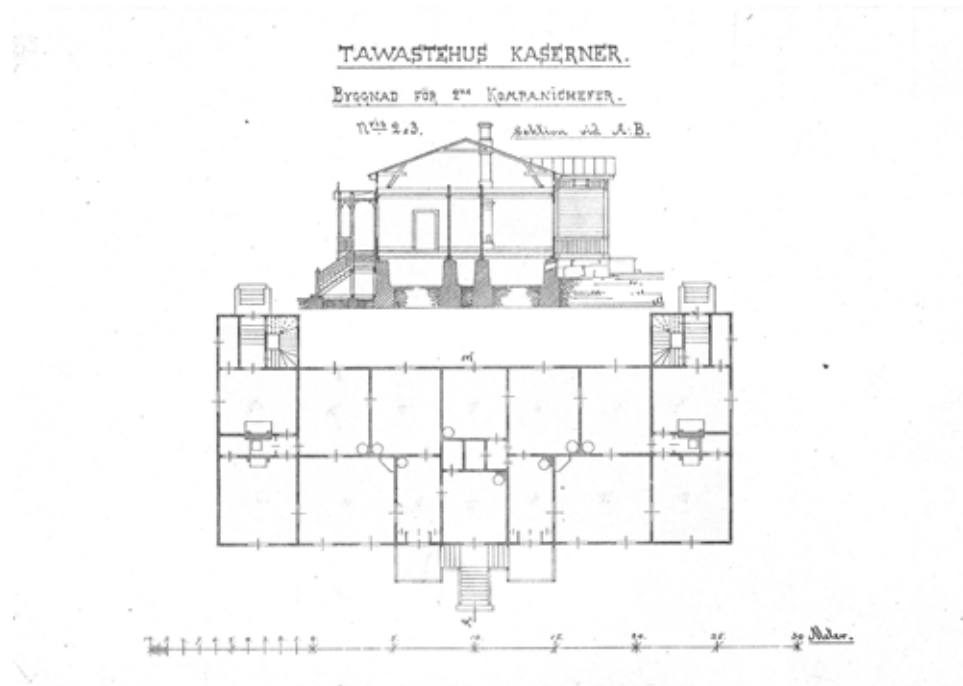
Rakennus 15:n ajoittamaton kuva sisäpihan puolelta. Sisäänkäyntejä on kuvan ottamisen jälkeen muutettu. HKM.

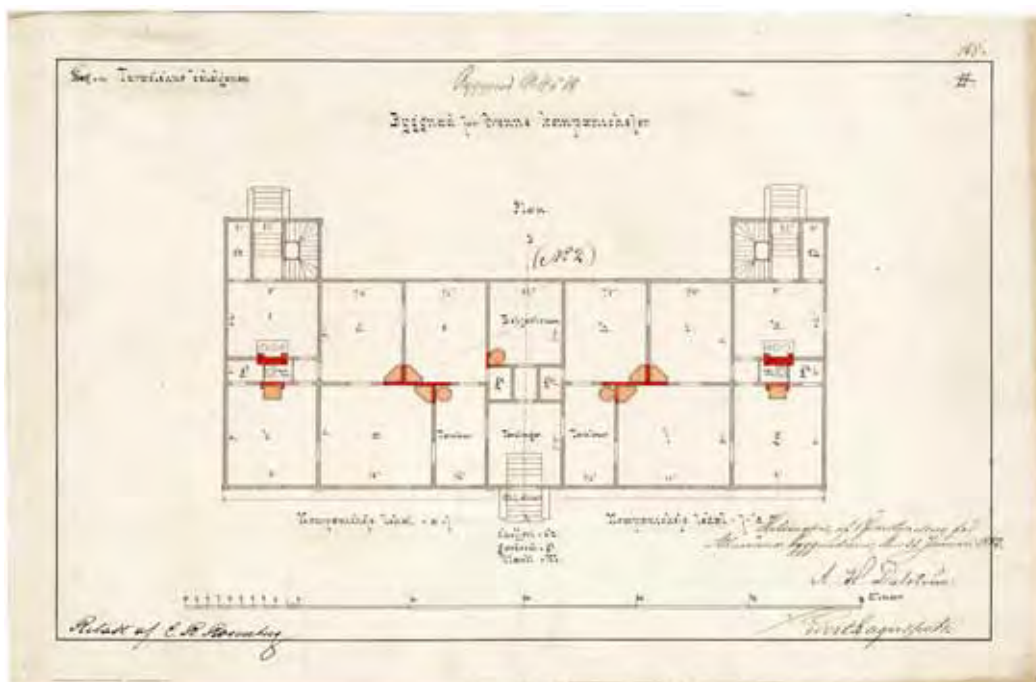

Hämeenlinnan pataljoonan nuoremman komppaniapäällikön asuinrakennuksen leikkaus A-B. Piirtänyt 31.1.1882 C. R. Rosenberg. Allekirjoittaneet Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdit A. H. Dalström ja Evert Lagerspetz. Piirustus pohjautuu August Bomanin tyyppi-piirustukseen. HMA.

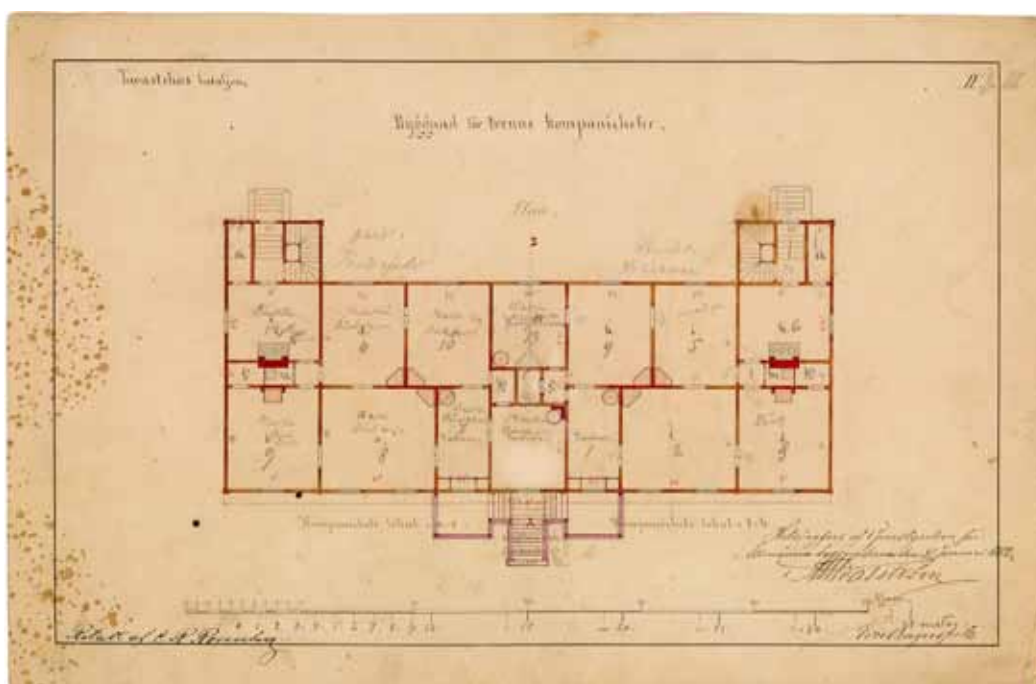

Hämeenlinnan kasarmien kahden komppaniapäällikön asuinrakennus, leikkaus A-B ja pohjapiirros. Piirustusta ei ole päivätty. HMA.

Hämeenlinnan pataljoonan kahden komppaniapäällikön asuinrakennuksen pohjapiirros. Suunnitelma on tehty Yleisten rakennusten ylihallitukselle 31.1.1882 ja sen on piirtänyt C. R. Rosenberg. Piirustuksessa on myös ylihallituksen arkkitehtien A. H. Dalström ja Evert Lagerspetz allekirjoitukset. Suunnitelma noudattaa tiukasti August Bomanin tyyppiirustusta, erona ovat vain uunityyppit ja uunien sijoitukset. HMA.

Hämeenlinnan pataljoonan kahden komppaniapäällikön asuinrakennuksen pohjapiirros, muutospiiirustus. Vuoden 1882 piirustuksen päälle on piirretty muutokset liittyen itäulkisivun sisäänkäyntimuutokseen. Graniittiporras korvattiin suurella puuportaikolla. Samalla entisestä pääovesta tehtiin ikkuna ja sen molemmin puolin lisättiin ovet ikkunoiden paikoille. Itse muutostyön ajankohtaa ei ole päivätty kuvaan. HMA.

Rakennus I8 Korjaamo

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290018

RAKENNUKSEN TUNNUS

310227

ARKKITEHTI

August Boman

RAKENNUTTAJA

Yleisten rakennusten ylihallitus

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1882-1883

BRUTTOALA (m²)

396,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1952 ullakkotilojen käyttöä muutettiin. (PHRakL HML)

1980-luvulla rappausta korjattiin. Selvitettiin rakennuksen soveltuvuutta toimipaikkaruokalaksi. (MV)

2001 muutos putkiverstaaksi ja toimistoiksi. (PHRakL HML)

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINTRESSIÄ

Sisätiloihin ei liity suojeleuintressiä.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin leipomorakennus, jossa sijaitsi leipomon, leipävarastojen ja makasiinin lisäksi myös leipurin asuinhuone, upseerien ja miehistön erilliset pyykkituvat ja mankelointihuone.

Suomen itsenäisyyden aikana rakennus on toiminut varastona ja pesutupana. 1970-luvulla rakennus oli sekundäärikäytössä. Se on toiminut myös Puolustustvoimien tykkikorjaamona ja siellä on työskennellyt kirvesmiehiä.

2001 alkaen rakennus on Puolustushallinnon Rakennuslaitoksen LVI-osaston käytössä putkiverstaana sekä toimisto- ja varastotiloina.

Entisen leipomorakennuksen sisällä on nykyisin Puolustushallinnon Rakennuslaitoksen LVI-osaston verstaatioita.

Rakennus I8 Korjaamo

INVENTOINTI

HAHMO

Rapattu 1880-luvun entinen leipomorakennus on suorakulmainen, yksikerroksinen ja harjakattoinen. Talossa on ullakko, jota on käytetty varastona. Sen länsi-itä -suuntainen runko on tielinjan suuntainen. Rakennus on ainoa kasarmien ensimmäisestä rakennusvaiheesta säilynyt kivirakennus.

SOKKELI

Sokkelissa on tasainen sementtipinta. Kadun puolella sokkelissa on aukkoja, joissa on ollut luukkuja. Kiinteistötietojen mukaan sokkeli on graniittia.

JULKISIVU

Rapattu tiilijulkisivu on väriltään keltainen. Ensimmäisen kerroksen ja ullakon rajassa on valkoiseksi maalattu rappauslista. Kattoikkunat rikkovat räystäslistan pohjoissivulla luukkujen kohdalla. Rakennuksen päädyssä listan vaakaosa taittuu päätuseinälle kiertäen rakennuksen kulman. Ikkunoiden yläpuolella on koristepäädty.

KATTO

Katto on saumattua, tummanharmaata peltiä. Katolla on jalkakourut ja suppilopäiset syöksytorvet on asennettu julkisivun pintaan. Savupiiput on pellitetty.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Pohjoisen julkisivun yhtä sisäänkäyntiä on levennetty. Rakennuksessa on kolme tuplaovea (myöhempiä) ja kolme yksilehtistä ovea, jotka ovat myöhempiä. Kyseisten ovien yläpuoliset ikkunat ovat mahdollisesti alkuperäisiä.

IKKUNAT

Talon ikkunatyyppi on ollut kuusiruutuinen kaksilasinen puuikkuna, jossa on kiinteä yläpuite ja avautuvat alapuitteet. Päädyssä on ikkunoita myös ullakolle, jotka saattavat olla alkuperäisiä. Pohjoissivulla on luukkuja ullakolle.

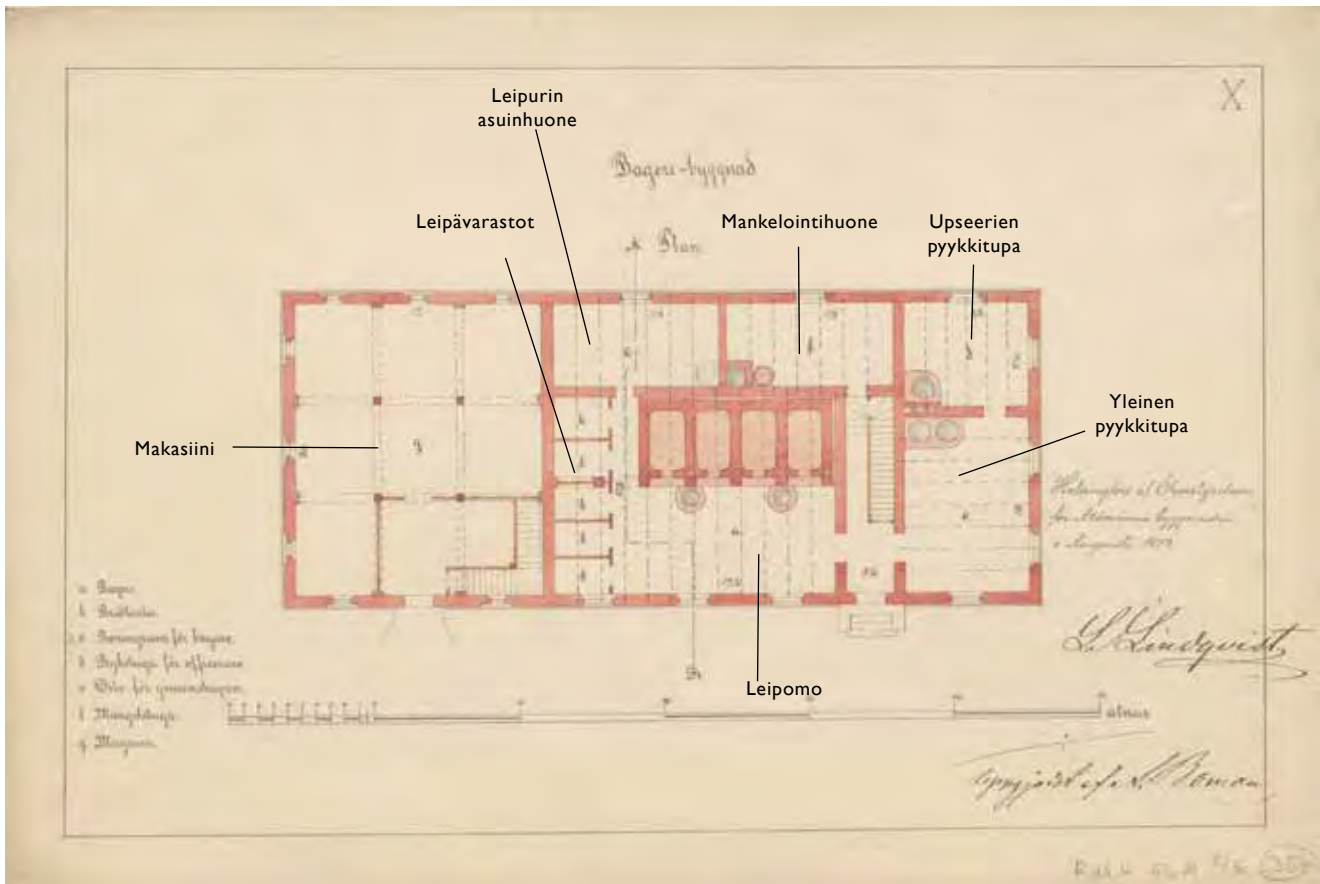
MUITA HUOMIOITA

Rakennuksen välipohjat ovat betonia. Länsipäädyssä on kosteusvaurio. Oveissa on postiluukku, jossa lukee: "PH RAKL LVI OSASTO". Rakennus sijaitsee aidatun alueen ulkopuolella.

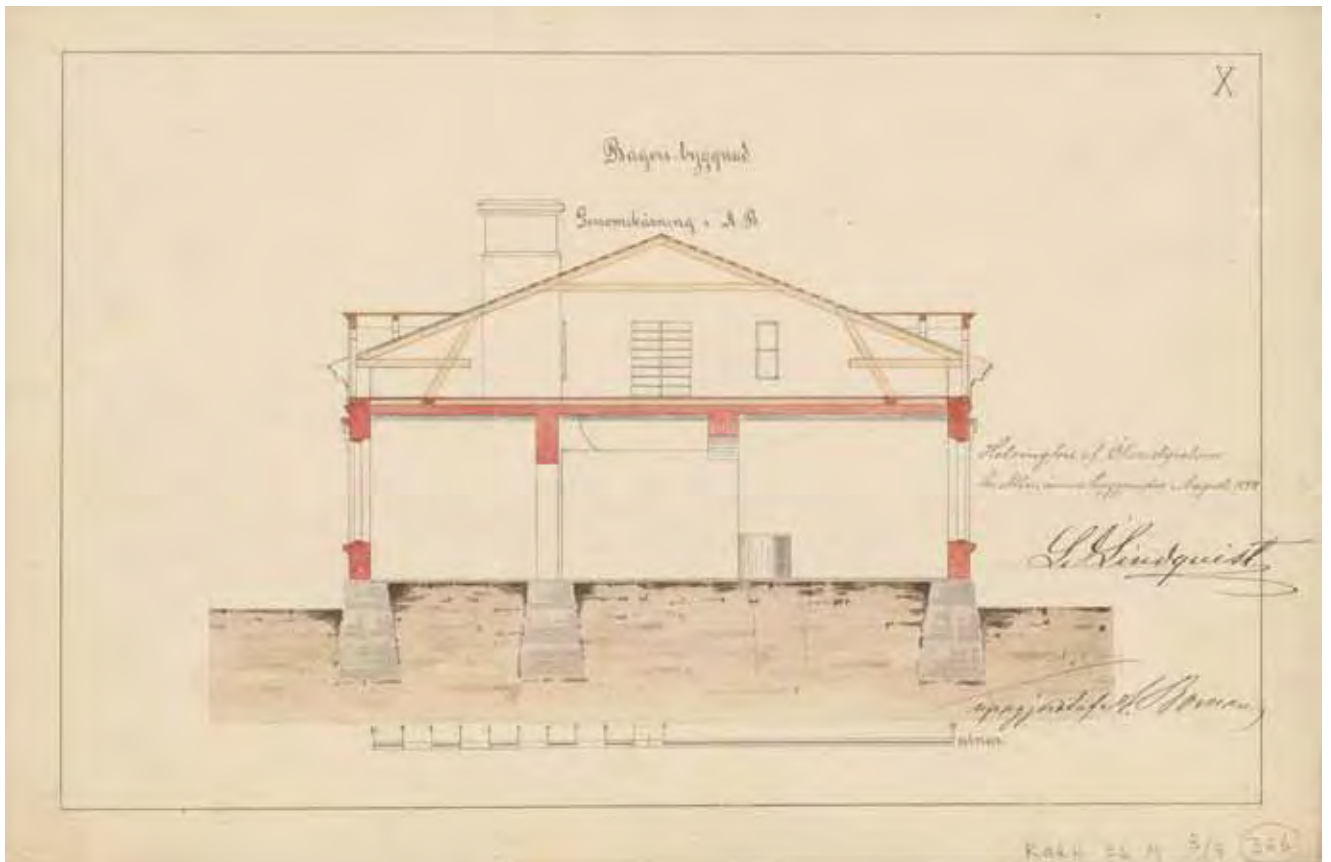
Rakennus on kasarmialueen ainoa perustamisvaiheesta peräisin oleva kivirakennus.

SÄILYNEISYYS

Erittäin hyvin säilynyt

Leipomorakennuksen pohjapiirros, tyyppipiirustus. Suunnitellut ja piirtänyt Yleisten rakennusten ylihallitukselle elokuussa 1879 arkkitehti August Boman. Piirustuksen on allekirjoittanut myös L. Lindqvist. Suomen kasarmien rakennus 18 rakennettiin tyyppiirustuksen mukaan. KA.

Leipomorakennuksen leikkaus A-B, tyyppiirustus. August Boman elokuussa 1879. KA.

Leipomorakennuksen julkisivu, tyyppiirustus. August Boman elokuussa 1879. KA.

Rakennus 19 Puutyöhuone/varusvarasto

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290019

RAKENNUKSEN TUNNUS

310228

ARKKITEHTI

Venäläinen insinöörikomennuskunta

RAKENNUTTAJA

Venäläinen insinöörikomennuskunta

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

1913

BRUTTOALA (m²)

1 118,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

Ei tiedossa.

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINRESSIÄ

Portaikot ja kappaholvikatot.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin rakennus oli kylmä korjaamo- ja varstorakennus.

Sen jälkeen rakennuksessa on sijainnut puutyöhuone ja maali- ja muita varastoja. Toisessa kerroksessa sijaitti varustevarasto.

Nykyisin rakennus on tyhjänä.

Varstorakennuksen räystäään alla oleva tiilikuviointi on koristeellista.

Nykyisin rakennus 19 on tyhjillään. Rakennuksessa on säilynyt joitakin vanhoja uuneja.

Rakennus 19 Puutyöhuone/varusvarasto

INVENTOINTI

HAHMO

Punatiilinen kaksikerroksinen 1910-luvun verstaas on suorakulmainen ja harjakattoinen. Rakennuksella on ullakko. Talon runko on länsi-itä-suuntainen ja rakennus sijoittuu kadun varrelle. Rakennuksessa on kaksi porrashuonetta, joihin käynnit sijaitsevat pihan puolella. Julkisivut eivät ole täysin symmetrisiä. Pohjoisen puolella pitkässä julkisivussa on leveämmät risaliitit sen päissä ja eteläpuolella kapeammat portaan kohdalla.

SOKKELI

Sokkeli on tehty suorakulmaisista harmaagraniittilohkareista. Pilastereiden kohdalla se on ulkoneva. Sokkeli on saumattu puolipyöreällä saumalla, joka on vuosisadanvaihteen arkkitehtuurille tyypillinen piirre.

JULKISIVU

Punatiilijulkisivussa on ristilimitys. Sokkelin yläpuolella on suora tiililista. Risaliittien välisellä osuudella on suora tiililista kerrosten välissä ja koristeellinen räystäslista. Rakenteelliset tiilikaaret ovat näkyvissä ikkunoiden päällä ja risaliittivyöhykkeellä ikkunoissa on lisäksi lakikivi. Toisen kerroksen ikkunoiden alapuolella on tiilinen koristevyöhyke. Rakennuksen päädyt ovat umpinaisia muutamia aukkoja lukuunottamatta.

KATTO

Harjakatto on verhottu tummanharmaalla saumatulla pellillä. Räystäällä on reunus, jonka takana on luultavasti jalkakouru. Suppilopäiset syöksytorvet on asennetty julkisivun pintaan. Punatiiliset piiput on pellitetty päältä.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Rakennuksessa on peltiset pariövet (1910-l).

IKKUNAT

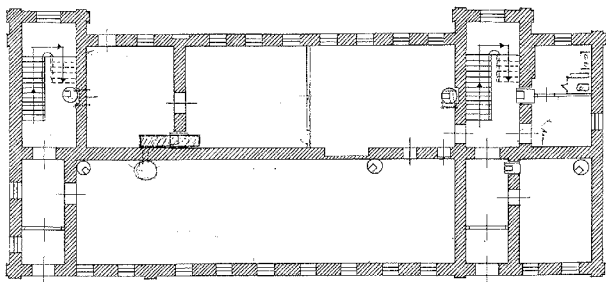
Tyypillisen ikkunan yläikkuna on jaettu pieniin pystysuuntaisiin ruutuihin, mikä on jugendille tyypillinen piirre. Alapuitteet muodostavat kuusiruutuisen ikkunan. Porrashuoneen ikkuna on leveämpi, ruutuja on kuuden sijasta yhdeksän. Ikkunoissa on fortuskoja, eli ruudun kokoisia tuuletusikkunoita.

MUITA HUOMIOITA

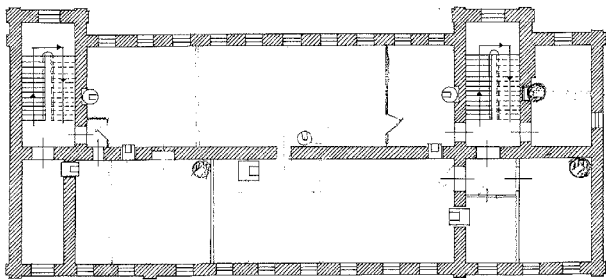
Rakennus oli inventoitaessa tyhjillään ja sisätiloiltaan huonossa kunnossa. Rakennuksen välipohjissa on I-palkkeja ja lankkuja. Rakennus sijaitsee aidatun alueen ulkopuolella.

SÄILYNEISYYS

Eri vaiheet selkeästi havaittavissa

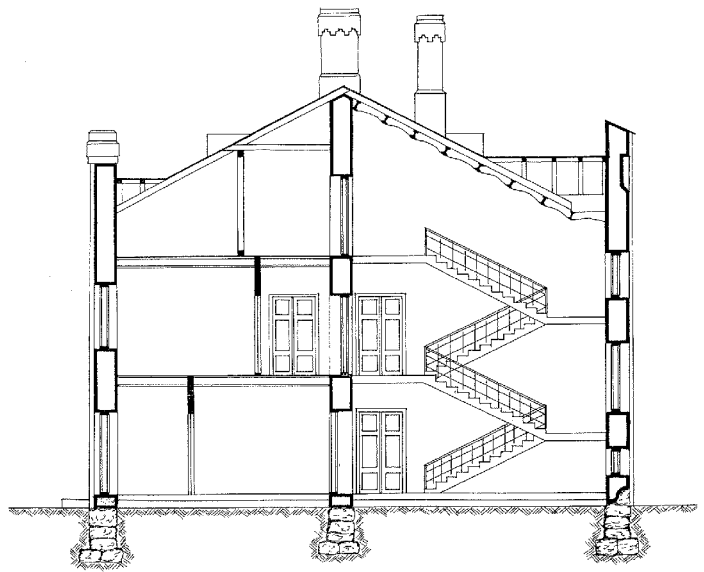

I KERROS

II KERROS

L = 41,20 m
P = 30,15 m

LEIKKAUS A-B

2271/19/1

HÄMEENLINNAN KASARMIPOITO/L. S.	1/100	AA-A6, Xop. 22.12
	1/200	
SUOMENKASARMI		
Rak. N ^o 22. 19		

Varastorakennuksena toimineen rakennuksen 19 1. ja 2. kerroksen pohja ja leikkaus. 4.4.1946. PHRakL HML.

Rakennus 20 Varasto

YLEISKUVA

PIHAPIIRI

KIINTEISTÖNUMERO

109-7-64-3

RAKENNUKSEN NIMI

13290020

RAKENNUKSEN TUNNUS

310230

ARKKITEHTI

Puolustusministeriön teknillisen osaston rakennustoimisto

RAKENNUTTAJA

Puolustusministeriö

OMISTUS, HALLINNOINTI

Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt

RAKENTAMISAJANKOHTA

Suunniteltu 1934

BRUTTOALA (m²)

690,0

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1946 rakennuksen itäpäähän rakennettiin uudet uunit ja savukanavat.

1988 julkisivumaalaus ja -muutos.

2001 pohjaa muutettiin (PHRakL HML)

LIITTYKÖ SISÄTILOIHIN SUOJELUINTRESSIÄ

Sisätiloihin ei liity suojeleuintressejä.

KÄYTTÖHISTORIA

Alunperin toiminut tykkivajana.

Nykyisin kylmä varasto ja autotalli.

Sisätilat ovat avointa tilaa. Rakennuksen puukattoa kannattavien puupilareiden alaosat on suojattu betonilla.

Rakennus 20 Varasto

INVENTOINTI

HAHMO

Yksikerroksinen suorakaiteen muotoisen, harjakattoisen rakennuksen eleetöntä pihajulkisivua rytmittää rivi mahtavan kokoisia tallinovia. Modernistinen rakennus valmistui tykkivajaksi. Katon yläpuolelle nouseva palomuri jakaa volyymin kahtia.

OVET JA SISÄÄNKÄYNNIT

Rakennuksessa on kahdeksan tasaleveää teräslevyverhottua tallin ovea, joissa on mahtavan kokoiset aukipitolaitteet.

SOKKELI

Sokkeli on maalaamatonta betonia, jossa on vaakasuuntainen muottilaudan painama pintakuvio.

IKKUNAT

Ikkunoita ei ole, mutta kadun puolella on kahdeksan luukku.

JULKISIVU

Nykyisin keltainen julkisivu on sileäksi rapattu ja täysin koristelematon.

MUITA HUOMIOITA

Rakennus tehtiin 1880-luvulta peräisin olleen, puretun halkoliiterin paikalle.

Rakennuksen itäpäädyssä on iv-ritilöitä ja pieni ovi.

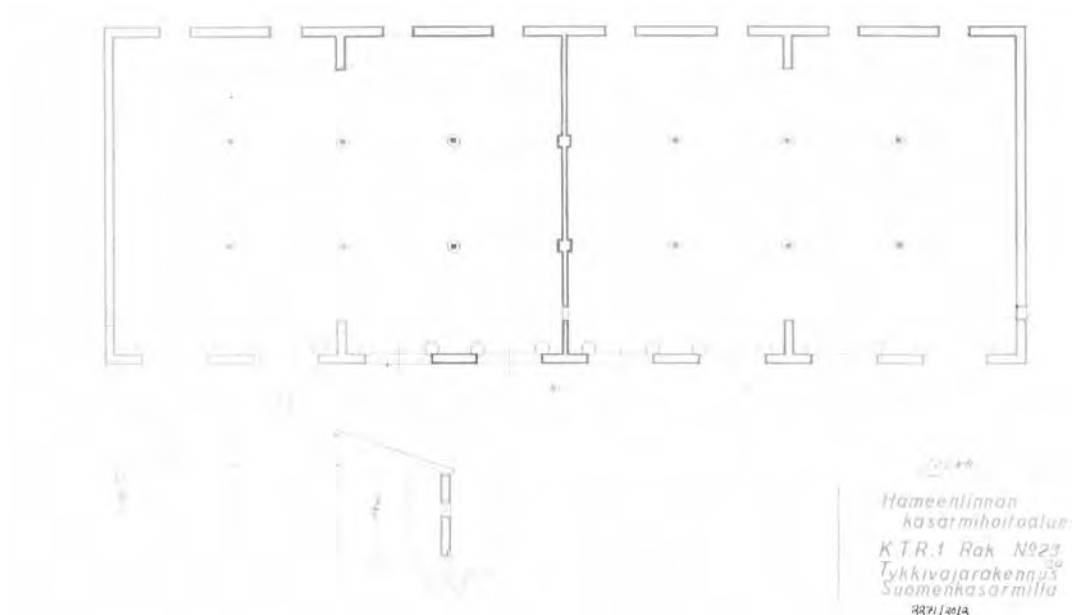
1970-luvulla rakennuksella ei todettu olevan säilyttämistavoitteita. (Laine 1978)

KATTO

Tummanharmaa katto on verhottu saumatulla pellillä, valkoinen räystääs on profiililtaan pyöreä riippuräystääs, ja pyöreäprofiiliset syöksytorvet on asennettu rakennuksen pintaan. Katolla on kaksi iv-laitetta.

SÄILYNEISYYS

Erittäin hyvin säilynyt

Tykkivajarakennuksen pohja ja leikkaus. Piirustusta ei ole päivätty. PHRakL HML.

Rakennuksen 20 julkisivu Vuorikadulle on umpinainen. Selkäsuonkadun puoleisessa julkisivussa on kahdeksan luukku.

6 / Pihapiiri

Suomen kasarmit sijoittuvat ruutukaava-alueelle, jonka pääakselit kulkevat siivilmansuuntien mukaan. Alueen maasto viettää etelään ja itään. Suurimmat korkeuserot ovat itälaidan puisten upseerirakennusten ja keskiosan tiilirakennusten välissä siten, että puutalot sijoittuvat rinneeseen. Korkeusero tontin korkeimman ja matalimman kohdan välillä on noin kahdeksan metriä.

Alueen pääsisäänkäynti on alunperin tapahtunut pohjoisesta Turuntieltä nykyisten rakennusten nro 1 ja 2 välistä. Tätä kulkureittiä oli vastassa keskuspihan puolella päävartio. Nykyisin alueelle kuljetaan etelästä rakennusten nro 10 ja 11 välissä sijaitsevan kulunvalvontakopin ohitse suljetun portin kautta. Toinen sisäänkäynti on rakennusten nro 1 ja 5 välissä Vuorikadulta. Muistona entisestä pääsisäänkäynnistä Turuntien varressa on aluetta reunustavassa rauta-aidassa edelleen portti pohjoiseen. Etelässä tämä kyseinen, vuonna 1994 rakennettu pystypinnainen teräsaita, sijaitsee jo rakennusten nro 10 ja 12 välissä, jättäen näin osan kasarmien rakennuksista aidan ulkopuolelle. Yhtäältä idässä aita kulkee rakennusten nro 2 ja 10 välissä siten, että rakennus nro 7 rajautuu sen ulkopuolelle. Kulku aidatun ja aitaamattoman alueen välillä tapahtuu sähköisellä avaimella toimivien porttien kautta.⁹⁴

Alunperin aluetta rajasi yhtäjaksoinen puinen aita, joka näkyy hyvin varhaisissa valokuvissa. Myös alueen sisällä oli aita- ja

vartiorakennelmia. Puuaidan purkuajan kohta ei ole tiedossa mutta rakennusten nro 1 ja 2 paikalla olleiden puukasarmien tuhoutuminen palossa ja sitä seurannut uudisrakentaminen luultavasti vaikuttivat aitaan. Viimeistään vuonna 1989 rakennettu kevyen liikenteen väylä⁹⁵ Turuntien varteen kavensi aidalle varattua tilaa ja oli kenties yksi syy uuden teräsaidan rakentamiselle vuonna 1994. Kasarmialueen valaisinpylväät ovat mahdollisesti 1970-luvulta.

Suomen kasarmien pihapiirin luonteeseen merkittävimmin vaikuttaa rakennusten ryhmittely, jonka ansiosta alueen luoteisosaan syntyi suuri rakennusten ympäröimä keskuspiha, itä- ja eteläosiin rakennusten reunustamat, leveät käytävät. Tosin alueen eteläosa oli ennen rakennettu nykyistä tiheimmin. Toinen leimaa antava piirre on alueen kasvillisuus. Eritoten vanhat lehtipuut rakennusten reunustoilla ovat näyttäviä.

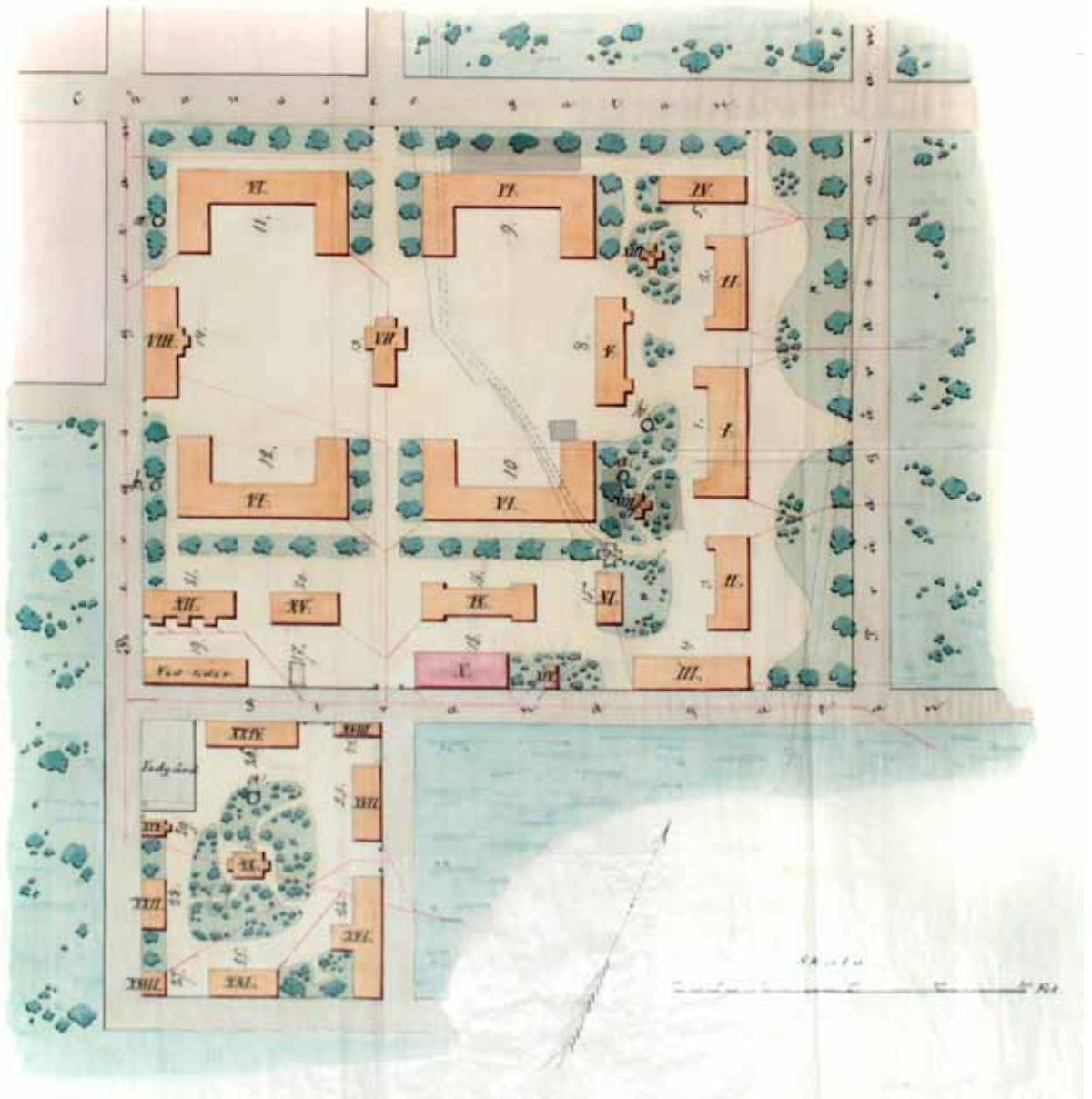
Puuston rooli viihtyvyyden luojana oli huomioitu jo Bomanin suunnitelmissa ja alueen ensimmäisiin asemapiirroksiin on merkitty paikkavaraukset puustolle ja pensasistutuksille. Kasvillisuus on usein merkitty myös myöhempiin karttoihin. Kuten kartat ja ilmeisesti 1900-luvun alkuun sijoittuvat varhaiset valokuvat osoittavat, erityisesti upseerirakennusten edustalle ja läheisyyteen istutettiin pensasryhmiä ja Eureninkadun puisto oli varsin rehevää. Alkuperäisen suunnitelman mukaisesti tähän viihtyisäksi rakennettuun ympäristöön korttelin itäreunalle majoittuivat

⁹⁴ Aitauksen piirustukset hyväksyttiin 22.4.1993. Ne suunnitteli arkkitehtitoimisto Heliövaara/arkkitehti Mikko Heliövaara (PH-RakL HML).

⁹⁵ PHRakL HML.

Plankarta öfver projekterad placering af

KASERNBYGGNADERNE I TAVASTEHS

7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoonan kasarmi-alueen asemapiirros vastaa 1880-luvun toteutunutta tilannetta, poislukien eteläpuoleisen sairaalokorttelin keskiosan. Rakennusten ja pihapiirin sommittelu on suorakulmaista ja geometristä. Tärkeimmät akselit sijoittuvat luoteis-kaakkosuuntaisesti päävartiorakennuksen kautta ja tätä suuntaa kohtisuorasti. Rakennusten lukumäärä on suuri, erityisesti nykyisen parkkialueen kohdalla. Rakennusten väliin muodostuu erilaisia pihvoja, joista suurimmat ovat neljän U-muotoisen miehistökasarmin väliin muodostuneet kulmistaan suljetut pihat, jotka toimivat suurten pataljoonaryhmi-

en kokoontumis- ja järjestäytymisalueina Istutuksilla on suunnitelmassa suuri osuus ja puurivit ja nurmi-alueet on merkitty tarkasti. Itäreunan komppaniapäälliköiden/upseerien asuintalojen rakennusrintama sijoitettiin puistomaiseen ympäristöön, mikä korosti kantahenkilökunnan hierarkista asemaa sekä sitä, että näissä rakennuksissa asui myös perheitä. Pääkorttelin eteläreunaan sijoitettiin lähinnä huoltoja palvelevia toimintoja, kuten leipomo- ja pesularakennus, varastoja sekä halkoliiteri ja käymälä. HMA.

Kasarmialueen itäreunan puutalojen rivi ja puistokadun vehreyttä. Edustalla näkyy upseerien asuintalon numero 8 upea lasiveranta, jonka suunnitteli Alfred Cawén. Kuva on julkaistu Den finska militären - Suomen sotalaisos -teoksessa, Tukholma 1902. Valokuvaaja Frans Engström. MV.

alueella asuvat perheet. Myös 1880-luvun pataljoonakasarmien edustalla kasvoi pensaita, kun taas 1910-luvun tiilikasarmien edustalle istutettiin yksittäisiä puita. Pensaitoja on istutettu myös myöhemmin. Päävartiota ovat aina kehystäneet suuret puut.

Arkkitehtitoimisto Heliövaara ja Uksila teki vuonna 1988 Suomen kasarmien korttelisuunnitelman, jonka tavoitteena oli lisätä alueen vehreyttä ja puistomaisuutta istuttamalla puurivejä pysäköintialueen keskelle ja rakennusten ympärille. Näitä puurivejä ei kuitenkaan istutettu.

Vuonna 2007 valmistuneen maankäyttösuunnitelman kanssa samanaikaisesti laadittiin maisemasuunnitelma. Se tähtää alueen historian huomiointiin ja säilyttä-

miseen muutoksia tehtäessä. Suunnitelma korostaa olemassaolevan puuston uusimista entisen kaltaiseksi ja harkittuja täydennysistutuksia. Pensasaitojen sijoittelua suunnitelma sen sijaan esittää muutettavaksi pois rakennusten 1 ja 2 edustoilta pysäköintialueita kehystämään. Piha-alueen päällystemateriaaliksi suunnitelma esittää ensisijaisesti kivituhkaa, kiveykseen käytettäväksi nupukiveä (rakennusten sisäänkäynti) ja kenttäkiviä (rakennusten ympäristö).⁹⁶ Tällaisia päällystyksiä onkin toteutettu ainakin rakennusten nro 4, 8 ja 15 ympäristössä. Vuonna 2005 tehtiin rakennuksia ympäröivä 50 cm leveä kent-

⁹⁶ Suomen kasarmien maankäyttö- ja maisemasuunnitelma 2007, 13–14.

Näkymä Myllymäeltä kohti 7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoona-alueetta. Etualan sairaala-toimintojen rakennukset on purettu 1960- ja 1970-luvuilla ja niiden tilalle on myöhemmin rakennettu kivisiä kerrostaloja. Aluetta kiertää puuaita. Kuva on alunperin julkaistu Kyläkirjaston Kuvalehden B-sarjassa 1901 n:o 10. MV.

täkiveys. Samassa yhteydessä uusittiin sadevesikourut ja nurmikko, sekä istutettiin pensaita ja puita (marjatuomipihlaja, likusterisyreeni).⁹⁷

Vuonna 2007 alueelle rakennettiin jätekatos rakennusten 8 ja 10 väliin. Puisen säleikön ympäröimänä ja punaiseksi maalattuna se ottaa huomioon ympäröivät puu- ja tiilirakennukset.

Alueella toimineista joukko-osastoista näkyvin jälki ympäristössä on Turuntien varressa sijaitseva kenttätykistöjoukko-osastojen muistomerkki, joka on luovutettu Hämeenlinnan kaupungille. Muistomerkki sisältää kivisen jalustan päällä kolme jääkärikykistön käytössä ollutta

haupitsia ja jalustaan kiinnitetyn muistolaatan.⁹⁸ Myös rakennuksen nro 2 länsipäädystä on kaksi muistolaattaa, mutta niiden vaikutus maisemaan on paljon pienempi.⁹⁹

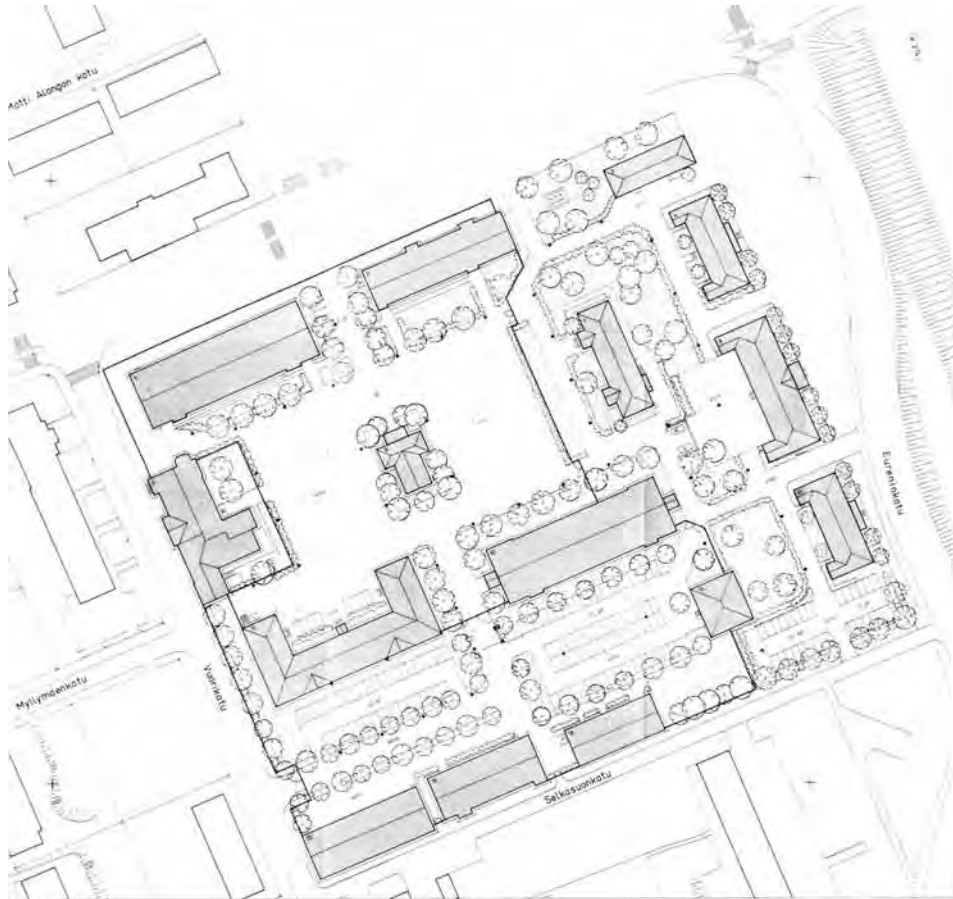
98 Tykkimuistomerkin kyljessä lukee:

Suomen kasarmilla toimineet kenttätykistöjoukot:

Jääkärikykistörykmentti	1921–1933
Mittauspatteri	1924–1926
Erillinen mittauspatteristo	1929–1930
KTR 1:n Hämeenlinnan patteristo	1934
Kenttätykistörykmentti 1	1934–1939
Mittauspatteri	1933–1943
III / Kenttätykistörykmentti 4	1951–1952
Panssariprikaatin patteristo	1952–1954
Jääkäripatteristo	1957–1977

99 Korkama ja Roudasmaa 1988, 650-1.

97 PHRakL HML.

Arkkitehtitoimisto Heliövaara ja Uksilan korttelisuunnitelma, joka on päivätty 11.10.1988. Suunnitelmaan kuului mm. ehdotus puurivien istuttamiseksi pysäköintialueelle ja rakennusten ympärille. Ehdotus vastasi osittain 1880-luvun alkuperäis-suunnitelmia, mutta sitä ei kuitenkaan toteutettu. PHRakL HML.

Suomen kasarmien pihapiiriin nykytilanne. Rakennukset kehystävät tontin reunoja. Rakennusten välissä on erilaisia pihoja, joista tärkeimmät sijoittuvat päävartiorakennuksen nro 6 ympärille. Tontin eteläosan hiekkakenttä on pysäköintikäytössä. Tontin maanpinta laskee kohti Eureninkadun ja Selkäsuonkadun kulmaa. Nurmialueet, puut ja pensaat erottuvat kuvasta vihreinä. Kuvan pohjana on käytetty arkkitehtitoimisto Lasse Kosusen asemapiirrosta. Sk Tampere.

Ortoilmakuva 2000-luvulta.
HML MS.

Aluekuvat

Aluekuvien kuvanottoaikat.

1880-luvun miehistörakennuksen (11) ja 1910-luvun upseerikerhon (5) edustalla on tasainen hiekkakenttä.

Tykin takana vasemmalta oikealle rakennukset 11, 5 ja 1.

Päävartiorakennuksen ympärillä on suuria lehtipuita. Taustalla rakennus 1.

Vasemmalla upseerikerho (5), oikealla rakennus 1.

Kasarmialueen itäreunan rinteessä on vanha sakkavesikaivo, taustalla rakennus 2.

Näkymä eteläpuolen korttelista kohti Suomen kasarmien varastorakennusta numero 19. Kerrostalot ovat 2000-luvun uudisrakennuksia ja ne on aiemmin kasarmialueeseen kuuluneiden purettujen rakennusten paikalle.

Päävartiorakennuksen edessä oleva tykki.

8 Rakennusten 11, 10, 14, 18, 19 ja 20 välissä on pysäköintialue.

9 Suomen kasarmien rakennusten 2 ja 1 tiilijulkisivut pohjoiseen Turuntielle.

10 Päävartiorakennus 6 näkyy rakennusten 2 (vas.) ja 1 väliin jäävällä akselilla.

11 Turuntien varrella olevaan tykkimuistomerkkiin on kiinnitetty laatta, jossa on kirjoitettu Suomen kasarmien käyttäjiä.

12 Suomen kasarmien pohjoispuolella Turuntien rajautuen on vanha hautausmaa, joka on myös RKY-alue.

13 Sinivalkoraitainen vartiointikatoksessa rakennus 19:n kyljessä oli aiemmin aina vartiosotilas passissa. Nykyisin valvottu alue on pienempi, mutta katos on silti jätetty paikalleen.

14 Varuskunnan päiväkodille rakennettiin grillikatoksella 1990-luvulla. Taustalla vasemmalla rakennuksen 10 pääty ja jätekatoksella oikealla rakennuksen 7 itäjulkisivua.

15 Jätekatoksella vuodelta 2007 sijaitsee Palkeet-rakennuksen (10) itäpuolella. Katosta reunustaa vuodelta 1913 peräisin olevan, vuonna 1979 purkutuomion saaneen kellarin jäänteitä.

16

Puustomainen näkymä kohti etelää. Oikealla Eureninkadun varrelle sijoittuvat 1880-luvun puurakennukset 3, 4, 8 ja 15.

17

Näkymä Eureninkatua pitkin kohti pohjoista. Vasemmalla puurakennukset 15 ja 8, oikealla kauppakeskuksen rakennustyömaa.

18

Eureninkadun ja Selkäsuonkadun kulman rinteessä on pieni pysäköintialue.

19

Tykkien ja lipputangon takana näkyy rakennus 2.

20

Vasemmalla Palkeet-rakennus (10), keskellä puiden ympäröimä päävartio (6), jonka edustalla on lipputanko ja tykit. Oikealla puinen 1880-luvun miehistörakennus (11).

7 / Yhteenveto

Suomen kasarmien käsittämä maa-alue siirtyi valtiolle vuonna 1882 ja on siitä asti toiminut sotilasalueena. Siellä ovat palvelleet sekä suomalainen että venäläinen sotaväki. Viime vuosikymmeninä alueelle on keskittynyt hallintoa ja esikuntaa, ja nyt puolustusvoimat ovat muuttamassa kokonaan pois alueelta. Kasarmialueen luonne on muuttumassa perusteellisemmin kuin koskaan aiemmin. Haasteena onkin säilyttää menneiden kerrostumat, mutta mahdollistaa samalla uudenlaiset toiminnot. Tämän työn tarkoitus on ollut tunnistaa alueen historialliset kerrokset, arvioida alueen säilyneisyyttä ja terävöittää käsitystä sen ominaispiirteistä.

Suomen kasarmit rakennettiin Myllymäkeen, joka oli leimallisesti työläisten asuttamaa aluetta. Vieressä kulki Turuntie, jonka toisella puolella kohosi vanha hautausmaa ja Turuntien päästä johti keskustaan vievä Kuivasilta, kaikki aikansa maamerkkejä. Tästä sijainnista johtuen kasarmit käsittävä maa-alue kaavoitettiin muuta Myllymäkeä aiemmin. Suomen kasarmien korttelin nykyhahmo esiintyy ensimmäistä kertaa kuitenkin vasta 1880-luvulla Cawénin asemakaavassa. Cawénin hahmotteli myös ensimmäisen asemapiirroksen, joka ei kuitenkaan toteutunut kokonaisuudessaan. Korttelikokonaisuus on elänyt myös ensimmäisen suunnitteluvaiheen jälkeen. Alueen itäosan puistoalue on kaventunut ajan saatossa uusien liikennejärjestelyiden johdosta ja alueen eteläpuolella ollut sairaala-alue on kokenut merkittäviä muutoksia. Se laajeni aluksi itään 1800- ja

1900-lukujen taitteessa, sittemmin sairaalarakennukset purettiin ja alue jäi pois puolustusvoimien käytöstä. Kasarmialueen itäpuolelle, entisen kosteikon paikalle, rakennettiin 1960-luvun lopulla moottoritie. Se erotti kasarmialueen keskustasta uudella tavalla, joskaan muutos ei ollut maisemallisesti kovin dramaattinen, sillä tie kulki ympäristöään matalammalla tasolla. Nyt valmistumassa oleva moottorien kattamishanke vuorostaan vaikuttaa maisemallisesti kasarmialueeseen paljon vahvemmin. Kun Suomen kasarmien itäreuna on puistomaista ja matalien puutalojen väljästi rytmittämä tila, on tien toiselle puolelle valmistuva kauppakeskusrakennus niin kokonaisuutensa kuin korkeudeltaankin täysin eri mittakaavassa. Se muodostaa muurin kasarmien ja kaupungin keskustan välille.

1880-luvun kasarmirakennusten suunnittelun ja rakennustyön vaiheet niin Suomen kasarmeilla kuin muillakin samanaikaisilla tarkk'ampujakasarmeilla ympäri Suomen ovat hyvin tiedossa. Tästä vaiheesta on säilynyt lukuisia Bomanin tyyppipiirustuksia sekä paikallisiin olosuhteisiin sovellettuja, yksityiskohdiltaan hieman eroavia, kohdekohtaisia rakennuspiirustuksia. Suomen kasarmien upseerirakennuksiin näyttää mm. rakennetun tyyppipiirustusten antamaa mallia enemmän lasikuisteja, mikä saattaa johtua siitä, että kyseiset rakennukset sijaitsivat rinteessä. Lisäykset näyttävät syntyneen rakennusten sijoittelusta vastanneen lääninarkkitehti Cawénin kynästä.

Niin 1880-luvun kuin 1910-luvun kasarmirakennustenkin suunnittelua ohjasivat venäläiset ohjesäännöt. Ne antoivat melko vähän liikkumavaraa tyyppiirustusten laatijoille. Koska tyyppiirustukset vuorostaan ohjasivat paikallisten rakennusten suunnittelua, ei ole ihme, että Venäjän keisarikunnassa samaan aikaan rakennetut kasarmialueet ovat pitkälti toistensa kaltaisia, varsinkin jos ne oli tarkoitettu saman tyyppiseen toimintaan. Kaikesta huolimatta kasarmirakennukset eivät ole toistensa kopioita. Vaikka 1880-luvun rakentamiskokoukset Suomen kasarmeilla tunnetaan pääpiirteissään hyvin, ei rakennusten valmistusaikataulua tunneta kovin tarkasti. Monessa kirjallisessa lähteessä mainittu ensimmäinen rakentamiskokous vuosina 1882–1883(4) tuntuu epärealistiselta, onhan kyseessä yli 30 rakennusta käsittävä kokonaisuus. Myös moni rakennuspiirustuksista on päivätty 1890-luvulle, osa jopa 1900-luvun alkuun.

1880-luvun rakennusten suunnittelu-prosessi on hyvin tiedossa, mutta 1910-luvun kohdalla tämä prosessi on paljon epäselvempi. Kuten Haila on lisensiaatin työssään todennut, 1910-luvun kasarmien suunnittelusta vastasi kollektiivisesti venäläinen insinöörikomennuskunta ja yksittäisten arkkitehtien nimeäminen on mahdotonta. Koska näyttää siltä, että Venäläisen insinöörikomennuskunnan jäljiltä ei Suomeen jäänyt kovinkaan paljon ensimmäisen maailmansodan aikaisia rakennuspiirroksia tai karttoja, 1910-luvun rakennusten historian tutkiminen on edel-

listä kautta paljon vaikeampaa. Olemmekin onnistuneet paikallistamaan vain yhden 1910-luvun rakennuksen alkuperäispiirustukset. Epäselväksi jääkin, miten paljon Suomen kasarmien rakennuksia suunniteltiin paikallisesti ja miten paljon prosessia johdettiin Pietarista käsin.

Vaikka Suomen itsenäistymisen jälkeen Suomen kasarmien alueella palveli asevoimien eri alalajeja välillä hyvinkin nopeasti vaihtuvassa tahdissa, näiden jättämä jälki rakennuskokonaisuuteen on hyvin pieni. Monet myöhäisemmistä rakennuksista, kuten alueen laidalle sijoitettu sauna, on jo purettu.

Suomen kasarmeista tekee erityisen kiinnostavan kohteen, siellä rinnan esiintyvät 1880-luvun suomalaiselle armeijalle ja 1910-luvun venäläiselle armeijalle tehdyt rakennukset.¹⁰⁰ Kumpikaan rakennuskokoukset ei ole toiselle alisteinen vaan niiden vaikutus alueen luonteeseen on yhtä vahva. Myöhemmät muutokset ovat varsin pieniä, jos ei oteta huomioon sitä seikkaa, että alue on ollut alunperin tiiviimmin rakennettu ja sekä 1880-luvun että 1910-luvun rakennuksia on sieltä purettu.

Vaikka alue on hyvin säilynyt kokonaisuus, sen alkuperäinen tilarakenne muuttui jo 1910-luvulla. Siitäkin huolimatta, että rakennukset 2 ja 10 rakennettiin entisten rakennusten paikalle, ne eivät rajaa keskuspihaa samalla tavoin kuin 1880-lu-

¹⁰⁰Joskaan tilanne ei ole uniikki vaan 1880- ja 1910-luvun rakennuksia on rinnan myös Kuopion kasarmialueella.

vun rakennukset. 1880-luvun miehistökasarmit muodostivat kaksi kaksiosaista, kulumistaan suljettua harjoituskenttää alueen luoteisosaan. Vaikka alue säilyi 1910-luvulla edelleen avoimena, arkkitehtoninen tila muuttui. Keskuspihan ja sitä ympäröivien miehistökasarmien ympärille rakennettiin matalampia ja väljemmin sijoiteltuja rakennuksia. Itäosaan, puistomaiseen ympäristöön, sijoitettiin asunnot upseeristolle ja heidän perheilleen. Eteläosiin sijoittui huoltorakennusten sarja, joka jatkui etelässä sairaalakorttelin alueella. Korttelin jako sotilaalliseen länsiosaan ja puistomaiseen, perheiden asuttamaan itäosaan muuttui sekin jo 1910-luvulla kun rakennus 2:een majoitettiin perheellisiä upseereja. Alueen

kokonaisuus kärsi myös sairaala-alueen purkaamisen ja myynnin myötä.

Muutoksista huolimatta Suomen kasarmien kokonaisuus kertoo poikkeuksellisen kiinnostavalla tavalla sotalaitoksen historiasta Suomessa. Alue on näkyvällä paikalla Hämeenlinnan kaupunkikuvassa ja uuden moottoritien kattamishankeen myötä entistä keskeisemmällä sijainnilla. Suomen kasarmien rakennukset ovat kulttuurihistoriallisessa mielessä hyvin säilyneitä ja tehdyt muutokset ovat selkeästi havaittavissa. Alueen puusto on vanhaa ja ollut leimaa-antava osa kasarmeja alusta saakka. Erityisesti Eureeninkadun puoleinen puisto upseerirakennuksineen on kokonaisuus johon lähtökohtaisestikin kuuluivat sekä rakennukset että kasvusto.

Lähteet

Arkistolähteet

Hämeenlinnan kaupunginarkisto (HKA)

Hämeenlinnan kaupunginarkistossa on käyty tutkimassa Suomen kasarmeihin liittyviä rakennuslupien pääpiirustuksia ja näistä on otettu kopioita ja kirjattu ylös muutostietoja. Rakennuslupiin liittyvät muut asiakirjat (hakemus- ja loppukatselmuspaperit) on Hämeenlinnan kaupunginarkistossa järjestetty kronologisesti ja sekaisin kaikkien Hämeenlinnan kohteiden kanssa, joten näitä ei ollut mahdollista tarkastella.

Kansiossa ”Hämeenlinna, RakLa, 7, 59-64, Teknillinen oppilaitos, Suomen kasarmi ym. 1978-” on Suomen kasarmien pääpiirustuksia sekä muiden kohteiden piirustuksia vuosilta: rakennus 1:n muutospiirustukset vuosilta 1984-1985, rakennus 2:n muutospiirustukset vuosilta 1987 ja 2011, rakennus 4:n muutospiirustukset vuodelta 1992, rakennus 7:n muutospiirustukset vuosilta 1987 ja 1989, varuskunnan päiväkotina toimineen rakennus 8:n muutospiirustukset vuodelta 1988, rakennus 10:n muutospiirustukset vuosilta 2006-2007 sekä jätekatoksen piirustukset vuodelta 2007.

Kansiossa ”RakLa, 145, VII, 2” säilytetään Suomen kasarmien upseerikerhon saunaosaston muutospiirustukset vuodelta 1974 sekä korttelin numero 2 tontin 2 kerrostalon nro 100 piirustukset vuosilta 1964-1967 (kuulunut Hämeenlinnan varuskunnalle ja Suomen kasarmeille) sekä saman tontin muuntajarakennuksen piirustukset vuodelta 1967 ja Suomen kasarmeiden miehistösaunan (rakennus 12) piirustukset vuodelta 1969.

Hämeenlinnan kaupunginarkistossa säilytetään myöskin vanhoja Hämeenlinnan asemakaavoja ja karttoja, joita on tutkittu digitaalisina Hämeenlinnan kirjaston Lydia-palvelun kautta.

Hämeenlinnan kaupungin historiallisen museon arkisto (HKM)

Arkistossa on valokuvia kasarmialueesta niin ennen kuin jälkeen 1910-luvun rakentamiskauden. Lisäksi kohteesta on muutama 1950-luvun ilmakuva. Kuvat ovat osittain samoja kuin museoviraston kuva-arkiston kuvat.

Hämeenlinnan kaupungin maankäytön suunnittelu (HML MS)

Hämeenlinnan kaupungin maankäytön suunnitteluyksikön kaavasuunnittelijalta Marja Suutarilta on saatu Eureninkadun linjauksen historiallisesta taustasta kertova asiakirja, Lauri Putkosen 16.5.2007 päivätty raportti Pikkutori, Suomen kasarmit ja vanha hautausmaa - asemakaavoitus, rakennushistoria ja kaupunkikuva, Elina Joutsenen opinnäytetyönä tehty Hämeenlinnan keskustan länsireunan laajentumiseen liittyvän historiallinen selvitys vuodelta 2007 ja ilmakuvia.

Hämeenlinnan kaupungin maankäytön ja ympäristön palvelupiste (HML MYP)

Hämeenlinnan kaupungin maankäytön ja ympäristön palvelupisteestä on saatu Suomen kasarmien asemakaavat sekä kiinteistörekisteriotteet.

Hämeenlinnan maakunta-arkisto (HMA)

Hämeenlinnan maakunta-arkistossa on runsaasti Suomen kasarmien vanhoja piirustuksia, joista osa on tyyppi- ja piirustuksia ja osa Hämeenlinnan kaupunkia varten piirrettyjä alkuperäispiirustuksia. Piirustukset kuuluvat sarjaan ”Hämeen piirirakennustoimisto, Ia, rakennuspiirustukset”. Materiaalia on käyty tutkimassa ja piirustuksista on otettu muistiinpanovalokuvia ja osasta piirustuksia on tilattu skannaukset selvityksen kuvitukseksi.

Kansallisarkisto (KA)

Kansallisarkistossa on käyty tutkimassa August Bomanin tyyppipiirustuksia ja rakennushallituksen Kansallisarkistolle vuonna 1975 luovuttamia Suomen kasarmien piirustuksia. Osa piirustuksista on siirretty Kansallisarkistoon museoviraston arkistosta. Piirustuksista on tehty muistiinpanoja ja otettu muistiinpanovalokuvia sekä tilattu skannaukset 22 piirustuksesta, joita on käytetty selvityksen kuvituksena. Kaikki tilatut piirustukset kuuluvat rakennushallituksen toiseen piirustussarjaan (RakH II). Tyyppipiirustuksia on hyvin runsaasti ja näiden joukosta oli erityisen haastavaa tunnistaa kasarmien alueelta jo purettuja rakennustyypppejä.

Kansallisarkiston digiarkistossa on Suomen kasarmien rakennus 2:n alkuperäispiirrokset venäjänkielisinä teksteineen.

Museovirasto (MV)

Museovirastossa on käyty tutkimassa sekä Suomen kasarmeja koskevia asiakirjoja että valokuvia. Kansiossa ”Hämeenlinna - Suomen kasarmit” on lupa- ja lausuntoasiakirjoja, kopioita artikkeleista, pohjapiirustuksia, asemapiirros vuodelta 1983, vuoden 1987 puistoselvitys ja raportin olemassaolevasta kasvillisuudesta, selvitys kasarmialueen historiasta sekä erilaisia raportteja alueen rakennuksista. Museovirastolla on myös runsaasti valokuva-aineistoa, josta osa on tilattu selvityksen kuvitukseksi. Kaikissa valokuvissa ei ole tietoa kuvissa näkyvistä rakennuksista, mikä hankaloitti kuvien identifiointia. Osa kuvista on katsottavissa kuvakokoelmat.fi-verkkosivuilla.

Puolustushallinnon Rakennuslaitos, Hämeenlinnan aluetoimisto (PHRakL HML)

Puolustushallinnon rakennuslaitoksen Hämeenlinnan aluetoimistossa on käyty tutkimassa Suomen kasar-

mien eriaikaisia rakennuspiirustuksia. Piirustuksista on tehty muistiinpanoja, otettu valokopioita ja niitä on myös skannattu. Arkistossa säilytetään myös rakennuskortteja, joissa olevia rakennuskohtaisia muutostoimenpide- ja rakennetietoja on käytetty hyväksi selvityksemme rakennuskorteissa. Arkistossa säilytettävästä Eija Oksasen seminaariesitelmästä ”Tiiliset miehistökasarmit Lappeenrannan ja Hämeenlinnan kasarmialueilla” on otettu kopio.

Länsi-Suomen Huoltorykmentin Esikunnan Huolto-osasto

Rakennuspäällikkö Marja Aaltoselta on saatu monistheet Rakennus 10:n historiasta ja selvitys Hämeenlinna – Suomen Kasarmit – Historia, sekä kopio vuoden 2007 Maankäyttö- ja maisemanhoitosuunnitelmasta.

Puolustushallinnon Rakennuslaitos, keskusyksikkö, Hamina (PHRakL ky)

Haminassa sijaitsevalta Puolustushallinnon rakennuslaitoksen keskusyksiköltä tilattiin Suomen kasarmien tiilirakennusten vanhimpien mahdollisten piirustusten skannaukset. Tiilirakennusten alkuperäispiirustukset pystyttiin jäljittämään ainoastaan rakennuksen 2 osalta (KA). Muiden tiilirakennusten osalta nämä keskusyksiköltä saadut piirustukset vastaavat pitkälti rakennusten alkuperäistilannetta.

Senaatti-kiinteistöjen arkisto Helsinki (Sk Helsinki)

Senaatti-kiinteistöjen Helsingin arkistolta on saatu piirustusluetteloita ja KOKI-raportit, joissa olevat tiedot on sijoitettu selvityksen rakennuskortteihin.

Senaatti-kiinteistöjen arkisto Tampere (Sk Tampere)

Senaatti-kiinteistöjen Tampereen arkistolta on saatu piirustus-, asiakirja- ja tiedostoluetteloita, uudempia asemapiirroksia ja rakennusten 3 ja 10 muutostoimenpidepiirustuksia.

Painetut lähteet

Gadolin, G. 1901. Den finska militärens kasärnetablissemment och dess ekonomi åren 1881–1901. *Den Finska Militären 1881–1901*. Helsinki, Tidnings- & Tryckeriaktiebolagets tryckeri. Sivut 53–81.

Castrén, Jalmari (toim.) 1912. *Tietosanakirja. 4. osa (Kaivo–Kulttuurikieli)*. Helsinki, Tietosanakirja Oy.

Haila, Sirpa 1993. *Venäläinen rationaalisuus: tutkimus 1910-luvun venäläisestä kasarmiarkkitehtuurista*. Helsinki, Helsingin yliopisto.

Haila, Sirpa 1996. *Venäläinen rationaalisuus. 1910-luvun kasarmiarkkitehtuuri sosiaalisena käytäntönä*. Bibliotheca Historica 13. Helsinki, Suomen Historiallinen Seura.

Helsingin Wiikko-Sanomia 1883, numero 25. Ilmestynyt perjantaina 22.7.1883.

Hämeen liitto 2003. *Rakennettu Häme: maakunnallisesti arvokas rakennusperintö*. Hämeenlinna, Rakennustieto.

Hämeenlinnan kaupunki 1989. *Hämeenlinnalaisia 1639–1989*. Hämeenlinna, Karisto.

Hämetär 1912, numero 90. Ilmestynyt torstaina 15.8.1912.

Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, Lauri Putkonen 1983. *Kanta-Hämeen kulttuurihistorialliset kohteet*. Täydennysselvitys. Hämeenlinna.

Kauppi, Ulla-Riitta 2001. Varuskunnat osana kaupunkiympäristöä. Teoksessa Lounatvuori, Irma ja Putkonen, Lauri (toim.) *Rakennusperintömme: kulttuuriympäristön lukukirja*. Helsinki, Rakennustieto. Sivut 141–147.

Korkama, Erkki ja Rudasmaa, Stig 1988. *Tapparasta tankkeihin – Hämeenlinnan varuskunnan historia*. Hämeenlinna, Kanta-Hämeen sotaveteraanipiiri. Joensuu, PunaMusta.

Koskimies, Y. S. 1966. *Hämeenlinnan kaupungin historia 1875–1944*. Hämeenlinna, Karisto.

Kuusanmäki, Jussi 1988. Den finska garnisonstaden 1809–1917. Några aspekter. Teoksessa Artéus, G. ja Selén, K. (toim.) *Nen Nordiska garnisonsstaden*. Historiallinen Arkisto 92. Jyväskylä, Gummerus. Sivut 108–134.

Laine, Pekka 1978. *Linnan kasarmi – Suomen kasarmi. Hämeenlinnan varuskunnan rakennushistoriaa: tutkimus ja suojelutavoitteet*. Hämeenlinna, Hämeen Sanomat Oy.

Luntinen, Pertti 1983. Suomi Pietarin suojana ja uhkana venäläisten sotasuunnitelmissa 1954–1914. Teoksessa Enden, Rauno (toim.) *Suomen ja Venäjän yhteistä historiaa*. Historiallinen arkisto 79. Helsinki.

Nuoramo, Olli 1974. *Hämeen jääkäripataljoona*. Hämeenlinna, Karisto.

Ollila, Kaija ja Toppari, Kirsti 1977. *Puhvelista Punatulkkuun. Helsingin vanhoja kortteleita*. Helsinki, Sanoma Oy.

Palmunen, E. 1974. Kuvakertomus Suomen 7. Hämeenlinnan tarkka-ampujapataljoonasta. *Hämeenlinna-Wanaja: kotiseutujulkaisu* 24, sivut 5–11.

Putkonen, Lauri 1993. *Rakennettu kulttuuriympäristö: valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt*. Helsinki, Ympäristöministeriö. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16.

Putkonen, Lauri ja Ivars, Marja 2003. *Kyliä ja kortteleita, Hämeenlinnan ja Hattulan rakennuskulttuuriselvitys*. Hämeenlinna.

Salokannel, Akseli 1954. Vanhaa Myllymäkeä. *Hämeenlinna-Seuran julkaisu* 4, sivut 18–21.

Salokannel, Akseli 1956. Välähdyksiä 7:n Hämeen Tarkk'ampujapataljoonan alkuvaiheilta. *Hämeenlinna-Seuran julkaisu* 6, sivut 24–26.

Salokannel, Akseli 1964. *Vanhaa Hämeenlinnaa*. Hämeenlinna, Karisto.

Painamattomat lähteet

Arkkitehtitoimisto ark-byroo, 2011. Arvid-talo. Kalevankatu 19, Helsinki. Rakennushistoriallinen selvitys 18.3.2011.

Arkkitehtitoimisto Kaipainen Oy, 2013. Suomen Kasarmit, Hämeenlinna. Maankäytön selvitys.

Heng, Kai. Puolustusministeriön resurssipoliittisen osaston yhdyskunta- ja ympäristöyksikön erityisasiantuntija, arkkitehti. Sähköposti 4.12.2013.

Joutsen, Elina 2007. Hämeenlinnan keskustan länsireunan laajentumiseen liittyvä historiallinen selvitys. Lahden ammattikorkeakoulu, ympäristötekniikan koulutusohjelma, miljöosuunnittelun suuntautumisvaihtoehto, opinnäytetyö.

Museoviraston asiakirja ”Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo, alueinventointilomake, Hämeenlinna, Suomen 7. tarkk’ampujapataljoonan kasarmi”.

Oksanen, Eija. Tiiliset miehistökasarmit Lappeenrannan ja Hämeenlinnan kasarmialueilla. Korjausrakentamisen seminaariesitelmä 1998, Lahden teknillinen oppilaitos, rakennusarkkitehti.

Sinisalo, Jarkko. Museoviraston kulttuuriympäristön suojelun osaston erikoistutkija (tehtävänä valtion rakennusperintö). Sähköpostivastaus 14.11.2013.

Sito Oy, Puolustushallinnon rakennuslaitos 2007. Suomen kasarmi. Maankäyttö- ja maisemanhoitosuunnitelma. Suunnitelmaselostus. 31.5.2007. Puolustusvoimat, Suomen Kasarmit. Moniste.

Toiminimi Lauri Putkonen 2007. Pikkutori, Suomen kasarmit ja vanha hautausmaa. Asemakaavoitus, rakennushistoria ja kaupunkikuva. Raportti 16.5.2007. Saatavilla osoitteessa http://www.hameenlinna.fi/pages/400622/09_rakennushistoria.pdf Viitattu 14.10.2013.

Suulliset tiedot

Sateila, Ritva. Puolustushallinnon rakennuslaitoksen keskusyksikön arkistonhoitaja. Puhelinkeskustelu 20.11.2013.

Tiihonen, Ari. Suomen kasarmien vahtimestarin kanssa käydyt keskustelut tutustumiskäynnin ja kenttäinventointipäivien yhteydessä loka- ja marraskuussa 2013.

Nettilähteet

.....

August Boman Wikipediassa

http://fi.wikipedia.org/wiki/August_Boman.

Viitattu 14.10.2013.

Uudenmaan tarkk'ampujapataljoonan kuvaus Helsingin Sanomien verkkoliitteessä Kertomuksia keskuksen kortteleista

http://www2.hs.fi/extrat/kaupunki/korttelit/18_2.html

Viitattu 22.11.2013

Evert Lagerspetz Korttelit.fi-verkkosivuilla

<http://www.korttelit.fi/arkkitehti.php/id/169>

Viitattu 22.11.2013

Axel Hampus Dalström Korttelit.fi-verkkosivuilla

<http://www.korttelit.fi/arkkitehti.php/id/76>

Viitattu 22.11.2013

Hämeenlinnan kirjaston Lydia-verkkopalvelu

<http://kirjasto.hameenlinna.fi/kirjasto/lydia/tiedot/18>

Viitattu 22.11.2013.

Suomen kasarmit Häme-wikissä

http://www.hamewiki.fi/wiki/Suomen_kasarmit

Viitattu 10.10.2013.

Hämeenlinnan kaupungin verkkosivut. Kaupungin-osakuvaukset.

<http://www.hameenlinna.fi/Hameenlinna-tietoa/Kaupunginosat/7-Myllymaki/>

Viitattu 4.11.2013.

Hämeenlinnan kaupungin verkkosivut. Tietoa Moottoritien kate -hankkeesta.

<http://www.hameenlinna.fi/Kehittyva-Hameenlinna/Moottoritien-kattaminen/>

Viitattu 5.12.2013.

Museoviraston verkkosivut, valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY Suomen kasarmit

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1428

Viitattu 7.10.2013

Museoviraston verkkosivut, valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY

Kouvolan kasarmialue

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1423

Viitattu 7.10.2013

Museoviraston verkkosivut, valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY

Kuopion kasarmialue

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4126

Viitattu 4.11.2013.

Museoviraston verkkosivut, valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY

Vaasan kasarmialue

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1425

Viitattu 4.11.2013.

Museoviraston verkkosivut, valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY

Mikkelin kasarmialue

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1427

Viitattu 4.11.2013.

Museoviraston verkkosivut, valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY

Oulun kasarmialue

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1426

Viitattu 4.11.2013.

Puolustushallinnon Rakennuslaitoksen verkkosivut, historia-osuus

[http://www.phrakl.fi/phrakl/Publish.nsf/\\$all/449DDA4AAB7860C1C2256FC70048EAA7](http://www.phrakl.fi/phrakl/Publish.nsf/$all/449DDA4AAB7860C1C2256FC70048EAA7)

Viitattu 4.12.2013

Kiinteistönmuodustumishistoriaa

Tiedot perustuvat Hämeenlinnan kaupungin maankäytön ja ympäristön palvelupisteestä saatuihin kiinteistörekisteriotteisiin. Kiinteistötunnukset 109-7-1001-1001 (ohut katualuesiivu Vuorikadun varrella) ja 109-7-64-3 ovat edelleen voimassa olevia tunnuksia ja ne on merkitty listaan lihavoituna.

Kiinteistötunnus

109-430-1-0	19.3.1781–5.5.1949 Tilan nimi Saarinen. Kuninkaallisella lahjakirjalla 25.8.1777 lahjoitettu Hämeenlinnan kaupunkialueeksi. Saanut tiluksensa erilleen Ojoisten jakokunnan isojaossa, jonka maanjako-oikeus vahvisti 19.3.1781. Pinta-ala 369,5650 ha.
109-430-1-3	5.5.1949–9.6.1955 Lohkominen 5.5.1949 rekisteröintiyksiköstä 109-430-1-0 Saarinen, jonka maapinta-ala oli 297,4486 ha. 22.8.1938 Hämeenlinnan kaupungin maistraatin vahvistaman rajan mukaan on kiinteistön alueesta viety 32,9847 ha tonttirekisteriin, alat muuttuneet. Tästä kiinteistöstä on vuosina 1945–1955 tonttirekisteriin erotettu yhteensä 21,1081 ha. Lohkominen 9.6.1955: 109-430-1-4 Hautausmaa, 109-430-1-5 Saarinen. Maapinta-alan muutos -276,3405 ha.
109-430-1-5	9.6.1955–12.7.1955 Lohkominen 12.7.1955 rekisteriyksiköstä 109-430-1-5 Saarinen (266,8169 ha). Muodostumishetken pinta-ala yhteensä 266,8169 ha. Lohkominen, rekisteröity 12.7.1955: muodostetut rekisteriyksiköt 109-430-1-6 Sorala, 109-430-1-7 Saarinen. Maapinta-alan muutos -267,1953 ha.
109-430-1-7	12.7.1955– Kiinteistö 109-430-1-7 jäi kantakiinteistöksi, josta on erotettu vuosina 1955–1989 tontti- ja yleisten alueiden rekisteriin yhteensä 147,4489 ha. Lohkominen 12.7.1955 rekisteriyksiköstä 109-430-1-5 Saarinen (266,8169 ha). Muodostumishetken pinta-ala yhteensä 266,8169 ha.

Tästä kiinteistöstä on vuosina 1955–1989 erotettu tontti- ja yleisten alueiden rekisteriin yhteensä 147,4489 ha.

Lohkominen, voimaantulo 22.9.2004, rekisteröity 16.10.2004. Muodostetut rekisteriyksiköt 109-7-64-3, 109-8-9901-1800 Lukiokatu. Maapinta-alan muutos -0,1377 ha. Muodostaja-kiinteistö 109-430-1-7 jäi kantakiinteistöksi.

109-7-1001-1001

5.7.1967–

Katualue 193 m², on edelleen voimassa. Muodostumistiedot: Tontinmittaus 12.4.1967. Lohkottu rekisteriyksiköstä 109-430-1-7 Saarinen, pinta-ala 40 661 m².

Asemakaava (109-591), vahvistettu 6.3.1955
Sitova tonttijako (109-9377), hyväksytty 11.10.1965, voimaantulo 12.10.1965.

Asemakaava (109-881), vahvistettu 1.9.1972
Sitova tonttijako (109-505), hyväksytty 17.5.1976, voimaantulo 18.5.1976.

Rakennuskielto, tontti ei ole voimassa olevan asemakaavan mukainen.

109-7-64-2

11.4.1984–22.9.2004

Tontinmittaus 5.4.1984. Rekisteriyksiköstä 109-7-1001-1001 (39 963 m²). Muodostumishetken pinta-ala 39 963 m².

Asemakaava (109-881), vahvistettu 1.9.1972.
Sitova tonttijako (109-505), hyväksytty 17.5.1976, voimaantulo 18.5.1976.

Asemakaava (109-1405), vahvistettu 13.3.1981.

Asemakaava (109-1567), vahvistettu 17.8.1981.

Asemakaava (109-2087), vahvistettu 28.10.1992, voimaantulo 19.11.1992.

Sitova tonttijako (109-1501), hyväksytty 30.3.1993, voimaantulo 15.4.1993.

Rakennuskielto, tontti ei ole voimassa olevan asemakaavan mukainen.

109-7-64-3

22.9.2004–

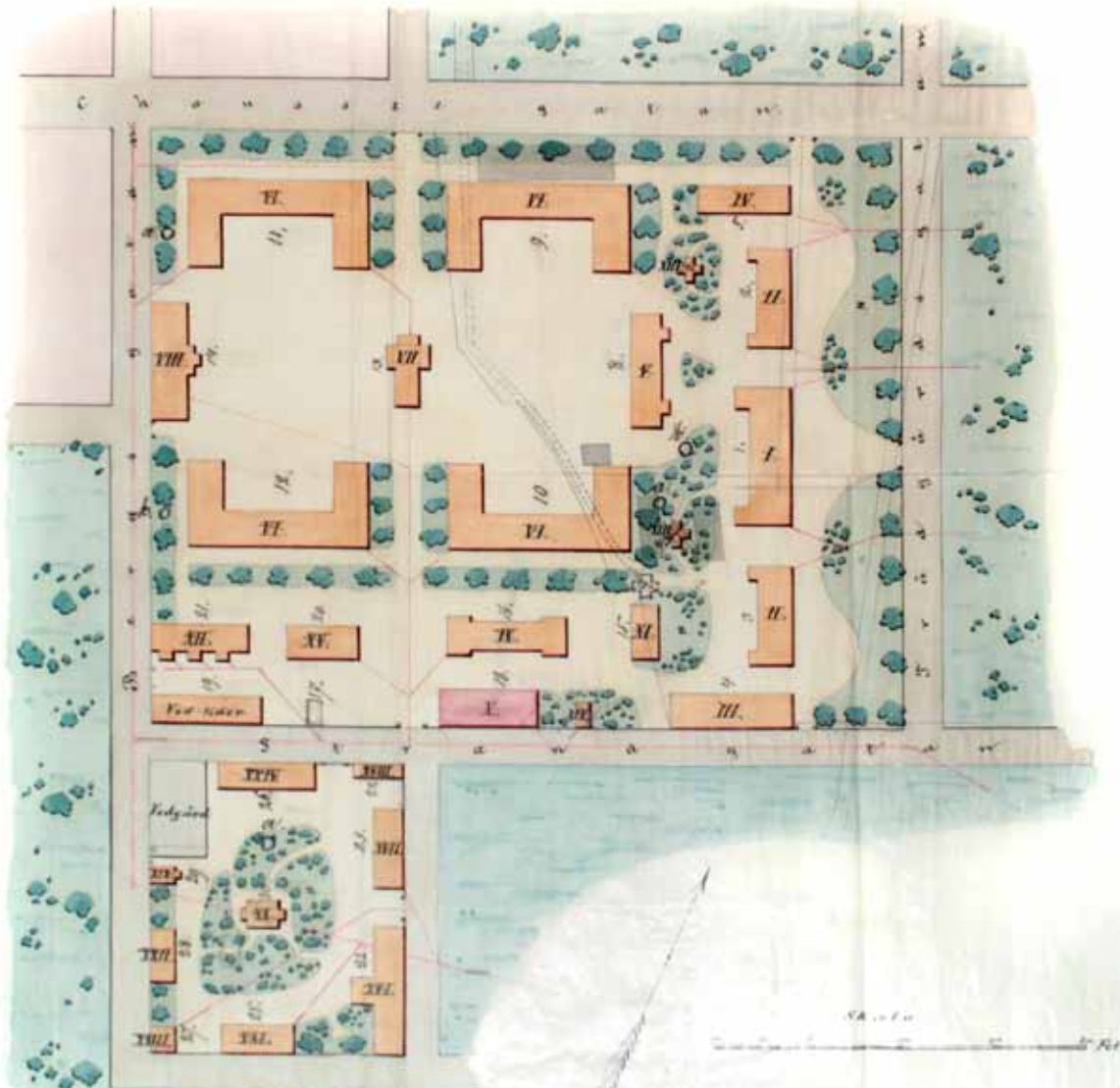
Tontin lohkominen 27.5.2004 rekisteriyksiköstä 109-7-64-2 (38 263 m²). Määräala 109-430-1-7-M603 rekisteriyksiköstä 109-430-1-7 Saarinen (1 323 m²). Muodostumishetken pinta-ala yhteensä 39 586 m².

Asemakaava (109-2087), vahvistettu 28.10.1992, voimaantulo 19.11.1992.

Sitova tonttijako (109-1501), hyväksytty 30.3.1993, voimaantulo 16.4.1993.

Plankarta över projekterad placering af

KASERNBYGGNADERNE I TAVASTEHS

ark-byroo

Arkkitehtitoimisto ark-byroo

Kustaankatu 3

00500 Helsinki

info@arkbyroo.fi

www.arkbyroo.fi

p. 010 2350 566